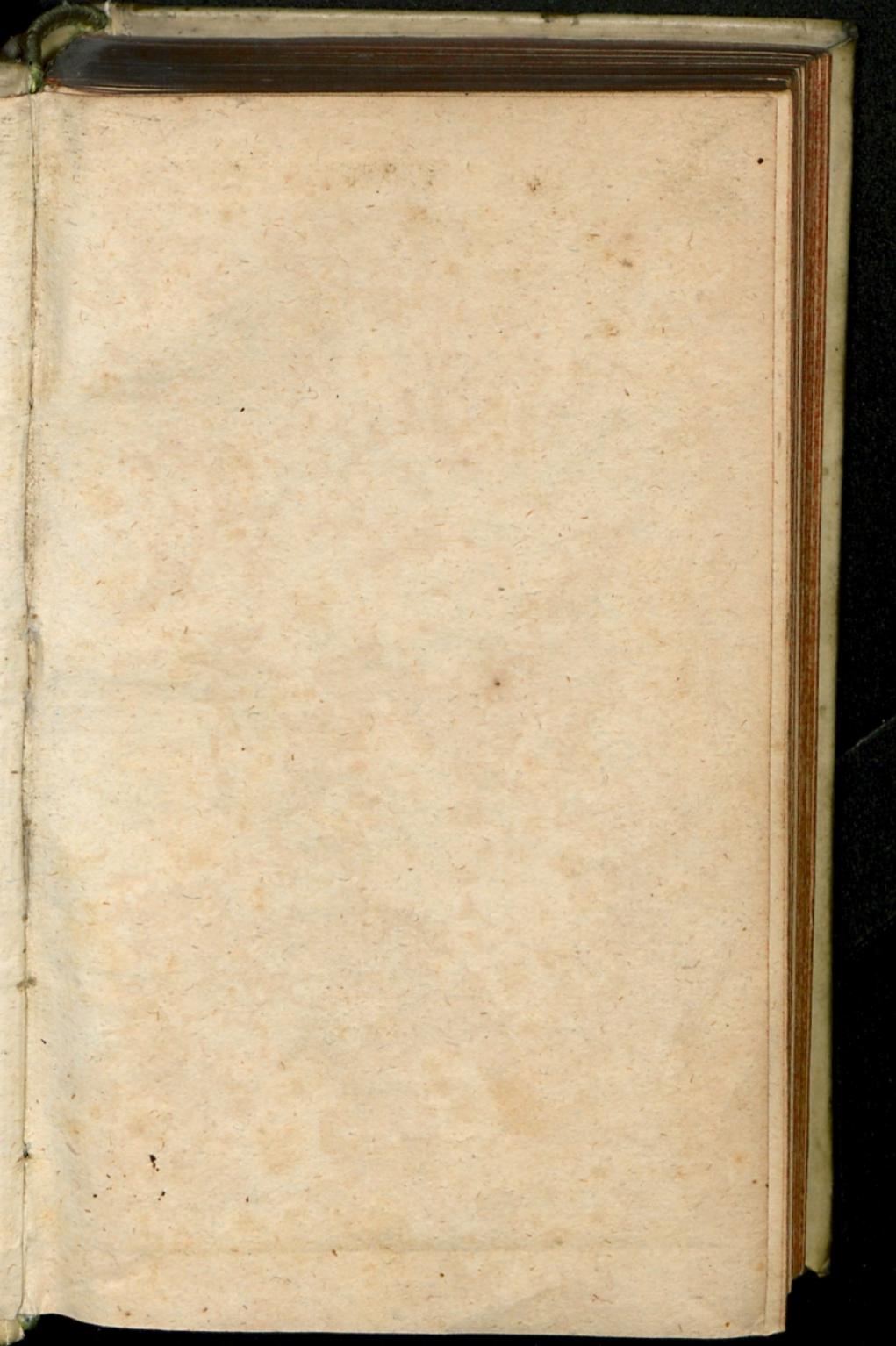

A 86.

IO. GEORGII ECCARDI,
HISTORIARVM IN ACAD. IULIA PROF.
PVBL. ET ORDIN.

HISTORIA
STUDII
ETYMOLOGICI

LINGVÆ GERMANICÆ
HACTENVS IMPENSI;

VBI SCRIPTORES PLERIQUE
RECENSENTVR ET DIVIDICANTVR,
QVI IN ORIGINES ET ANTIQUITATES LINGVÆ
TEUTONICÆ, SAXONICÆ, BELGICÆ, DANICÆ,
SVECICÆ, NORWEGICÆ ET ISLANDICÆ,
VETERIS ITEM CELTICÆ, GOTHICÆ,
FRANCICÆ ATQUE ANGLO-SAXONICÆ
INQUISIVERVNT,

AVT LIBROS STUDIVM NOSTRÆ
LINGVÆ CRITICVM PROMOVENTES
ALIOS EDIDERVNT,
ACCEDVNT ET QVÆDAM

DE LINGVA VENEDORVM
IN GERMANIA HABITANTIVM

TANDEMQUE PROPRIVM
DE LEXICO LINGVÆ GERMANICÆ
ETYMOLOGICO COMPOSENDO
CONSILIVM APERITVR.

HANOVERÆ,
APVD NICOLAVM FOERSTERVM,
M DCC XL

8. J.

KEN. R. FR.
UNIVERS.
ZU HALLE

DEM
DVRCHLAVCHTIGSTEN
FÜRSTEN VND
H E R R N,
HERRN GEORG
LVDEWIGEN,
DES HEIL. ROEM.
REICHS ERTZ-SCHATZ-
MEISTERN VND CHVR-
FVRSTEN, HERTZOGEN
ZV BRAVNSCHWEIG
VND LÜNEBVRG,
&c. &c.

MEINEM GNAEDIGSTEN
CHVRFVRSTEN
VND HERRN.

DVRCHLAVCHTIGSTER
CHVRFVRST,
GNAEDIGSTER CHVR-
FVRST VND HERR,&c.

Gegenwärtiges Werck-
lein zu Ew. Chur-Fürst-
lichen Durchlauchtigkeit
Füssen unterthänigst nie-
der

der zu legen, hættemich
nicht unterwinden dürf-
fen, wann mir nicht
Derofselben besondere
Gnade, womit Sie allen
denen zugethan zuseyn
pflegen, welche etwas
dienlichs zu stiftten sich
bemühen, von langer
Zeit her bekandt gewe-
sen wäre. In dem grofs-
sen Wercke, worüber
ich bey Neben-Stunden
beschäftigt bin und
davon dieses ein kleiner
Vortrab ist, werde ich
den Vhrsprung und das

A 3 Al-

Alterthum unsrer Teutsch
schen Sprache aus aller-
ley alten Monumenten
untersuchen und erklä-
ren, dabey alle schweren
und heutiges Tages mei-
stens unverständliche
Worte, so in den Geset-
zen, Lehn- und andern
Rechten, auch allen
übrigen in Archiven son-
derlich liegenden ver-
jährten Schrifften vor-
kommen, erklären, und
über dieses eine grosse
Menge von allerley Hi-
storischen Untersuchun-
gen

gen zugleich mit berühren.
Da ich nun versichert bin, dass dieses
mein Vorhaben, zum
wenigsten meiner Inten-
tion nach, dem Vater-
lande zum Besten und
einigen Nutzen einge-
richtet sey; So lebe der
ungezweifelten Hoff-
nung, es werden Ew.
Chur-Fürstliche Durch-
lauchtigkeit dasselbe
Dero hohen Guttheis-
fung, und mich der mir
zu meinem Unterneh-
men so nöthigen Prote-
ction

¶) 8 (¶

Etion zu würdigen gnæ-
digst geruh'en, der ich
nebst Anwünschung al-
ler Hohen Chur-Fürst-
lichen Erspræslichkei-
ten in tieffster Ergeben-
heit verharre

*Ew. Chur-Fürstlichen
Durchlauchtigkeit*

Helmstät
den 1. Aug. 1711.

unterthänigster Knecht

Io. Georg. Eccard.

LECTORI BENEVOLO.

S. P.

Quemadmodum illi, quibus
vastum pelagus ingredi
constitutum est, antequam
è portu solvant, depictum
in tabula mundum curiosis oculis usur-
pant, suæque navigationis cursum ani-
mo sollicito volvunt; ita etiam ego re-
rum veterum oceano me commissurus
originesque & divitias linguae Germani-
cæ expiscaturus, sedulus investigavi, in-
spexi atque expendi eos omnes, quorum
ductu vel etiam adjumento optatum me
consequi posse portum putavi. Testis
erit, quem Tibi jam, Lector Benebole,
offerò, libellus, in quo ordine temporis

A 5 ut-

ut cunque observato plerosque recensui
 Autores, qui Etymologo Germanico
 utiles esse poterunt. Quod si quorun-
 dam omisi mentionem, ignoscet tot aliis
 jam negotiis districto: si alicubi lapsus
 sum, errare humanum esse cogitabis &
 meliora docebis discendi cupidissimum.
 Pruis autem quam ipsum Lexicon Ety-
 mologicum lucem videbit, exspectan-
 dum à me habes Librum *de Diis Vete-*
rum Germanorum, atque alium *Histori-*
am Poëtarum Germanicorum ab ultima
 antiquitate usque ad finem seculi deci-
 mi quinti continentem. Interim vale
 & studiis meis fave.

SYL-

SYLLABVS
CAPITVM.

Cap. I. De origine studii Etymologici apud Germanos.

Cap. II. De iis, qui linguam Germanicam cum aliis linguis compararunt.

Cap. III. De Hermanno Comite Nuenerio.

Cap. IV. De iis, qui nomina Germanorum propria exposuerunt.

Cap. V. De B. Rbenano & J. Aventino nemque de editoribus variis Legum & Capitularium veterum, unde magnam lucem accepit res Germanorum Etymologica.

Cap. VI. De iis, qui Gothorum Lingue notitiam dederunt.

Cap. VII. De iis, qui Gallicam linguam Germanice originis esse ostenderunt.

Cap. VIII. De Joach. Vadiano, iisque, qui de migrationibus Gentium Germanicarum, nec non de diversitate linguarum & dialectorum scripserunt.

Cap.

Cap. IX. De Otfridi Evangeliorum Francorum editione.

Cap. X. De Anglo-Saxonica & Saxonica dialecti illustratoribus.

Cap. XI. De iis, qui in origines lingue Belgicae inquisiverunt.

Cap. XII. De peregrinis vocibus in lingua Germanica & de Societatibus eruditis variis, quæ purgandæ lingue nostræ causa institutæ fuerunt.

Cap. XIII. De iis, qui præterea sub finem seculi XVI. de originibus nostræ linguae curiosi fuerunt, Reineccio nempe, Meibomio, Albino, Vulcanio & Lipsio.

Cap. XIV. De editione Paraphraseos Teutonicae in Canticum Canticorum, quæ Willeramum autorem habet; qua occasione variae lectiones ex MSto Scriverii inseruntur.

Cap. XV. De Heliogii, Freberi, Henischii, Zinzerlingii, Jungii & Spiceri studio originibus & Lexicis Germanicis colligendis impenso.

Cap. XVI. De Cluverii & Pontani scriptis

ptis & disceptationibus, qua occasione
etiam de præsca Britannorum & Gallo-
rum lingua quedam afferuntur. De
Broweri item libris, in quibus linguae
Germanica antiquitates illustravit.

Cap. XVII. De Lexicis & Libris juridicis,
Germanorum verba obscuriora expli-
cantibus.

Cap. XVIII. De editoribus Glossariorum
Latinorum & Græcorum, ex quibus non
parum utilitatis in rem nostram redun-
dat.

Cap. XIX. De Melch. Goldasti Libris Ori-
gines lingvæ Germanicæ inquirentiuti-
libus atque de ejusdem veteribus qui-
busdam MStis.

Cap. XX. De lingua veteri Cantabrica o-
biter agitur.

Cap. XXI. De iis, qui vetera monumenta
Danica, Islandica, & Norvegica edide-
runt ac harum dialectorum Germanicæ
lingvæ origines quæsiverunt.

Cap. XXII. De antiquitatibus Svecicis, ea-
rumque editoribus & illustratoribus;
de

- de Specie et item, Finnonica & Lappica
Lingue expositoribus.
- Cap. XXIII. De iis, qui Persicam linguam
Germanice affinem dixerunt.
- Cap. XXIV. De scriptis Opitii, Grotii,
Harsdorferi & Vredii origines lingue
nostrae explicantibus.
- Cap. XXV. De Boxbornii sententia Euro-
peas linguas è Scythica derivantis.
- Cap. XXVI. De Bellini, Tseherningii &
Schottelii scriptis criticis.
- Cap. XXVII. De specimine & regulis
etymologicis Claubergianis.
- Cap. XXVIII. Descriptis criticis Vorstii,
Junii, Casii & Lambecii.
- Cap. XXIX. De scriptis Voigti & Kem-
pii, ac de commentatoribus in acta San-
ctorum.
- Cap. XXX. De speciminibus etymologicis
Morhofii, Arnoldi, Hachenbergii &
Kirchmeieri.
- Cap. XXXI. De Praschii & Daumii con-
minibus etymologicis.

Cap.

- Cap. XXXII. De Baedikeri & Grubelii
criticis laboribus.
- Cap. XXXIII. De Spatenii Lexico Ger-
manico.
- Cap. XXXIV. De Gravii, Bussingii &
Thomasi sententia, quod scientie
aptius lingua Germanica quam Latina
doceantur.
- Cap. XXXV. De Slavenice lingue dia-
lectis in Germania superstitionibus & de
scriptoribus huc spectantibus, ubi obi-
ter inseritur Vocabularium vocum Sla-
venicarum, quibus utuntur Rustici in
Dannebergensi & Luchoviensi prefe-
cturis.
- Cap. XXXVI. De Eggelingii Scriptis cri-
ticis.
- Cap. XXXVII. De Schilteri studio circa
origines linguae nostrae.
- Cap. XXXVIII. De libris criticis Frischii,
Meissneri, Paltbenii & Hartii.
- Cap. XXXIX. De Lexico linguae Germa-
nica Etymologico, quod ipse molior.

CAP.

*De origine studii Etymologici
apud Germanos.*

Erba non solum commune quoddam, & penne unicum vinculum, quibus humana societas & necititur & continetur ; verum etiam cogitationum rerumque signa esse, atque ideo seriam contemplationem nostram mereri, dudum constituit inter eruditos. Et sapientissimus veterum Plato in Cratilo, *nomen esse essentiae ipsius imitationem*, experientia edoctus, aperte profiteretur. Quem dubio procul Clemens Alexandrinus V I. Stromatum libro, pro Patrum Ecclesiæ istius ætatis more sectatus est, cum *duas esse dixit veritatis ideas, nomina nempe res : nomina autem nihil aliud esse, quam signa rerum*, in eum finem eis indita, ut nobis res ipsas notificant & declarant : ideoque sicut ignoratis signis ignorentur res ; ita ignoratis verbis,

bis, necessarium esse ipsas quoque res ignorari. Transiit hæc sententia cum multis aliis Græcorum Philosophorum placitis etiam ad Judæos, atque aliter, ac debuit, à Rabbinis intellecta, vana ista Cabbalæ Judaicæ mysteria peperit, quæ in scrupulosa, imo superstitionis vocum consideratione plerumque consistunt, & nomina tandem non signa modo rerum, ut Græco Doctori visum fuerat, & verum est; sed characteres quoque eventuum futurorum nobis effingunt. E Platoniconrum autem, Rabbinorumque fontibus sua derivasse videntur seculo post Chr. N. XII. Rucelinus Brito, ejusque discipulus Petrus Abelardus, qui primi sectam *Nominalium* contra *Reales*, quæ oppositæ sectæ appellatio erat, instituerunt, & nominum cognitione rerum quoque cognitionem comprehendi, inter cætera magno conatu defenderunt. Neque tamen hæc *Nominalium* secta adversus numerosum agmen *Realium* odio præcipue hæreticæ pravitatis, cui se obnoxium cum asseclis reddiderat Abelardus, ipsam deprimente, prævalescere, aut Scotista-

rum, Thomistarumque pro Realitate
 acerrimè decertantium insultibus par
 esse potuisset; nisi Sec. XIV. *Occamus*
 Franciscanorum ordini addictus, & Lu
 довici Bavari Imp. contra Joannem
 XXII. strenuus defensor, omnia præce
 ptoris Scoti placita impugnasset, ac novis
 machinis & inusitata ingenii subtilitate
 extirpatam fere Nominalium doctri
 nam reduxisset, tanto successu, ut à suis
Venerabilis Inceptor, Doctor invincibilis,
 & *Doctor singularis dici mereretur.* Ejus
 discipuli, Parisiis pulsi, dogmata præce
 ptoris Germaniae intulerunt; & *Joannes*
 quidem *Buridanus* Bethuniensis in Vien
 nensi, *Marsilius ab Ingen* in Heidelber
 gensi Academia ea propagarunt. *Er*
 fordie etiam, *Ingolstadii, Tubingæ*, & for
 tasse etiam *Basileæ* quondam Nominales
 aut primas tenuisse partes aut non plane
 nullas, Jacobo Thomasio, viro quondam
 doctissimo, facile largior. Meminit
 enim *Trithemius*, Joannem à Lapide do
 strinam eorum, qui Reales appellantur,
 primum ad Basileensem Academiam
 transtulisse, unde colligas, ante hunc Jo
 han-

hannem Nominales ibi ad rerum Scholasticarum clavum sedisse. De Erfurtensi, Ingolstadiensi & Tubingensi Academia res in proposito est. Et quidem Erfordiæ *B. Lutherus* religionis veræ restaurator ; Tubingæ autem *Philippus Melanchthon*, Nominalium præceptis imbuti fuerunt. Unde & mos ille in Academiis nostris restat, ut Disputationem, sic vulgo vocant, composituri, in definitione originationem spectandam sibi sumant, quia, secundum Doctorum veterum Nominalium sententiam, à vocis notione in rei perceptionem provehinnur. Quem morem similiter servarunt hic usque membra illustris Academiæ Leopoldinæ naturæ Curiosorum in libris, quos de rebus physicis subinde ediderunt.

Sed ego hæc solum hactenus in medium affero, ut pateat, Etymologias vocum, in quas, si latinam linguam spectes, olim *M. Terentius Varro*, *M. Ferrius Flaccus*, *Sext. Pompon. Festus*, *Nonius Marcellus*, *Fulgentius Placiades*, & post hos *Isidorus Hispalensis* aliisque veteres quo-

B 2 dam-

dammodo inquisiverant, à Germanis & Gallis non ante peculiari studio investigatas fuisse, quam Nominalium secta innotesceret & considerationi vocum operæ pretium poneret etiam apud adversæ partis homines. Tum enim in nominum vocumque rationes primitus à nostris inquisitum est. Sed ut cœcutiebant hoc ævo in omni elegantiori literatura, præcipuè vero in antiquitatum studio, ita ne hilum quidem hac etiam in arte videbant. Legat modo quis *Joannis à Janua vocabularium*; *Titi Livii de Fruloviis orthographiam*; *M. Jodoci de Kalwe vocabularium Prædicantium*; *Jacobi à Voragine Legendam Auream*; *Petri de Natalibus Catalogum Sanctorum*, similisque farinæ libros, & si vel ipse Cato esset, ad nugas horum hominum Etymologicas rideat, oportet. Quid, quæso, absurdius est, quam cum istis *abyssum* dictum putare quasi *ad ipsos*, quia ad ipsum omnes aquæ revertuntur, tanquam ad matrem; *ancillam* esse ex Græco *an*, *circum* & *cilleo* moveo, quod circum movetur ad servitium; *diadema* esse quasi *duo demens*;

mens; *Cornelium à cornu & leos*, *populus*,
 quia est fortitudo populi; *Hieronymum*
 à *gera*, *sanctum & nemus*, quasi *sanctum*
nemus vocari? Sed talibus nugis mona-
 chorūm Seculi XIII. & XIV. vasta volu-
 mina turgent; & delibavit inde quædam
 in eleganti *Dissertatione de Ineptiis Cleri-
 corum Romanensium literariis Christ.*
Junkerus, amicus mihi honorandus.
 Addi possunt absurdæ vocum originatio-
 nes, quas ex ipso Jure Canonico selectas
 in *Oratione Jubilæa* produxit *Meisnerus*
 magnæ famæ Theologus, & quas *Hulde-
 ricus Elloposclerus* sive vero nomine *Jo-
 annes Fischartus*, nobis ridendas propi-
 navit in versione Germanica *Pantagrue-
 lis Rabelesiani* capite XXX. Marcus item
Velserus Rerum Boicarum libro III. pag.
 m. 223. Ad Germanicorum nominum
 derivationes raro descendebant, quando
 tamen hunc etiam in campum venissent,
 non minus insaniebant, atque e. g. *Ludo-
 vici* nomen deducebant à Luce & icos,
 custos, ut sit *lucis custos*; *Bernhardum ab
 er, fons, & nardus* prodire faciebant, quia
 fons in doctrinæ emanatione, puteus

in doctrinæ profunditate, & odoriferus
in formæ suavitate sit. Vidi ego in
Chronici Mindensis ab Hermanno de
Lerbeke compositi codice MSto omnia
Episcoporum Mindensium nomina Germanica
hac ratione exposita, & seculi in felicitati condolui.

CAP. II.

De iis, qui linguam Germanicam cum aliis linguis compararunt.

Sub finem tandem XV. & initia XVI.
seculi, ut omni barbariei, sic & misero huic & inepto Etymologias Latinas &
Germanicas fingendi labori obex quodammodo apud nos positus est studio
Rudolphi Agricolæ & illustris illius discipuli *Joannis Camerarii de Dalburg*
Præfusilis Wormatiensis. Et agnoscitum
coepit arcta illa connexio Græci &
Germanici idiomatis, quæ nos paulatim
ad migrationes Titanum sive Teutonum
in Græciam antiquissimas deduxit.
Ipse Dalburgius, Trithemio, Aventino
&

& Simlero testibus, aliquot millia dictio-
num Græcarum, que in utraque lingua
idem significant, collegit. Eandem ope-
ram præstiterunt Job. Trithemius modo
laudatus, & coætaneus Conradus Celtes
laurea poëtica a Friderico III. Imp. dona-
ta insignis; quibus applauferunt Conr.
Heresbachius atque in notis ad Taciti
Germaniam Andr. Althamerus & Jodo-
cus Willichius, nec non Michaël Neander
in Explicatione Orbis terræ Part. I. p. 279.
280. Wolfgang Lazius de Migrat. Gent. l. 2.
aliique multi. Excitavit deinde etiam
Dalburgii exemplum Sigismundum Gele-
nium, Bohemum, Græcis studiis clarum,
ut an. 1543. in Lexico Symphono Basileæ
edito Latinam, Germanicam, Græcam &
Slavonicam linguas inter se conferret.
Collatio certe linguarum inter se co-
gnatarum usū non caret, & veras radices
in una deperditas in altera hoc modo sæ-
pe reperimus, sed caute incedendum est,
ne fallamur, & nubem, quod ajunt, pro
Junone amplectamur. Faciunt huc o-
mnes, qui in componendis Harmoniis
Linguarum, Lexicis Polyglottis, & No-

menclatoribus multilinguis se invicem exceperunt. Agmen, si usum nostrum spectes, dicit eximius liber *Hieronymi Megiseri Historiographi* quondam Cæsarei, cuius inscriptio est: *Thesaurus Polyglottus, vel Dictionarium multilingue, ex quadringentis circiter tam veteris, quam novi (vel potius antiquis incogniti) orbis nationum Linguis, Dialectis, Idiomatis & Idiotismis constans; incredibili labore summaque diligentia, cum ex innumeris omnis generis Authorum scriptis, tum vero ipsa experientia & diurno multarum peregrinationum usu suggerente, in gratiam studiosæ juventutis fideliter collectum & concinnatum.* Opus ipsa novitate sua, & tot differentium linguarum, non infructuosa collatione, per se quidem multo jucundissimum: sed &, non Philologis tantum, humaniorisque litteraturæ studiosis (utpote quibus omnium que unquam prodierunt Lexicorum, Promtuariorum, Sylvarum, Nomenclatorum, quandam quasi Epitomen poterit prestare) verum etiam quarumlibet artium & scientiarum (que quidem plurium lingua-

guarum cognitione carere bauadquaquam
 possunt) Professoribus, imprimis vero Hi-
 storicis, Geographis, Medicis, Chymicis,
 Principum quoque Scribis, & Legatis, aliis-
 que peregrinantibus, Mercatoribus item
 & Aromatopolis, ipsis adeo Militibus, Mili-
 tumque Praefectis, ut pernecessarium, ita
 maximo usui futurum: Cum S. C. & F. Ma-
 jestatis Privilegio ad octennium. Fran-
 furti ad Mœnum, Sumptibus autoris An-
 no 1603. Mereretur hic liber a viro in
 hoc studii genere versato in usum erudi-
 torum ex insignibus, quos de linguis to-
 tius orbis jam habemus, libris & corrigi
 & suppleri. Speciatim nomina planta-
 rum totius orbis cogniti linguis expres-
 sit *Christianus Mentzelius*, Archiater olim
 Electoris Brandenburgici, in opere eru-
 dito Berolini 1682. edito, cui titulus:
Index Nominum plantarum universalis,
diversis Terrarum Gentiumque linguis,
quotquot ex Auctoriibus ad singula Plantarum
nomina excerpti & juxta seriem
A. B. C. collocari potuerunt, ad unum reda-
citus, videlicet; Europeorum Latina sive
Vetere Romana, Græco-antiqua, Italica

cum suis, Hetruriæ, Istriæ, Venetorum, Fo-
 rojuliensem, nec non insularum adjacen-
 tium, Malthe, Cretæ vel Candia, Lesbi &c.
 Dialectis; Hispanica, Lusitanica, & in ea
 Regnorum Cataloniae, Valentia &c. Gallica
 vetere & ne Oterica cum suis, Burgundia
 Narbone, Parisiensem &c. Idiomatibus;
 Anglica, Scotica & Irlandica, item Dani-
 ca, Germanica, cum suis Silesiorum, Mar-
 chicorum, Pomeranorum, Borussorum, &c.
 sermonum proprietatibus; Belgæ cum
 sua Brabantica; Bohemica, Polonica, Li-
 tuanica, Vinidica, Rutenica, Wallachica,
 olim Dacica, Hungarica, Sclavonica, Croa-
 tica &c. Asiaticorum Hebreæ, Chaldaï-
 ca, Syriaca, Arabica, Turcica, cum sua Tri-
 politana &c. Tartarica, Persica, Mala-
 barica, Brammanica, olim Brabmanica,
 Prophetarum, Magorumque veterum,
 Zeilanica, sive Cingalica, Javanica, Ben-
 galica, Sinica, Japonica, Malaica, Corei-
 da, &c. Africanorum Ægyptiaca, Æthio-
 pica, Mauritanica, sive Barbarica, & Tu-
 nnensem cum Poenorū antiqua; Canarica
 & Madagascarica; Americanorum Bra-
 siliana, Virginiana, Mexicana & adjacen-
 tium

tium populorum aliorumque in Insulis &
 continente solo hinc inde habitacione, quo-
 rum Sermonum non omnibus sed quibus-
 dam tantum Plantis, quotquot apud Auto-
 res reperta fuerunt, sparsim adposita sunt.
 Aliqua etiam conductit Stephani Gui-
 chardi *Harmonia Etymologica linguarum*
 Gallicè conscripta & 1606 impressa, ubi
 ille ultra duodecim linguas cum Hebreæ
 confert & significationem hinc explicat.
 Poterit quoque alicujus usus esse Steph.
 Skinneri *Medici Angli Lexicon Etymologi-
 cum pro lingua Anglicana, seu Explicatio
 vocum Anglicarum Etymologica*, ex pro-
 priis fontibus sc. ex XII. linguis, Anglo-
 Saxonica, Runica, Gotbica, Cimbrica seu
 Danica antiqua, Franco-Theotisca, Dani-
 carecentiore, Cambrobritannica, Franco-
 gallica, Italica, Hispanica, Latina, Græca,
 Londini 1671. excusum, in quo tamen,
 quod Græci sunt hæresi addictus sit,
 reprehendas. Servatur inter Biblio-
 thecae Oxoniensis MSta opus *Wilhelmi
 Lamplugh Angli, quo vocabula Latina,
 Græca, Anglica cum Hebraicis vocibus
 contulit.* Secutus est eum *Thomas
 Hay-*
 mi

Hayne Oxoniensis, & de Linguarum Harmonia Dissertationes anno 1648. Londini emisit, quibus præluisit Lexico Harmonico Universali ad pleniorum linguæ Hebraicæ cognitionem componendo. Minoris momenti sunt, quæ Georgius Casparus Kirchmeirus circa Harmoniam linguarum præsttit, nominabuntur tamen inferius suo loco.

Mericus Casaubonus, Isaaci filius, in Commentatione de IV. linguis, Hebræâ, Græcâ, Latinâ & Saxonica, cuius prima pars de Lingua Hebræa & Saxonica an. 1650. Londini publicata est, hanc quoque cum illa & Græca contendit. Apud Suecos idem præstare voluit M. Sveno Jone, Orientalium linguarum Professor quondam Upsaliensis, in Investigatore antiquatum seu collatione lingue Sueticæ cum linguis Orientalibus, atque in Colono Septentrionali antiquo-novo, conferente etiam natales lingue Sueticæ cum Orientalibus; quæ duo tamen opuscula ob autoris obitum imperfecta mansisse Schefferus attestatur. Spopondit deinde in Epistola ad Jo. Wallisium anno 1703.
scri-

scripta *Olaus Rudbeckius*, Olai filius, se
Lexicon Etymologicum Polyglottum edi-
 turum, in quo *Finnonicae*, *Lapponicae*, *Sue-
 ticae*, *Islandicae*, *Norvagicae*, *Danicæ*, *Anglo-
 Saxonicae*, *Germanicae*, *Belgicae*, *Gallica*,
Italicae, *Hispanicae*, *Slavonicae*, *Græca*, *Lat-
 inæ* aliarumque linguarum convenientiam
 cum *Hebræa* sibi demonstrandam sumse-
 rit; quod opus, ut quam primum pro-
 deat, opto. Specimen originationum
 ejus haurire possumus ex *Icthyologiae Bi-
 blicæ parte prima*, quam Upsaliae 1705 emi-
 fit. Dum enim contra Bochartum &
 Ludolfum contendit, *avem Selav*, cuius
 mentio fit Numer. XI, 31. non avem ali-
 quam plumatam nec locustam, sed po-
 tius quoddam piscis genus fuisse, brevem
 simul illi, *Hebræam* inter & antiquam
*Gothicam Septentrionalem*q; linguam,
 analogiam, ex occasione vocum *Hebraicarum* l.c. occurrentium adjecit. Quan-
 quam ego quidem iis non assentior, qui,
 amore linguae sanctæ seducti, omnia no-
 stra cum *Hebræa* conciliari aut ex ea de-
 rivari posse credunt. Non mitioribus
 enim mihi manibus videntur vexari,
 quam

quam Job. Webbius Anglus, qui Sinensium linguam primitivam & reliquarum matrem statuere annis 16 est. Unde difficultate labore non multum profecisse puto M. Georg. Crucigerum, quando in *Harmonia Linguarum quatuor Cardinatuum, Hebraicæ, Græcæ, Latine & Germanicæ* ann. 1616. Francofurti edita, perpetuam se unius ab altera originem perspicue deduxisse sibi imaginatus est. Fribolis enim & rem non evinentibus allusiunculis tota res, si Dis placet, demonstratur. Ejusdem interim opinio-
nis fuit antehac Henricus Mublius, vir sacris & elegantioribus studiis clarissimus, quod ex erudita *Dissertatione*, Ki-
lonii 1692. edita, de origine Linguarum variarum, stirpeque ac matre Græcæ, Latine & Germanicæ Hebrææ nobis patet. Nominandi etiam sunt hoc loco, qui præter antè jam dictos & plures alios singularibus libellis nostram linguam cum Græca compararunt. Hoc vero Marcus Zuerius Boxhornius in *Dissertatione de Græca, Romana & Germanica linguis earumque Symphonia præstare voluit*; & post

post eum Georg. Christopherus Peiskerus,
 ICtus, qui *Indice de vernacula & rerum
 Germanicarum significatione, pro Graecæ
 ac Germanicæ linguae analogia Lipsiæ 1685.*
 edito prælufit *Lexico Graeco-Germanico-
 analogico*, quod hactenus tamen in publi-
 cum non exivit. Graeca cum Germa-
 nicis contulit quoque Matthias Brænde-
 lius in *Anomalia suæ*, quam Μισελληγω
 vocat, præfatione; & Josephus Maria
 Bellinus Bononiensis in *Epistola ad Colle-
 etores Actorum Erudit. Lipsiensium*, cuius
 excerpta ab his in anni 1686. mensē
 Augustum relata sunt. Audio nunc in
 vicinia esse virum eruditum, qui virium
 etiam suarum ingeniique hac in materia
 experimentum brevi facere velit, cui
 lubens applaudam, modo non, ut com-
 munis error omnium eorum est, qui
 migrationes gentium non semper in
 oculis habent, aut in quibus contem-
 tus studii historici recte ordinati se vin-
 dicat, Germanica à Græcis sinistre de-
 duxerit. Erravit hunc errorem cum
 cæteris, si unicum Boxhornium exci-
 piās, omnibus *Joannes Petrus Ericus*
 Ife-

Isenacensis, Lingv. & Geograph. Prof.
 Patavinus, qui non modo in *Renato è
 mysterio principio philologico, in quo vo-
 cum, signorum, punctorum, tum & li-
 terarum maxime ac numerorum origo,*
*nec non novum specimen Etymologicum
 propalatur, Patavii 1686. evulgato;* sed
*etiam in Anthropoglottogonia sive huma-
 nae lingue Genesios partis prima tomo pri-
 mo Venetiis 1697 edito,* audacter asse-
*rit Latinam & antiquam Celticam lin-
 guam originem agnoscere à Græca, quam
 & Hebraicæ, cæterarumque Orientalium
 parentem esse, ponere non ambigit.*
Vellemus tamen Commentarios, quos
*de Italorum, Hispanorum, Gallorum, An-
 glorum, Germanorum, Septentrionalium,*
Illyriorum aliorumque populorum linguis
*se parasse gloriatur, lucis auras adspexif-
 se.* Veluti enim è stercore interdum
 aurum, ita etiam ex inanibus, & quartâ
 lunâ natis libellis aliquid boni à rerum
 perito aliquando colligi potest. Inte-
 gros interim dicendi modos Græco-
 rum cum Germanicis ex asse convenien-
 tes sedulo notavit *Dan. Vecbnerus Auri-*
mon-

montanus Silesius in eruditâ *Hellenolexiâ*, quam celeberrimus *Matth. Bernegerus* præmissa præfatione imprimi curavit, qui eundem cum eo lapidem moverat *Quæstione IX. ad Taciti Germaniam.* Arctam quoq; nostram inter & Græcorum lingvam, cognitionem annotavit *Job. Clericus*, Theologus Amstelodamensis celeberrimus, in *Præfatione ad nuperam Lexici Etymologici Math. Martinii editionem Batavam.* Sed cum plerique ex his, ut jam monitum est, Germanica ex Græcis deducant, honori patriæ communis consulere voluit *Georgius Henricus Ursinus* Gymnasi Poetici Professor Ratisbonæ, anno 1690. edendo *Onomasticon Germanico-Græcum*, in quo vocum Græcarum & Germanicarum harmoniam exhibuit, atque ab his illas descendere brevibus asseruit, plura dissertationi *de Origine Germanica Graecæ linguae*, quam pollicitus nobis est, reservans. Deceptus etiam valde est vir alias profundè doctus *Eduardus Bernhardus* in *Specimine Etymologici Britannici*, quod è promissa, sed non editâ *Dissertatione de*

C Or-

*Orbis erudit*i* literatura excerptum,
passus est Hikesianæ Grammaticæ An-
glo-Saxonicae annexi. Ibi fundamen-
to nescio cui innixus, ex vocibus quibus-
dam consonantibus, Britannicam sive
Cambricam veterem, Anglo-Saxoniam
atque adeo etiam Germanicam lingvam,
reliquasque Septentrionales ortas esse
omnes è Slavonico Armenioque idio-
mate sibi imaginatur; unde sibi has in-
ter se studiose conferendas sumvit. Sed
placet mihi judicium Andreæ Mulleri
Greifenhagii, quod de his ejus derivatio-
nibus in Epistola ad Tentzelium tulit.
Optatur, inquit, *Eduardi Bernardi Ety-
mologicum seorsim editum* examinari. Non
est opera pretium. Mibi semper placuit
certis inbærere hypothesis, non qualibus-
cunque & vulgo obviis, sed ex abstrusiori
officina. His datis & facile à doctiorum
corona concedendis, nugæ reliquæ omnes
cadunt. Exempli gr. Lingvarum unius
ab altera Originatio, non dependet ab Al-
literatione vocum bujus & illius lingua,
millenarum etiam; e.g. Persica & Saxo-
nica lingua adeo multa babet vocabula.,
idem*

idem & sonantia & significantia, ut Rhytmum unum & alterum olim confecerim, qui hodieque ab utraque gente in eundem sensum intelligi possit. Cujus rei testem Persam olim habebam. Neque tamen Persae à Saxonibus, uti nec Saxones à Persis descendunt. Affinitas autem illa vocum (in genere loquor) vel nuda alliteratione est, plerumque casualis, nonnunquam etiam coacta; vel ex prisco utriusque gentis commercio, sive militari, sive coloniario, eoque non immediato semper, sed & mediato &c. Sed hypotheses ad hanc rem facientes consignavi in Præfatione Glossariorum Profani. Hanoviæ anno 1659. Jac. Redingerus Affinitatem Linguae Latinae & Teutonicae publici juris fecit. Ejusdem Latini sermonis cum Germanico, quoad integras phrases, harmonia pulchre apparet in Jo. Vorstii Diatriba de Latinitate, que suspecta esse possit, deque Germanicae ac Latinae linguae convenientia, Rostochii 1653. prima vice impressa, & saepius deinde, titulo etiam paulisper mutato, recusa. Reinhardus Robbigius in Robigalibus sive de Rebus Criticis libro X.

C 2 c. 18.

c. 18. Germanicas voces derivavit à Latinis. Sed contrariam sententiam validis argumentis defendendam suscepit *Jo. Lud. Praeficius*, de quo postea fusius agendum.

CAP. III.

De Hermanno Com. Nuena-
rio.

Florebat paulo post Rud. Agricolam *Hermannus Comes Nuenarius* & literas renascentes blande fovebat, colebatque. Hic ann. 1521. Coloniæ Agrippinæ typis Joh. Soteri imprimi curavit primus *Eginhardi vitam Caroli M. & Annales veteres*, qui ab ipso incerto monacho *Benedictino*, à Frehero cuidam *Adelmo*, à Quercetano *Eginbardo*, à Cointio verò monacho cuidam *Laureshansensi* adscribuntur. Huic editioni Carolo V. consecratæ addidit eruditam Præfationem, in qua de *Origine, Sedibus, & lingua pri-*
scorum Francorum scite egit & multis ex-
emplis prolati ostendit, Francos Germanicā usos fuisse dialeクト. Hæc parva
qui-

quidem specimina excitabant deinde Germanorum, præcipuè Evangelicorum animos, ut porro de sua lingua di-judicanda & exornanda cogitarent, duci-bus præsertim *D. Martino Luthero & Phi-lippo Melanchtone*, communibus illis nationis nostræ, seu religionem confi-deres, seu literas, magistris.

C A P. IV.

De iis, qui Nomina Germano-rum propria exposuerunt.

Nomina hominum, locorum & flu-viorum propria esse antiquissima lingvarum monumenta, qui paulo pe-nitus antiquitates gentium intuitus est, inficias ibit nemo. Ex iis de migrati-onibus populorum, de genio hominum, & de dialectis, quibus locuti sint, si scri-ptores taceant omnes, judicare tutò licet; quoniam omnia in prima sui origine ap-pellativa, aut ex appellativis nominibus composita fuerunt. Atque, ut de ap-pellationibus hominum propriis præ-cæteris dicamus, earum veræ origines an-

C 3 ti-

tiquissimis temporibus apud omnes patuerunt. Cum vero linguæ paulatim aliam faciem induerent, nominaque ista variè pronunciarentur, aut infleterentur in ore vulgi; erratum etiam hic valde est in radicibus ipsorum inveniendis. Exempla quædam rem magis perspicuum reddent. Jornandes de rebus Gethicis Alaricum Gothorum Regem *ob audaciam virtutis Balthæ, id est audacis nomen inter suos accepisse, memorat,* & restat nobis in vocabulo *trunckenbolt* vocis hujus significatio vetus. Venantio **FORTUNATO CHILPERICI** nomen est.

Adjutor fortis, si interpres barbarus adsit.

Helmoldus Nigellus in vita MSta Ludovici Pii lib. I. veram nominis Ludoviciani nomenclaturam huic disticho inclusit:

*Nempe sonat HLUTO PRÆCLARUM,
WIGCH quoque MAR'S est,*

Unde suum nomen composuisse patet.

Designat ergo vox Ludovici, celebrem bellatorem. Lebuini nomen, quod nobis

bis *Levinus* est, Hucbaldus, vetus autor, in vita S. Lebuini cap. I. his verbis expōnit: *Lebuinum*, ait, *CARUM sibi AMICUM*, *juxta idioma nominis sui optimè congruentis*. Fertur enim à peritis sue linguae, quod *LIEFWYN* patriotice sit vocatus, quod Romanis sonat *CARUS AMICUS*. Ratbodus Traject. Episc. in Eclogā de S. Lebuino idem nomen eodem modo explicat, canens:

*Nam si vertatur LIAUIN, quod cuna
sonabant,*

Carus amicus erit.

S. Liobae nomen per vocem *dilecta* pariter reddit Rudolfus Monachus Fuldensis in vita hujus Sanctæ cap. VI. *Genuit*, inquiens, *filiam, quam vocavit TRUTGBAN, cognomento LIEBAM, eo quod esset DILECTA*. Arichisi Ducis Beneventani nomen David Episcopus Beneventanus in Epitaphio rectè exposuit *novum berilem*, hoc est, *domicellum, νύξιον*. Verba Davidis sunt:

*Hic NOVUS à multis ARICHIS voci-
tatur HERILIS,
Moribus & forma consilioq; potens.*

*Herilis enim vocem quasi diminutivam
a voce *herus* usurparunt medii ævi ho-
mines. Roberti Ducis Normannorum
cognomen, *Guiscard*, *prudentem* desi-
gnare, Gvilielmus Appulus in Poemate
de Gestis Normannorum variis in locis
indicat. Libro enim I. de illo ita canit:*

*Hujus Robertus frater fuit, ille duca-
tum*

*Qui post obtinuit, GUISCARDUS AD
OMNIA PRUDENS.*

Libro II. de eodem ait:

*Cognomen GUISCARDUS erat, quia
CALLIDITATIS*

*Non Cicero tantæ fuit aut versutus Ul-
lysses.*

Libro III. in fine item infit:

*Cervices rigidos sic DUX ASTUTUS &
audax*

Flectere, sic finem bellis imponere novit.

*Qui veteri huic Poetæ notas addidit Joh.
Tiremæus Hautenœus, notat, in sua pro-
vincia, sua quoque ætate, *catum & astu-
tum* quemvis *Guiscardum* appellatum
fuisse, voce nimirum hâc à nomine *weis*
sive *wise*, quo *sapiens*, & *prudens* denota-
tur,*

tur, derivatâ. Ita olim patuere nominum priorum rationes, de quibus magnum adhuc exemplorum cumulum congerere possemus, si vacaret. Posterioris tamen, ut jam indicavi, temporibus, sensim barbaries crevit, & oblitis genuinis etymis, hæc & alia nomina in varios modos detorta, a nescio quibus Græcis & Latinis vocibus deducta cernuntur. Pudet speciminibus inde desumptis chartas commaculare & ex paucis, quas supra prælibavimus, ubi de initiis studii etymologici apud nostros homines egimus, derivationibus, facile quivis intelliget, quam fuerint absurdæ. Sub seculum tandem Evangelii renati, ut in aliis studiorum generibus, ita & hac in re ineptiæ paulatim excuti cœperunt. Primus in hoc campo se exercuit doctissimus *Io. Aventinus*, qui in *Introductio-* ne ad *Annales Boicos Nomina Germanorum* propria studiose collegit atque exposuit. Prodiit paulo post & quidem anno 1537. sine nomine autoris elegans pro illa quidem ætate libellus, cuius ego hoc sub titulo possideo editionem: *Ali-*

quot nomina propria Germanorum ad Priscam etymologiam restituta, autore Reverendo D. Martino Lutherio. Lectoribus S. Exemplum dedi vobis, ut plura & meliora faciatis, valete. Ursellis 1559. Recusus ille postea fuit Wittebergæ 1570. & Godefridus Wegenerus, tum temporis Pastor Neostadii Eberswaldæ, annotationes ipsi insignes addidit, atque Germanico idiomate recudi fecit sub titulo: *Herrn D. Lutbers Seel. vielfältig verlangtes Namen-Büchlein*, welches erstmahl ohne seinen Namen zu Wittenberg an. 1537. nunmebro schon vor 137. Jahren, nachmals mit und unter seinen Naben 1570. auch zu Wittenberg im Latein ausgegangen, jetzo der edlen Deutschen Haupt-Sprache aufrichtigen Liebhabern, die der alten Deutschen Namen Deut- und Auslegung zu wissen begebren, zugefallen Deutsch neben einer Vorrede, etzlichen Anmerckungen, zwifachen Namen und einem der fürnebmsten Sachen und merkwürdigsten Historien-Register, beraus gegeben von M. Godfried Wegener, Silesio Marchita. Lipsiae 1674. Opiculum hoc

ce-

celeberriimus Theologus D. Valent. Alberti, eleganti hoc Epigrammate laudavit :

Hier steigt der Deutschen Rubm in ihrer Sprach und Nahmen,
Durchbeines Priesters Hand. Wie? ist
das seine Pflicht,
Ja wohl und aber wohl ist alles ausge-
richt
Denn Luther singt ihm vor und We-
gner spricht das Amen.

Jam autem ante Wegenerum libellum hunc *Becmannus* Wittebergæ an. 16II. subjunxerat manuductioni ad Latinam lingvam & indice Alphabetico ornaverat. Idem extat etiam *επονυμίας* in opere Historico Simonis Schardii hoc sub titulo: *De nominibus propriis Germanorum opusculum Studiose antiquitatis.* Autor ejus sive is Lutherus, sive alius fuerit, non parum in vera voces derivandi ratione exercitatus fuit, attamen multo exactiora præstare potuisset, si aliquam saltem monumentorum, quibus jam abundamus, partem vidisset. Hunc interim libellum integrum penè inferuit

Le-

Lexico suo Philosophico Rudolphus Goclenius, qua de causa a Jacobo Thomasio inter plagiarios literarios meritò referatur. Post obitum Lutheri qui claruerunt *Beatus Rhenanus*, *Andr. Althamerus*, *Jodoc. Willichius*, *Jo. Stumpfius*, *Aegidius Tschudus*, *Jo. Gorop. Becanus & Adrianus Junius*, quisque pro modulo ingenii, nomina nostra propria critica lance expenderunt. Sed hos omnes superavit & diligentia & judicio insignis Polyhistor *Conradus Gesnerus*, Germaniae nostrae Plinius, qui, teste Melchiore Adamo in ejus vita, *Libellum multorum antiquorum nominum propriorum, viorum & mulierum, aliquot millibus ex vetustis Principum monumentis auxit, & secundum terminaciones disposuit: item propriorum vim ac significationem annotavit: ostenditque omnia verè certa aliqua ex causa imposita esse, sicut in linguis cultioribus & apud Græcos præcipue.* Ita tamen libellus, pergit Adamus, lucem non vidit, sed primum apud Wolsios delituit. Ipse *Gesnerus*, in Catalogo operum suorum ejus meminit, & judicium hoc addit

dit suum: *Apparet ex singulis fermè certa aliqua significatio, ut vel ominis gratia vel saltem non temere, sed certam ob causam, imposita videantur, sicut & apud Græcos fere.* Nihil enim antiquius in nostra lingua, & unde, qualis ante multa secula fuerit magis appareat, extare puto. Deinde Job. Jacob. Friesius, qui Catalogum Gesneri Bibliothecæ suæ inseruit, addit *Marcum Widlerum* Tigurinum, Pastorem Kilchbergensem, opus hoc à Gesnero incepsum, continuasse atque edere voluisse. Ipse Widlerus Epist. 138. earum, quas Thulemarius ad Goldastum scriptas, Francofurti anno 1688, edidit, de hoc opere sequentia ad Goldastum retulit: *Vidi obiter Catalogum priscorum Germanicorum nominum, de quo te hoc admonere volo, D. Conr. Gesnerum piæ memoriae collegisse Germanicorum nominum proprietatum virorum & mulierum (quibus usq; est Germania, antequam Sanctorum nomina ex linguis peregrinis recipieret) aliquot millia secundum terminations disposita. Schedas illas ab observando affini meo D. Casparo Wolphio, p.m. natus*

Etus, auxi, & in ordinem redegi & descri-
 bere cœpi, nulla autem edendi occasio hac-
 tenus data; Patrono nimirum destitu-
 tus. Si editione digna videbuntur, trans-
 mittam, ut emendare & ex tuis ea locu-
 pletare possis. Certum hinc est, a Wid-
 lero opus hoc nactum esse Goldastum;
 & servatur illud adhuc cum multis aliis
 reliquiis Goldastinis, in celeberrima
 Reipublicæ Bremensis Bibliotheca, mi-
 hique ibi ab amplissimo Mastrichtio,
 JCto clarissimo, & laudatae Reip. Proto-
 Syndico ante aliquot annos benevole
 monstratum fuisse grata mente recor-
 dor. Post Gesnerum nomina propria
 Germanorum criticam sub limam re-
 vocarunt *Pontus Heuterus* (quoniam
 is à scopo plerumque aberraverit) & *Cor-
 nelius Kilianus Dufflens* vir in hoc eru-
 ditionis genere acutum cernens. Ad-
 junxit hic Etymologico Teutonicæ lin-
 guæ colophonis loco *propria hominum*
*precipiè Gothorum, Vandalorum, Ger-
 manorum, Teutonum, Saxonum, Anglofa-
 xonum, vetera nomina eaque paucis ex*
meliорibus autoribus explicavit. In

præ-

præfati uncula præmissa: *Nomina hæc,*
 inquit, *varie ad modum à variis interpre-*
tata; quorum inventiones neque proba-
re neque reprobare in re tam difficiili &
controversa est animus; tametsi verissimi-
liores nonnullas etymologias a Gothis, Van-
dalis, & aliis peti posse existimem. Huic
 autem negotio viros doctos operam ali-
 quando datus spero: imo hoc nostro
 prævio incitamine, ad hujusmodi opus Rei-
 publicæ literariae imprimis necessarium,
 gnaviter serioque aggrediendum, ac præ-
 standum, incendi atque inflammari cu-
 pio atque exopto. Secuti sunt Kilianum
 Schottelius, Harsdörfferus, aliique, inter
 quos eminet Jo. Henricus Ottius, Theo-
 logus apud Helvetios non incelebris, qui
onomatologiam, sive de nominibus ho-
minum propriis librum 1671. Tiguri pu-
 blicavit, ubi quædam bonæ frugis de o-
 riginibus nominum priorum appa-
 rent. An. 1670. Lipsiæ recusa est *Onoma-*
tologia, das ist kurtze Erklärung und Aus-
*legung der vornehmsten und gebräuch-*lichsten Tauff-Nahmen vormahls zusam-**
 men getragen, nunmebr mit Anhang ei-
 ner

ner kurtzen Sprach - Schul oder Register
 und Zeiger etlicher fremden Wörter und
 dero Ursprung vermebret, wie auch samt
 einer bierzu gehörigen Epistola Herrn M.
 Jo. Gottfrid. Olearii wieder herfür gege-
 ben von Jo. Ebarto Diacono in Wettin. In
 indice vocum peregrinarum s̄apius ap-
 positè de earum origine differit autor,
 quod vero ad propria nomina attinet, in
 horum explicatione sequitur plerum-
 que Lutherum & reliquos. Elegans quo-
 que libellus est Ægidii Andreæ de la Roque,
 Equitis Galli, *de origine nominum & co-*
gnominum Parisiis 1681. Gallica lingua e-
 ditus, ubi autor eruditus celebriora Ger-
 manorum nomina exponit: sed ex igno-
 rantia lingvæ nostræ quosdam interdum
 errores committit. Accuratus multo
 hoc in argumento versatus est magni &
 nominis & doctrinæ Vir Hugo Grotius,
 qui Historiæ Gothorum, Vandalorum &
 Longobardorum Scriptoribus Indicem,
Propriorum nominum Gothicorum, Van-
dalicorum & Longobardicorum à se exposi-
torum inseruit. Voluit etiam Marquar-
 dus Freberus *Oroquaderni* sive *de nomini-*
bis

bus Alemannorum Propriis librum posteritati relinquere, sed labori eruditio immortuus est. Idem fatum habuit Thomas Reinesius; qui etiam defunctus est, cum jam esset in eo, ut ederet *Eponymologicon*, hoc est, librum, in quo cognomina tam virilia quam muliebria Romanorum & Graecorum, nec non nomina propria illorum, quos Romani barbaros vocarunt, relaturus, emendaturus, eorumque rationes etymologicas redditurus erat. Meminit prolixius hujus suæ molitionis in Præfatione Syntagma Inscriptiorum antiquarum: Unde nos prætermisis, quæ de Romanis Græcisque adfert, solummodo hic notabimus ea, quæ de Germanorum veterum nominibus prudenter monet. *De exterarum*, inquit, *gentium propriis nominibus in libris impressis depravatis, nec dum correctis, prolixior querela institui posset.* Quanta enim horum copia se ingredit legentibus Strabonem (vetustiores, nec ita frequentatos mitto) Melam, Sene-
cam, Plinium, Plutarchum, Josephum, Tacitum, Ptolemaum, Elianum, Athenaeum,

D

Ju-

Justinum, ab oculatis quamvis Commen-
tatoribus recognitos & expolitos? Ex
Asiaticis, Syriacis, Phœniciis, Parthiciis,
Persicis, Arabicis, Ægyptiacis & Africa-
nis, ut cunque restituta videri possent ali-
qua; sola Europee populorum, præsertim
Germanorum Gallorumque, & qui cum
bis censi solent, nullius fere curam me-
ruerunt, nedum ut alicujus manum medi-
cam & salutarem experientur. Hinc
etiamnum apud Strabonem lib. VII. Σιμι-
γῆντος, Σέγες, Θυσνέλδα, Θυμέλικος,
Αιγιμηνος, Σετιθανος, Cherusci; Ουκε-
μηνος, Chattus: Βάιτορις, & Μέλων, Si-
cambri: quorum vera e Germanorum lin-
guâ nata & explicanda inde nomina, Si-
gismundus, Sigastus vel Engistus, Teud-
linda, Deudmerius, Sigemerus vel Sige-
marus: Sesidagus: Ulridomarus, Virdo-
marus, vel Britomarus; Wetericus: Ma-
lo vel Amalo. Nominantur autem ibi
cum Arminio & Theudorige, quos natu-
domine Germanos fuisse nemo nescit, tan-
quam populares. Betuitus apud Vale-
rium Maximum, Livium & Florum, rex
arvernorum, & Sedulius, Princeps

Le-

Lemovicum in Cæsar's Ephemeride VII. cap. 88. ejusdem linguae est; uterque autem exprimendus Betulfus, Vedulfus, quod unde ductum, & quid significet, Germani, quorum proprium est, intelligunt. Cingotorix, quod Trevirorum cuidam principi, & Vertico, quod Nervio apud Casarem in Lib. V. Belli Gallici cap. 45. nomen, generali placi-
to recepta fuere, & in omnes editiones propagata leguntur; atqui alterum Sinderich, Fornandi Sinderich, id est, intellectu dives; alterum Verdicho, Wer-
dicho, vel si placet Berricho Berich, utrumque Alemannicum, vera & prima-
va. Ibidem cap. 22. Segonax, regulus in
Britannia ad Cantium, extat in libris ex-
cusiis, sed ob similitudinem litterarum x & r
è genuinâ Segomar, Sigemar, Sigmar ab
Editoribus depravata adpellatione. Ei-
dem Ephemer. VII. cap. 31. Ollovico
amicus à Senatu Rem. adpellatus, pater
Teutomari (Dietmari) Regis Nitiobrigum
laudatur. Idem nomen Inscript. 8.
DCCXXIX. 6. MCXXIV. Albicco;
quod & Sidonio Ennodioque notum: Al-

levicus Symmacho : Ellebichus Greg. Na-
 zianzeno, Zosimo & I. i. C. Th. de column.
 Hellebichus: quod clare', Olloviconem
Cæsaris esse eum, quem hodieque Helvi-
 cum, Helvigum usurpamus, testatur: ni-
 mirum tertium mutata vocali primæ.
 Cingibilus, Mænicaptus, & Civismarus
 in Livii, Atepomarus in Plutarchi, Cara-
 tacus in Taciti, Carausus in Eutropii & Vi-
 ctoris libris corrupta prodierunt è veris
 Siggihildus, Maini vel Magingastus, Si-
 gismarus, Adelomarus, Gardagus & Ge-
 raudus, quæ resecta terminatione Latinâ
 vere Germanica & sua gentis hominum.
 Civilis, cognomen duorum Juliorum, nati-
 one Batavorum apud Tacitum, quis pro
 vero non habuit? & corruptum tamen
 est ex Alemanno Sibih, Sibico, Sibicho;
 perinde ac Centaretus apud Plinium, Soli-
 num & Ælianum, itemque Generidus a-
 pud Zosimum, è Gontaredo nostratis lin-
 guae. Angli à Saxonibus acceptum hoc
 Kendredum dixeré. Jam in Ammiani
 Marcellini Antiocheni editionibus inter
 plurima Germanica vix unum alterum
 que reperire licet, quod Germanum sit in-
 tur-

turbatum & incorruptum ; Eum scriptorem caligatum in primis juventuti nostrae commendare debebat amor veri candorque, quem in enarrandis fortibus Alemannorum eo seculo factis ostendit, veterisque Germanie, in qua stipendia fecit, notitia & historiarum alibi non ob viarum copiosa explicatio. Verissime eae laudes sunt, quibus eum par copiosa & recondita doctrinam hominum, Vossius in libro de Hist. Lat. & sospitator ejus post Fridericum Lindenbrogam Henricus Valesius ornarunt. At quid fedatam Germanicarum adpellationum factam ab eo recensionem intuemur & miserantes? Sunt ibi ex Alemannorum, Francorum, Gotborumve & Quadorum Regalibus & Viris Martiis, Alavivus, Bainobaudes, Balcobaudes, Barbatio, Barchalba, Barzimeres, Bitheridus, Chonodomarius, Dagalaifus, Fragiladus, Frigeridus, Fritigernus, Gabinius, Hariobaudes, Hortarius, Lanio-gaiso, Macrianus, Maudio, Memoridus, Nannenus, Nectaridus, Percha, Priarius, Rando, Remigius, Seniauchus & Seniaudus, Silvanus, Suomarius, Theolaifus,

Vestalphus, Vithigabius, Vitrodorus, Ursicinus, Ufafer, Zinafer, & que fortassis effugerunt hunc tumultuarium recensum alia, que singula Germanorum Lingue vocabula sunt, eoque ex ea dijudicanda & emendanda. Si corruptis istis substituantur genuina, que e vetustis & authenticis Germanicarum Antiquitatum monumentis haberipossunt, Ammiane isti heroes erunt, nimirum suffixa per ~~memoriam~~ Latino scriptori usitatè terminazione, bi: Allevicus, Wunibaldus, Folcwaldus seu Fulgoallus, Farawaco, Parchvalis, Horsimeres, Widericus vel Bertfridus, Gondomarus, Dagaliobus, Brachila, qui & Peracholah, Fridericus, Fridigerus, Gebuinus, Garibaldus, Rodharius, Liungaiso, Magribus, Mauuo, vel Mauuio, Meinredus, Nanno, Vectaredus, Berrich, Friarius, Randulfus, Remmingus vel Rimeding, Sinibaldus, Sigmarus, Gomoarius, Tedlabius vel Tezlof, Fastulphus, Vithigastus, Vithodoris vel Vithodorix, Horskini Usuuar vel Usuuardus, Sindepertus: Quorum e Germanica lingua etyma tradita in Eponymo-

mologicō veram eam cuiusque scripturam esse, & in Ammiani editionibus repnendam, indubium reddunt & prorsus irrefragabile: simulque docent, quam non solum Viri maximi, Linguarum eruditarum omnium gnarissimi, cum de talibus iudicium sibi sumserunt, extra chorū, quod dicitur, saltaverint; sed & alii huic negotiō manū admoliti vero exciderint, Catalogos suos Nominum proprietatum repleverint ineptiis, & pueriles ridiculasque alliterationum argutias pro veris originibus venditaverint. Hæc sunt, quæ doctissimus Reinesius in Eponymologico prolixius pertractare instituerat. Sed morte impeditus cœptam, quod valde dolemus, pertexere non potuit telam. Anglo-Saxonum verò appellationes illustravit *Guil. Cambdenus* in Anglico libro cui Tit. *Remains concerning Britain*; & nuper egregie easdem explicavit *Edmundus Gibsonius*, qui, cum nomina Chronicī, quod evulgabat, Saxonici propria declarare vellet, in duabus peculiaribus dissertationibus *Regulas ad investigandas nominum locorum & virorum*

origines nobis tradidit, dictoque Chronico anno 1692. adjecit. Ante hos *Gvilielnum Lambardum Commentarium de nominibus modernis, veris & sincere Saxonis, Latinis & Britannicis Civitatum, fluminum &c.* collegisse & edidisse ex *Tb. Savilii Epistola ad Cambdenum* scio. *Arnoldus à Bœcop S. J.* scripsit doctam de nomine, *Hubertus*, atque eadem opera de tot aliis, quæ simili fine cadunt, *Epistolam ad Jobannem Roberti S. J.* qui eam suæ *Historie S. Huberti Luxemburgi 1621.* impressæ p. 514. seqq. inseruit. *Prénomina Sveo-Gothica Lincopiæ 1675.* in lucem emisit *Christophorus Grubbius Praeses civitatis Calmariensis.* Hos vero modo dictos libros si ad manus habuisset *Gottonius Froelichardus Danck*, personatus autor libelli anno 1708. editi, cui tit. *Neu erfundene doch alt - gewohnte deutlich-Teutsche Tauf-namen*; vidisset vetera Germanorum nomina non esse, ut ipse somniat, inania aut ab ursis, apris, lupis aut aliis talibus desumpta, sed plerumque, si vera cum iis ratio etymologica ineatur, vi radicum suarum, esse boni

ni ominis & ad animi corporisque aut patriæ communis, gentisque felicitatem respicere. Et posset à Critico solerti ad talium nominum ductum perfecta & omnibus numeris absoluta veterum Teutonum Ethica elaborari; ut adeo autor, quem citavimus, tot noviter & absq[ue] compositorum nominum labori inutili supersedere omnino potuisset, nullo Reip. literariæ damno. Dolendum interim est, pulcherrimas Germanorum appellationes veteres seculo XIV. cum nominibus Hebraicis, Græcis & Latinis Sanctorum superstitione plane tum cultorum commutatas fuisse. Huic enim pessimo mori acceptum feras jacturam tot egregiorum nominum proprietatum nostrorum, atque tot nominum originis & significationis incertæ usum vulgarem, quem non immerito *Jo. Fischbar-*
tus in Pantagrueli Germanico cap. X. satyrico sale perfricuit. Nomina quoque locorum situm, conditionem aut conditorem suum plerumque produnt, ut fusius alibi ostendam.

De B. Rhenano & Jo. Aventino, itemque de editoribus variis Legum & Capitularium veterum, unde magnam lucem accepit res Germanorum Etymologica.

Circa Reformationis tempora, ut redeamus, unde digressi eramus, *B. Rhenanus in Commentariis rerum Germanicarum & selectis ad Tacitum notis linguae nostrae studiosis plurimum lucis accedit, quod & fecerat Jo. Aventinus in libris VII. Annalium Boicorum, præcipue autem in libris X. Germaniae illustratae; quorum isti omnibus noti, hi autem deperditi sunt, nisi forte lateant Moguntiæ inter reliquias Aventini ibi asservatas.*

Non longè post horum obitum viguit *Vitus Amerbachius, Professor Ingolstadiensis, vir variæ doctrinæ, & Adolphorum Occonum, patris & filii amicus, cum quibus commercium literarium circa antiquitates ut plurimum, num-*

nummosque Romanorum occupatum
habuit, quod MStum vidi apud Jo. Nico-
lai Professorem, dum viveret, Antiquita-
tum Tübingensem. Hic novo benefi-
cii genere Linguæ antiquitatisque Ger-
manicæ studiosos adfecit, quando anno
1545. curante Weissehorno typographo
Ingolstadiensi *præcipuas constitutiones*
Caroli M. de rebus Ecclesiasticis & civili-
bis à Lothario nepote ex avi constitutio-
nem libris collectas & è cœnobio Tegernse-
ensi prolatas cum annotationibus & pre-
fatione publicavit. Vivebat tum in
Gallia exasciatæ eruditio summa
judicij vir, *Joannes Tilius*, Briocensium
& deinde Meldensium Episcopus, qui,
non paucis ingenii monumentis incla-
ruit, *præcipue vero nobis celebris esse*
debet ob editos *Caroli M. libros IV. de i-*
maginibus sub Eli Phily nomine, quo oc-
culte significabat, judice Vossio, se *Phily-*
ræum sive *Tilium* quasi spiritu *Eliae* ima-
ginum cultum, hoc Caroli, seu potius
Alcuini opere, oppugnatum ire velle.
Hic Amerbachium fecutus de publican-
dis *libris Capitularium ab Ansegiso Abbatore*

Be-

*Benedicto Levita collectis statim cogitavit, atque eos etiam Lutetiæ Parisiorum anno 1548. prælo commisit, sed causâ, nescio qua, à coepito ita destitit, ut demum post obitum ejus folia tantum aliquot in eruditorum manus devenerint, quibus usi sunt viri docti, qui Romæ Gratianni collectioni recognoscendæ recentendæque anno 1580. præfuerunt. Melius res successit in Germania Johanni Basilio Heroldo Acropolitæ, qui, si Michaeli Neandro in Præfat. Eroteinatum Græcæ linguæ credimus, per annos viginti nihil fere egit, quam ut versaretur in historiis. Is autem non ad Francicas modo, sed ad omnium præterea gentium Germanicarum Leges veteres colligendas animum eodem ferme tempore appulit, & tandem voti compos anno 1557. Basileæ per Johannem Petri opus suum impressum vidit sub hoc titulo : *Originum ac Germanicarum antiquitatum libri: leges videlicet Salicæ, Ripuarie, Allemannorum, Bojoariorum, Saxonum, Westphalarum, Angliorum, Werinorum, Thuringorum, Frisionum, Burgundionum,**

Lan-

Langobardorum, Francorum, Theutonum:
Opus certe pietatis nec non veteris vene-
randeque illius vere Francice Majestatis
plenum. In quo non solum rerum ac vo-
cum nostrarum proprietas cernitur, sed
majorum quoque nostrorum Imperium, eo-
rundemque tum in divinis tum humanis
solers quedam administratio, omnibus Re-
bus publicis, ceu absolutissimum exemplar,
se se exhibet imitandam: Haec tenus &
Theologorum & Jurisconsultorum studio-
rumque omnium incommodo aut sup-
pressum omnino aut hinc inde lacerum
atque mancum dispersum. Nunc autem
Wolfgangi Abbatis Principis Fulensis
benignitate & in patriam flagranti stu-
dio ex superba illa celeberrimi collegii Bi-
bliotheca, in lucem, ad temporum horum
tam in Ecclesiasticis, quam in Civilibus re-
bus pertinaces illas concertationes tol-
lendas, pacandasque bonorum animos,
divinitus sane, prolati; opera vero Ba-
silii Jobannis Heroldi, ac collatione ex-
emplariorum, que vetustissimis, nec non
ante septingentos annos depictis chara-
cteribus expressa erant, descripti, emen-
dati

dati atque in lucem magna religione editi. Divinitus sane accidisse puto, quod Wolfgangus Abbas Fuldensis egregia veterum Legum MSta cum Heroldo communicaverit. Postea enim ditio Fuldensis per Hassos occupata est & celeberrima illa Cœnobii Bibliotheca maximam partem cum rarissimis Codicibus dispersa. Utinam autem Heroldi ad veteres, quos edidit, Leges expositiones naœti essemus, haberemus certe à viro hoc docto, quæ studium Etymologicum apud nos mire promovissent. Testantur hac de re ipsa ejus verba, ubi in Præfatione; *Accidit Patriæ fato felicitati, inquit, ut in hosce libros inciderem, qui prater ea, quæ diximus, origines & rerum & vocabulorum gentis nostræ (cum in Legum promulgatione unica illa proprietas queratur) ab octingentis jam annis suppressas omnino ac desideratas vel aliena nobis lingua, quam bâctenus ab ullo Antiquitatum diligentissimo inquisitore, Germana voce Germanum sensum magis proprium exhibent: maxima certe & detestanda nostri seculi vel negligenteria*

tie vel inscitiae accusatione , quod aliena
 mirari , appetere , atque externa amplecti
 soleat , cum domestica spernere , opes sui
 ipsius nescire , atque optima negligere vi-
 deatur . Quanta enim ubertas nostræ
 lingvæ sit , qui ornatus , qua efficacia , rudi-
 illa atque impolita translatione facile
 perspici potest , cum genuina illa hujus ma-
 jestas , nullo aliarum lingvarum plectro
 assequi possit . Tantam vero gravitatem
 atque divitias tantas , cum nostris ceu di-
 gito monstrare atque explicacione qua-
 dam enucleare (ut ex contextu interjectio
 literulis deprehendi potest) incepisse , fa-
 teor ingenue negotii mole , temporisque
 brevitate , omne illud meum institutum
 interpellatum fuisse , quod sesquimense
 non integro describenda mibi omnia , e-
 mendanda , adque Longobardam indocti-
 que hominiscujusdam picturam , ac ad alia
 quatuordecim aut amplius exemplaria
 conferenda essent , fato , uti astimo , meo ,
 quo labores meos indies accrescere sentio ,
 spero , fructu quodam maturo . At inter-
 pellationem illam latiori & majori lecto-
 ris applausu brevi in publicum dabo . Sed

ma-

magnō Germaniæ detrimento hæ Salicæ reliquarumque legum, quod voces in iis patrias attinet, explicationes perierunt, una cum ejusdem autoris egregiis *Commentariis efflorescentis Germaniæ*, in quibus, ut ipse indicat, Friderici Principis Palatini benignitate pellectus, ad patriæ communis res antiquissimas, memoria dignas, & ex tabulariis maxima diligentia & cura colligendas, se totum tradiderat, ea intentione, ut gentis, qua nulla fuit fortior, res gestas præclaras, certa quadam & antiquissimorum testificatione, in numerato haberet & explicaret, posterris omnibus ad imaginem veteris Germaniæ, exemplum aliquod divinum relicturus. Triginta post Heroldinam legum evulgationem annis Petrus Pitœus in jure civili Cujacii Præceptoris solidis principiis imbutus & antiquitatis Francicæ promus condus, *novam & amplioram Capitularium Francorum editionem* procuravit, quam an. 1603. emendatiorem descripsit frater pari literariae rei ardore incensus Franciscus Pitœus, qui etiam *Glossarium sive interpretationem obscur-*

obscuriorum verborum, quæ in Lege Salica
 habentur, & aliud Glossarium ad libros ca-
 pitularium condidit, ex quibus posterius
 multo auctius & emendatius ex autogra-
 pho ejusdem Pithœi se edidisse Steph.
 Baluzius affirmat. Errat proinde Mor-
 bofius, qui Polyhistoris Litterarii l. 4. c. 4.
 nullum Pithœi glossarium prodiisse dicit.
 Pithœis viventibus natus est Hieronymus
 Bignonijs, Galliæ etiam in prima pueri-
 tia decus; utpote qui decimo ætatis an-
 no jam Geographicam Terræ sanctæ tabu-
 lam confecit; decimo quarto de antiqui-
 tibus Romæ & de electione Paparum; &
 decimo nono de Excellentia regum & re-
 gni Galliæ adversus Jacobum Valdesum
 Hispanum scripsit. Idem juvenis viginti
 trium annorum Formulas veteres juridi-
 cas Marcufi cum notis antiquitates &
 linguam Francorum pulcrè illustranti-
 bus à patre non parum adjutus anno 1613.
 Parisiis prælo subdidit, quæ repetita vice,
 accedente etiam libro legis Salicæ cum
 ejusdem notæ observationibus Cramoi-
 sius anno 1666 recudit. Omnia vero
 hæc ultimæ Capitularium Francicorum

E edi-

editioni Baluzianæ deinde sunt inserta.
 Longè tamen majus opus animo volverat,
 Erpoldo patre filius multo major,
 Fridericus Lindenbrogius, JCtus, Criticus
 & Historicus sine pari, qui subsidiis undique
 conquisitis anno 1613. Francofurti
 per Marnios spisso volumine nobis dedit
Codicem legum antiquarum, in quo conti-
nentur Leges Wisigothorum, Edictum
Theodorici Regis, Lex Burgundionum, Lex
Salica, Lex Alamannorum, Lex Baiuua-
riorum, Decretum Tassilonis Ducis, Lex
Ripuariorum, Lex Saxonum, Angliorun
& Werinorum, Frisionum, Longobardo-
rum, Constitutiones Sicula sive Neapolita-
na, Capitulare Caroli M. & Ludovici
Impp. &c. Quibus accedunt Formule solen-
nes priscæ publicorum privatorumque ne-
gotiorum, ut & eruditum Glossarium sive
interpretatio rerum vocumque difficilium
& obscuriorum. Quo in opere omnes,
 quas potuit, Legum dictiones Germanicas,
 explicavit & ad fontes suas in nostra
 lingua superstites revocavit. Nescio
 vero, an de hoc Glossario aut de alio, o-
 mania veteris linguae Germanicae voca-
 bu-

bula obsoleta & rariora complectente,
intelligendus sit *Hugo Grotius*, quando
Epist. 144. ad Jan. Cordesium scribit: *La-*
borat nunc Lindenbrogius in concinnando
Lexico veteris sermonis Germanici, &
multa habet adjumenta, quæ nec Spel-
mannus, nec alii babuerunt. Erit id opus
eruditis nec ingratum nec inutile. Assen-
tior tamen fermè Jo. Mollero, Rectori
Flensburgensi meritissimo, qui rumo-
rem de Lindenbrogii Glossario Germa-
nico Hamburgi latente in *Hypomnema-*
tis ad Morkosii Polybist. l. 4. c. 4. inde or-
tum credit, quod ibi adhuc *Glossaria ali-*
quot vetusta Teutonica, quibus Linden-
brogius ad explicandas veterum Germa-
norum leges usus est, afferventur. Ne-
que enim superat aliud quid inter ejus
tot scripta inedita, tot libros colla-
tos cum codd. MStis, tot electa &
excerpta, & observationes, quæ teste
Jo. Alb. Fabritio, S. Theol. Doctore &
Professore apud Hamburgenses, in Pre-
fat. ad iteratam Scriptorum Septentrio-
nalium Erpoldi Lindenbrogii editionem,
manu ejus exarata extant Hamburgi in
Bibliotheca Johannea, cui universam su-

pellestilem suam librariam, parentisque
 sui & fratri Henrici libros bene multos
 per testamentum anno 1645. legavit.
 Velle interea ejus *de veterum servis*
opus Historico-Juridicum ex eadem Bi-
 bliotheca edi, certus, & in hoc plura la-
 tere Criticis nostris profutura; quibus
 utilem quoque operam navavit editio-
 nibus & illustrationibus *Historiarum Am-*
miani Marcellini, Fornandis, Isidori &
Pauli Warnefridi. Post Lindenbro-
 gium Legum veterum Codicem, si exci-
 pias, quæ exinde Goldastus in Constitu-
 tiones Imperiales retulit, nemo revidit
 aut recudi fecit, quamvis id mereretur,
 multaque jam habeantur, ex quibus cor-
 rigi ubique & passim augeri posset; ut
 vel ipsi nos manum aliquando operi ad-
 moturi essemus, si existerent, qui studiis
 his operæ pretium facerent. Particula-
 tam vero quidam unam alteramque Le-
 gem illustrarunt. Ita Sibrandus Tetar-
 dus Siccama *Leges Frisiorum antiquas*
 Franekeræ an. 1617. cum selectis suis ob-
 servationibus imprimi procuravit. Me-
 rentur etiam Frisorum leges paulo re-

cen-

centiores patria lingua conscriptæ, ut
ederentur. Et extant hinc inde in Bi-
bliotheccis virorum doctorum exempla-
ria vetusta. Vidi ego specimen ex codi-
ce seculo XIII. conscripto atque inscrip-
to: *Landrecht offte Aſighebok der edelen
vriegen Vrefen.* Incipiebat: *Hir is es-
krivin thet wi Fresa alſek londriucht heb-
be and halde, ſa God ſelvaſette ande bad,
thet wi bilde alle aſſe thing and alle riuch-
te thing &c.* Ut linguæ specimen de-
mus; lübet præcepta divina inde excer-
pere: *Thet was thet eroſt bod. Deus
unus eſt. Thin God thet is thienat, the
ſkippere is himmelrikes and irtbrikis,
tham ſkaltutbianca. Thet was thet otbe-
re bod. Non aſſumes Eſc. Thu ne
ſkalt tbines godes noma na wet idle untfa-
ther mitbi ſend ti urbeden alle men etba.
Thet was thet dredde bod. Sanctifi-
ca Eſc. Thu ſkalt fira thene be-
lega ſunnandi. bwante god bini re-
ſta tha bi eſkipin hede himulrike
and irtbrike; ther umbe ſkal tu jer-
ne firia thene belega ſunnandi. Thet*

was thez fiarde bod. Honora &c.
 Thu skalt eria thirne feder and tbinne
 moderhet tu theste langor libbe. Thee
 was het fifde bod. Non occides.
 Thune skalt nene monslaga dua. Thee
 was thet sexte bod. Non mœchaber-
 ris: Thu ne skalt nen hor tha nen over-
 bor dua. but amith thinere afta wiye skal-
 tu godilike libba. Thee was thet singun-
 de bod. Non furtum &c. Thu ne
 skalt nene thiuvetbe dua, and ne skalt nau-
 wet ieria oua thines wen kerstena hava
 ther thifon ruicht anawet werthane mu-
 gun. Thee was thet achtunde bod.
 Non falsum testimonium dices.
 Thune skalt nen unriucht tiuch dua. Thee
 was thet niugunde and thet tiande bod.
Diliges Dominum Deum tuum
ex toto corde tuo, & proximum
tuum sicut te ipsum. Thu skalt
 minnia God thinne skippe mit renere
 hirta, and thinne win kerstena like thisel-
 va. These tua bodo besluthath alletha
 othera bodo. Huc pertinet etiam Jus
 pro-

provinciale Frisonum septentrionalium,
 quod ex vetustis consuetudinibus an.
 1426 primùm in literas relatum & secu-
 lo XVI. in eam formam redactum est,
 quam nunc præfert: Edidit illud cum
*Chronico Nord-Frisico M. Antonius Heim-
 reich & inscripsit Beschriebenes Land-
 recht des Nord Strandes.* Jacobus Sir-
 mondus, Socius Jesu candidus & solide do-
 cetus omnisque antiquitatis curiosus in-
 vestigator, *Capitula Caroli Calvi* Parisiis
 1613. & *Conciliarum Galliae* tomos tres ibi-
 dem anno 1629. cum notis eruditis pu-
 blici juris fecit. Priorem librum inse-
 ruit eruditissimus Stephanus Baluzius
 Tutelensis editioni nitidae & reliquis au-
 ctiori *Capitularium Regum Francorum,*
 quibus Marculf Monachi & aliorum for-
 mulas veteres & notas doctissimorum vi-
 rorum addidit, atque omnia præterea in
 unum duobus tomis collecta ad vetustissi-
 mos codices MStos emendavit, notisque
 suis illustravit, Franc. Mugetio opus an-
 no 1667. Parisiis excidente, in quo vix ha-
 beas, quod præter typographica vitia, ea-
 que plurima, reprehendas. Anno au-

tem 1649. *Godefridus Wendelinus*, Canonicus, Condatensis & officialis Tornacensis Antwerpiæ typis Plantinianis prodire fecit *Leges Salicas illustratas & illarum natale solum demonstratum cum Glossario Salico vocum Aduatistarum.* Atvero, ut alia occasione monui, gravissime hallucinatus est, voces *Malbergi* sive *Judicij Francici Germanicas* pro urbibus & pagis Belgii habendo, & natale solum legis Salicæ, quod pagis *Salogeue*, *Bodogeue*, & *Windogeue* definitur, in eandem regionem & quidem ad nescio quæ loca dioceſeos Leodicensis, *Zelbem*, *Boyenbouen*, & *Wintershoven* dicta, falso referendo. Fatendum tamen, aliqua in ejus *Glossario Salico* bonæ frugis haberi. Nostro ævo *Jo. Schilterus*, celeberrimus JCtus Argentoratensium, de quo nobis & infra dicendum erit, *Codicem Juris Feudalis Alemanni veterem Teutonica dialecto conscriptum & anno jam 1505 à Sebaſt. Meichsnero JCto & Assessore Cameræ Imp. editum cum MStis plurimis collatum denuo prælo subdidit adpositis observationibus cultori nostræ lin-*

linguæ & juris necessariis. *Leges Saxonum, Anglorum item & Werinorum* Illistris *Leibnitius* nuper additis stricturis iudicio plenis inter Scriptores Brunsvicenses recensuit. Dicendum hic etiam esset de *Speculo Saxonico*, quod circa annum 1200 *Eppo*, sive, ut alii vocant, *Ecko de Repkau*, vir legum patriarcharum peritus & Repkå, vico nostrum inter Helmstadium & Scheppenstadium sito, oriundus, rogatu Hogeri Comitis de Falkenstein (quod castrum adhuc superat ad montium Hercyniorum radices) Germanica dialecto compilavit, & cui *D. Burcb. à Mangelfeld* una cum jure *Weicbbildico* & *Feudali Saxonico* glossas allevit; nisi in editione Lipsiæ 1569. facta *D. Christoph. Zobelius*, stylum veterem ad hodiernam Misnensium dialectum detorquendo, illud tot erroribus implevisset, ut ei nullibi tuto fidi possit. Interesset tamen Saxoniae superioris, regionumque, qui jure Saxonico judicantur, ut ex veteribus MStis, quorum jam magna copia in Vienensis, Guelferbytana, Lipsensi, Oldenburgensi, aliisque Bibliothecis inventur,

nitur, tandem Repkovii *Speculum emendatius* prodiret. Dum hæc scribo, nunciatur, *Christianum Wilhelmum Eybenium*, in Aula Cimbrica Consiliorum Status, jam in eo esse, ut *Corpus Constitutionum & Legum fundamentarium Imperii Romano-Germanici* magno & studio & judicio collectum in publicum edat, & voces inter cætera obsoletas & rariores, intellectuque difficiliores ibi passim obvias in *Glossario* peculiari, operi adjungendo, exponat. Ut autem rara viri summi eruditio atque in his multorum annorum assidua diligentia omnibus notissima est, ita rem nostram Criticam hoc laudabili labore plurimum adjutumiri dubium est nullum.

CAP. VI.

De iis, qui Gothorum lingue notitiam dederunt.

Sed quo nos Amerbachiana Carolina-
rum Legum editio deduxit? Com-
modum eodem tempore, quo hæc vete-
ris Francicæ linguae specimina innoue-
rant, accidit, ut in Werdinensi Cœno-
bio

bio à B. Ludgero unà cum Helmstadiensi condito, *Codex argenteus*, Evangelia aureis argenteisque literis Gothice descripta continens, detegeretur. Ab hujus inspectione quidam vir doctus occasionem sumvit aliqua excerptendi, cum aliis eruditis communicandi & *commentariolum in literas Gothicas* atque alium *in notas Lombardicas* conscribendi. Horum tractatuum autorem editor *Bon. Vulcanig* putat fuisse *Antonium Schoonhofium*, qui castigato Eutropio innotuit, & præterea doctissimam *de origine Franco-rum Dissertationem*, aliaque præclara ingenii monumenta nondum edita composuisse dicitur. Ego vero potius accedo Jacobo Ussorio, Episcopo Armacano, non vanis argumentis inducto, ut crederet, hos libellos parentem agnoscere *Antonium Morillonum*, qui Antonio Perenoto Cardinali Granvellano à Biblioteca & Latinis Epistolis, ac Hadriano Junio teste, vir multijuga doctrina & omnifaria lectione, humanitatis & philosophiae omnis apudeditu nati xacis fuit. Plura hujus Morillonii elogia congesit *Colo-*
me-

mesius in *Bibliotheca selecta* p. 165. sq.
 Illud tamen cum Ussorio noto, autorem
 à vero aberravisse in altero Commenta-
 riolo, cum notas ibi expressas, quæ eæ-
 dem sunt atque illæ, quas sub Tironis &
 Senecæ nominibus Gruterus postea edi-
 dit, Longobardicas esse credidit. Co-
 dex de cætero Argenteus tricennalis bel-
 li tempestate è Germania in Sueciam
 translatus ibique inter rariora regni ci-
 melia litteraria veneratus, ab erudito vi-
 ro à Christina Regina pro voto non re-
 munerato surreptus atque ad Batavos, &
 quidem in manus Francisci Junii junioris
 perlatus est, qui tanti eum fecit, ut typos
 ad instar MStarum literarum fundi atque
 ipsum codicem ex adverso posita versione
 Anglo-Saxonica, additoque Glossario suo
 Gothicò eruditissimo & peculiari tractatu,
 quo Alphabeta Gothicum, Runicumque
 declarantur, nec non Thomæ Mareschalli
 Theologi Angli in Gothicam Anglo-Saxonis-
 camque translationem observationibus
 selectissimis adjectis, typis suis eleganter
 exprimi curaverit Dordrechti an. 1665.
 Authenticum exemplar deinde suauis
 Can-

Cancellarii Suecici, Comitis de la Gardie, à Carolo XI. Suecorum Rege aliquot millibus imperialium redemptum, interque potissima Regiæ Bibliothecæ decora repositum est. Eiusdem Comitis de la Gardie auspiciis posthæc eandem Versionem Gothicam, quam Uphilæ tribuit, literis latinis cum versionibus parallelis Suecicâ, Islandica & vulgata latina; item prefatione prolixa de linguarum origine, & Glossario, in quo Gothicæ Uſſilæ cum aliis & bodiernis Gothicis, ut vocat, conferuntur, Holmiæ anno 1671. edidit Georgius Stiernbielmius, Suecus perdoctus. Utramque tamen editionem mendis non unis scatere M. Georg. Frid. Heupelius Argentinensis, qui in Svecia aliquandiu egerat, in *Dissertatione de Uſſilæ sive versione illius IV. Evangeliorum Gothicæ* Wittebergæ anno 1693 habita observavit. Ad meliorem Gothicæ dialecti intellectum conduceret *Glossarium Ansileubi Gothorum Episcopi*, quod e veteri Bibliothecæ Moissiacensis Codice erutum se vidisse Philip. Jacobus Mausaus in *Dissertatione criticâ Harpocratiōni*

ni præmissa pag. 355. profitetur. Et latet illud fortassis adhuc Parisiis inter MSSta Bibliothecæ Colbertinæ, utpote cui plerosque Cœnobii Moisiacensis codices illatos fuisse constat.

CAP. VII.

De iis, qui Gallicam linguam Germanicæ originis esse ostenderunt.

IN Gallia publicaverat *Carolus Bouillus Samiarobrinus Vocabum Gallicanarum tabulas*, sive ut editionis anno 1533 Parisiis facta inscriptio est, *de differentia vulgarium linguarum librum*. Ibi vocabula Gallica à Græcis & Latinis radicibus derivaverat, quo commovit *Wolfgangum Hungerum*, JCtum sui temporis clarissimum, ut conscriberet *Lingua Germanica vindicationem contra exoticos quosdam, qui complurium vocum & dictionum mere Germanicarum Etymologias ex sua petere sint conati*, Libellum sane lectu jucundum, variæ eruditioñis plenum, homini- bus.

busque tam Germanis & Gallis, quam Italis & Hispanis, præsertim Legum studiosis perutilem, quem authore anno 1555 defuncto patri ὀμόνυμος filius Argentorati 1586. excudi fecit. In eo doctissimus autor clarè demonstrat, maximam partem omnium vocum non Latinarum, quæ in Gallico sermone nunc extant, ex origine Germanica declarari posse, nisi ita essent ab ipsis labiorum mollitie corruptæ, ut interdum vix agnoscit possint; id quod exemplis quam pluribus in medium allatis exponit. Et profecto si saperent singulæ nationes in Europa, majorem honorem, majoremque diligentiam impenderent Linguae nostræ, ex qua suorum plerumque tam verborum quam rituum solemnium & juris rationes habent suspensas. Ejus certe contemptus ubique, ut alios taceamus, fere vindicavit hactenus in Hispanorum Aldretiis & Covarrubias; in Italorum Morosiniis, Ferrariis, Bayfuis & Academiciis Furtureis; in Gallorum Budéis, Bezis, Perionius, Stephanis, Sylviis, Picardis, Falchetis, Tripotius, Nicotius, Guiscardis,

Pascualiis, Casanoviis, Labbaeis, Borellis,
 Menagiis, ipsisque Regiis Academicis, vi-
 tis cætera doctissimis. Vellem etiam,
 ut Hungeriani ingenii alius foetus pro-
 diisset in usum Gallorum, cuius mentio-
 nem, (cum dixisset in laudato Tractatu
 verbum *effuyer* corruptum esse ab *exuda-*
re, tametsi id Latinis aliud significet) fa-
 cit his verbis : *Habent Galli sexcentas*
eiusmodi Linguae latine corruptelas, quas
peculiari libello annotavi. Ejusdem
 quod origines linguae Gallicanæ Germa-
 nicas attinet, sententiæ fuit *Josephus*
Scaliger in *Scaligerianis p. m. 239.* & *Ca-*
spar Barthius in *Adversariis* passim.
Johannes Henricus Ottius, cuius jam su-
 pra memini, itidem Gallicas voces è
 Germanica lingua ortas esse post Hunge-
 rum in *Franco-Gallia* sua Basileæ excusa
 tradidit, & hoc mille, & quod superat,
 exemplis probatum dedit.

CAP. VIII.

De Joach. Vadiano, iisque, qui
de migrationibus gentium
Ger-

*Germanicarum nec non de
diversitate linguarum & dia-
lectorum scripsérunt.*

Anno 1551. decessit *Joachimus Vadianus*, Consul San-Gallensis, qui variis in scriptis se Polyhistorem exhibuit posteris, & studio etymologico manus auxiliatrices præbuit passim in operibus suis, vetera monumenta Germanica colligendo, conservando & illustrando. Hujus Vadiani *Epistolam de obscuris verborum significationibus*; *Farraginem item Antiquitatum Alamannicarum*, sive de *Collegiis & Monasteriis Germaniae veteribus*, ut in regno Francorum & insecutorum principum aliquot seculis habuerunt libros; nec non *Librum de Christianissimi etatibus & Epistolam de conjugio servorum apud Alamanno*s Goldastus suis Alamanicis inseruit. Juvit præterea ille *Jo. Stumpfum* in compositione *Chronici Helveticorum*; atque omnia, quæ hoc in libro de Turgovia & Podamico lacu leguntur, non Stumpfii, sed Vadiani esse. *Bartholomeus Schobingerus* *Ictus in fe-*

lectis ad Vadiani Farraginem Antiquitatem additionibus aperte fatetur.

Origines autem linguarum vix erui posse, nisi in populorum migrationes & fata curatius inquisitum sit, *Wolfgangus Lazius Viennensis, Medicus Austriacus & Historicus Ferdinandi Imperatoris, Libris XII. de Gentium aliquot migrationibus, sedibus fixis, reliquiis, linguarumque initiis & immutationibus ac dialectis,* anno 1555. publico primus ostendit. In non paucis quidem, fateor, hic erravit, in aliquibus planè nihil vidit; insunt tamen operi varia ex MStis rarioribus decerpta, quæ mirè inquisitionem Teutonicorum veriloquiorum (sic Varro etyma nominat) promovent, atque alibi non habentur. Plurimis vero monumentis, quæ migrationes gentium explicanti prodesse possunt, post Lazio demum è tenebris eritis, hoc multo meliora & certiora proferre potuisset *Paulus Pezronius*, non indoctus Abbas Gallus, qui an. 1703. Parisiis edidit *Antiquitatem Nationis & Lingue Celtice, alias Gallice dictæ.* Sed nimio gentis amore, ut olim

Bo-

Bodinus, occœcatus, Celtarumque nomine non nisi Gallos suos venire statuens, ac linguarum Europæ Septentrionalium ignarus, non magni admodum momenti rem nobis præsttit. Apud nos *David Clodius*, Linguarum Orientaliū Professor Giffenius, majori sine dubio curâ hanc rem pertractasset, si *Dissertationes de Gentium & Linguarum origine ac propagatione*, quas promiserat, publico exhibuisset. Germanorum origines & migrationes post *Scaligerum*, *Caſaubonum*, *Petavium*, *Uſſerium*, *Cluverum*, *Bochartum*, *Salmasum*, *Vossium* & alios illustrarunt *Christophorus Adamus*, *Rupertus* in *Observationibus ad Synopsin Historiæ Besoldi*; *Jo. Henricus Ursinus* in *Isagoge Historico-Chronologica*; *Paulus Hackenbergius* in libello posthumo de originibus Germanorum & Svedorum; *Wilb. Cbr. Kriegsmannus* in *Conjectaneis de Germanicæ Gentis origine*, & nuper *Joannes Nicolaus Hertius* in erudita Dissertatione de *Notitia Veteris Germaniaæ populorum*; *Michaël quoque Praun* in libro vernaculo, cui titulus: *Der wahre neu-*

entdeckte Ursprung der Teutschen und anderer Europäischen Völcker. Illos, qui eundem cum hisce lapidem in suis ad Taciti Germaniam notis volverunt, jam prætermitto. Sed nihilominus hoc in argumento nebulæ ubique nobis restant, discutiendæ à magno quodam & ad miraculum docto viro; cuius *de migrationibus gentium* opus, quod hoc in argumento omne punctum feret, anxie expectamus. Est is Illustris *Godofredus Guilielmus Leibnitius*, cui Mathesis, Physica, & omnes reliquæ scientiæ hactenus tot incrementa egregia debent, sed cuius meritain patriam communem admirabitur orbis Germanus, si tandem exasciatum *Historie Brunsvicensis & Luneburgensis opus*, cui jam insudat, lucem aspiciet. Inseruit ille nuper Societatis Regiæ Scientiarum Miscellaneis Berolinensibus, *Brevem Designationem meditationum de originibus Gentium, ductis potissimum ex indicio linguarum*, quæ perioribus Historiæ & Linguarum cultoribus non potest non salivam movere.

Con-

Conradus Gesnerus, cuius supra mentio facta, anno 1555 librum, quem vocat,
*Mithridatem seu observationes de differentiis Linguarum tum veterum, tum quæ
 bodie apud diversas nationes in toto orbe
 terrarum in usu sunt*, Tiguri edidit, ubi
 multa præclara de Celtarum Germano-
 rumque lingua interspersit. Recensus
 ille est ibidem anno 1610, & quidem *Ca-
 spari Waseri* notis auctus eruditiss. Postea
Henricus Schævius, Professor olim Gy-
 mnasii Stetinensis, *Dissertationes Philolo-
 gicas de origine linguarum & quibusdam
 earum attributis*, Stetini excudi fecit,
 à Morhofio non uno in loco laudatas.
 Ante Schævium *Christophorus Besoldus*
 lectu jucundum atque optimè elabora-
 tum *Discursus Philologicus de natura
 populorum, ejusque pro loci situ ac temporis
 decursu variatione, & simul etiam de Lin-
 guarum mortuatisque immutatione* Tubingæ
 1632. edidit. Breve quidem, sed erudi-
 tum admodum est scriptum *Olai Borri-
 chii*, Medici Hafniensis, *de causis diversi-
 tatis Linguarum*, Hafniæ 1675. impres-
 sum.

CAP. IX.

De Otfridi Evangeliorum editione.

Njecerat B. Rhenanus lib. II. Rerum Germanic. mentionem codicis MSti antiquissimi Bibliothecæ D. Corbiniani apud Frisingam in Vindelicis, quo continerentur *Evangelia* tempore Ludovici Germanici rbythmis Teutonicis expressa, quemque Waldo Episcopus Frisingensis seculo nono clarus describi curasset. Nec longe post patuit, Poëmatis hujus sacri autoreim esse *Otfridum* Monachum Weissenburgensem. Unde *Achilles Pirminius Gaffarus*, Medicus Augustanus, occasionem sibi sumfit Codicem istum exscribendi, quem deinde *Lexico vocum veterum & intellectu difficultium addito*, ut imprimeretur, ad *Conradum Gesnerum* (qui suis in Epistolis hirsus rei aliquoties meminit) transmisit. Attamen typographi defectu coactus est opus in manus insignis viri *Matthiae Flacci Illyrici* remittere, qui ea tempestate
to-

totus erat in colligendis monumentis,
 unde *Testes veritatis* erueret & *Centu-*
rias Historia Ecclesiastica ornaret atque
 stabiliret. Magna horum monumen-
 torum pars à Divo Julio Principe nostro
 ab interitu vindicata, ac deinde, Frid-
 rici Ulrici Principis æternum ideo nobis
 colendi benignitate, Academiæ nostræ
 cum multis aliis selectis libris donata
 (si pauca excipias, quæ præterea Guelfer-
 byti in Bibliotheca Augulta adhuc repe-
 riuntur) sanctè ab ea hactenùs conser-
 vatur. Flacius autem *Otfredi Evange-*
liorum librum, *veterum Germanorum*
Grammaticæ, *Poëeos*, *Theologiae præcla-*
rum monumentum, præposita illi præfatio-
 ne, paucis multa bona comprehendente,
 Basileæ anno 1571. publicavit. Codex
 MStus videtur deinde in Bibliothecam
 Palatinam atque una cum eadem tan-
 dem Romam in Vaticanam translatus
 fuisse; ibi enim illum anno 1699. inven-
 nit Amplissimus Fridericus Rostgardus,
 atque inde plus quam duo millia emen-
 dationum excerptis, id quod inferius et
 iam notabitur. Lambecius postea aliud
 -lo-

venerandæ vetustatis exemplar inter Codices Bibliothecæ Viennensis Ambrasianos reperit , cuius ope Flacianæ editionis errores & lacunas quasdam correxit atque explevit . Omnem vero Otfridi editi contextum hoc cum MSto Codice contulit Vir in antiquitate Germanica exercitatissimus *Diedericus de Stade*, Consistorii Regii Stadensis Secretarius, novamque ejus editionem innumeris sphalmatis purgatam & Glossario suo illustratam promisit in *Specimine Lectionum antiquarum Francicarum ex Otfridi Monachi Wizanburgensis libris Evangeliorum atque aliis Ecclesiæ Germanicae veteris monumentis collecto & cum interpretatione Latina* Stadæ anno 1708 promulgato ; cui Deus vitam sanitatemque largiatur , ut laudabili occupationi, quam primum fieri poterit, colophonem imponat . Vidimus ipsi Viro Amplissimo nihil deesse ad emendatam Otfridi editionem præter otium & typographum . Utrumque ut nanciscatur , rei interest literariæ . Interim facem ad meliorem Francicorum scriptorum intel-

tellectum præferet ejusdem *Grammati-
ca Otfridina*, quæ brevi typos subibit.
Glossarium de cætero Otfridinum Gassari
suppresso autoris nomine Willerami
editioni suæ adjunxit *Paulus Merula*, cui
ideo hoc Glossarium erroneè adscripsit
Olivarius Vredius libro II. prodromo Hi-
storiæ Comit. Flandriæ Addit. pag. 28, ubi
idem addita interpretatione Flandricâ
inseruit.

CAP. X.

*De Anglo-Saxonica & Saxonica
& dialecti illustratoribus.*

JAM ad ea devenimus tempora, quibus antiquissima Germanicæ linguæ dia-
lectus, *Saxonica* nempe, mirum quantum illustrata fuit. Notum eruditis est, Se-
culo post natum Christum quinto Saxo-
nes, præcipue qui Angli vocabantur, &
circa Hadeleriam habitaverant, in Bri-
tanniam, ut Scotos Pictosque cohbe-
rent, advocatos, eandem, unà cum aliis
suis conterraneis accitis sibi subjugasse,
Hengisto primùm & Horso ducibus.

F 5

Per

Per omnem illi insulam, quam à se Angliam dixeré, extenderant imperium suum & cum imperio linguam avitam; eaque leges promulgabant, atque ad Christiana sacra conversi, populum instruebant, & quicquid notatu dignum erat, memoriæ tradebant. Sed illa deinde à Danis Angliam per aliquot tempus tenentibus paulisper corrupta; à Gallo vero postea cum Guilielmus Normannus, Conquestor vulgo dictus, rerum Anglicarum potiretur, pene suffocata est. Tanti tamen ab incolis habita est, ut ad retinendam eam, atque propagandam, teste autore Præfationis in Glossarium Spelmannianum, præelectiones quasdam instituerint inter Cœnobitas Tavistokiæ in agro Devoniensi, quæ tamen cum ipso monasterio exspirasse videntur. Post hæc notitia illius vetustissimæ linguæ penitus deperiisset, nisi ejus jam pene oblitione sepulta patrocinium suscepisset *Mattheus Parkerus* Archiepiscopus Cantuariensis. Salivam ipsi moverat *Io. Dajus*, qui anno 1567. *Ælfrici Homiliam Paschalem*, *Epistolas*

dillas

duas de Eucharistia & alia Saxonice edi-
derat; & Guilielmus Lambardus, qui Ar-
chaionomiam sive de priscis Anglorum le-
gibus librum una cum Chronologia Anglo-
Saxonica Saxonice & Latinè 1568. impri-
mi fecerat. Laudatus itaque Parkerus,
qui hactenus libros MStos Anglo-Saxo-
nicos plurimos, id temporis neglectos
& dispersos, in unum collegerat, ipse suo
exemplo populares ad studium Saxonicae
linguæ incitare voluit; unde primūm
per Johannem Foxium Martyrologii An-
gllicani, etiam quædam Anglo-Saxonica
Tomo II. continentis, autorem, SS. Ev-
angelia Saxonice & Anglicè an. 1571. edi
curavit. Anno verò 1574. Afferi vitam
Ælfredi Regis Angliae Latinam quidem,
sed charactere Saxonico exaratam in lu-
cem dari jussit, & Præfationem doctissi-
mam præposuit. Diversa ille hoc uno
consilio, quæ verba Joh. Spelmanni sunt,
affecutus est; ipsum sc. venerandum ar-
chetypum (majori editionis sua fide) usque
ad apicem retulit: Et lectorem (litera-
rum inde Saxoniarum quasi ex improviso
gnarum factum) à Latinis ad Saxonica
stu-

studium suum convertere provocavit. Ab
 hoc itaque tempore studium hujus lin-
 guæ efflorescere cœpit, & lumen illud
 eruditæ Britanniæ Job. Seldenus illi se-
 dulus incubuit, edensque Londini anno
 1623 Eadmeri *historiam* cum notis, in iis
Proœmium Regularis concordie Anglicæ
nationis Monachorum Sanctimonialium-
que Saxonicè exhibuit. Eodem anno
 Ælfricum de Veteri & Novo Testamento
 cum versione Anglicana Guilielmus Lis-
 laeus ibidem evulgavit. Idem Lislaeus
Psalterium Saxonicum Anglice vertit &
 prælo destinavit, unâ cum aliis quibus-
 dam miscellaneis Saxonici pariter à se
 translatis, sed immortuus forte est huic
 rei; exemplar interim MStum servat
 Bibliotheca Bodleiana. Anno ve-
 ro 1638 prodiit iterum Ælfrici *Homi-
 lia Paschalis* cum excerptis de *Euchari-
 stia* ex duabus Epistolis, accesquitque *oratio
 Dominica* & *Symbolum Apostolicum* cum
decalogo, omnia Saxonice. Ubi notan-
 dum, posteriores tres partes jam olim
 cum notis in Germania à Marqu. Frehero
 editas fuisse. Celebris hoc ævo erat ob-
 sin-

singularem plane antiquitatum scientiam *Henricus Spelmannus*, Eques Anglus, qui undique Saxonica MSta conqui-
 sivit, atque ipse *Leges regum veterum*,
quotquot Ecclesiam spectant, nec non can-
 nones aliquam multos Conciliorum suo
Conciliorum Anglicorum Tomo I. Londi-
 ni 1639. publicato indidit. Filium quo-
 que *Johannem Spelmannum* magnæ spei
 juvenem monuit, ut *Psalterium Davidis*
Latino-Saxonicum vetus ex vetustissimo
 exemplari ederet Londini 1640. Quo
 autem magis Juventutis Academicæ in-
 genia ad hanc linguam addiscendam
 acueret & juvaret, *Prælectionem Saxoni-
 cam* apud Cantabrigienses propriis sum-
 tibus instituit, & publicum ejusdem lin-
 guæ ibidem Professorem perenni præ-
 mio & stipendio dotandum instituit,
 quod munus delectu Spelmanni primus
 adeptus est *Abrahamus Whelocus*, Orien-
 talium linguarum jam tum Professor.
 Hic ut spartam suam ornaret *Vener. Be-
 de Historiam Ecclesiasticam gentis Anglo-
 rum cum Aluredi Regis Anglo-Saxonica
 parapbraſi Cantabrigiæ 1643. excudi fe-
 cit,*

cit, notasque adjecit, in quibus exhibuit *Homiliam Paschalem Ælfrici cum Lat. versione*; in calce *Chronologiam Saxoniam* cum versione Lambardi adnexit. Anno sequente Whelocus Cantabrigiæ *Leges veterum Regum Anglorum Saxonicas* emendatiores, ac erant in *Lambardiana* editione, dedit. Erat etiam in Germania Fridericus *Lindenbrogius*, supra laudatus, qui pretium linguæ Anglo-Saxonæ poneret & tam impressos ejus, quam manu exaratos Codices sedulo colligeret. Ex his enim stupenda diligentia in suos sibi usus *Glossarium Anglo-Saxonico-Latinum* ordine alphabetico collegit, quod adhuc supereft Hamburgi in Bibliotheca Johannea. Mericus *Caſaubonus* libellum suprà citatum de lingua Saxonica ann. 1650. Londini vulgarit. Joannis autem Laetii *Lexicon Anglo-Saxonicum sive theſaurum antiquitatum & linguae Germanorum*, quod opus Lippenius Amstelodami 1652. prodiisse dicit, hactenus mihi videre non licuit. Franciscus quoque Junius supra celebratus Saxoniarum antiquitatum stu-

studiosos sibi obstrinxit cum aliis operibus, tum typis Saxonici sibi comparatis, & editâ *Cedmonis Poëtæ* vetusti *Paraphrasi Poeticâ Geneseos & precipuarum veteris Testamenti Historiarum*, Amstelodami 1655, cum illius copiam obtinuisse à Jac. Usserio Archiep. Armachano. Eodem anno *Guil. Dugdatus Monasterium Anglicanum* in publicum emittebat, in cuius tomo I. chartæ aliquot & descriptiones terminorum terrarum monasteriis concessarum Saxonice extant. Biennio post obiit Oxoniæ *Gerbardus Langbanius*, Theologus scriptis non unis clarus, cuius in Saxonici MStis legendis & exponendis peritiam Gibsonius extollit. Jacturam hanc resarcivit *Guilielmus Somnerus*, diligentissimus linguae hujus scrutator, qui Oxonii 1659 exi-
 sum *Dictionarium Saxonico - Latino-Anglicum* edidit, cui addidit *Ælfrici Abbatis Grammaticam Latino-Saxoniam*, cum ejusdem *Glossario*, postquam ante se-
 ptennium doctissimum *Glossarium ad X. Scriptores Historiae Anglicane ibidem pu-
 blicasset. Anno 1665. Thomas Mare-
 schal-*

Schallius unà cum Franc. Junio *Evangelia Gothica & Saxonica* cum suis observatiōnibus docte elaboratis Dordrechti prodire passus est. Voluit etiam *Grammaticam Anglo-Saxonica* elaborare, sed operi huic immortuus est. Ea autem, quam *Jo. Josselinus* postea composuisse dicitur, *Grammatica Saxonica*, à Georgio Hickesio non potuit reperiri, qui tamen annotavit, quicquid editum sit ab hoc viro erudito, illud purum & emendatum esse. Hoc circa tempus & quidem anno 1670. *Rob. Sheringbanus* librum de origine gentis *Anglorum* Cantabrigiæ emisit, qui, cum plura ad linguæ Teutonicæ dialectos pertinentia contineat, non parvi usus esse posset, nisi septentriōnalium fabulis nimium daret. Anno 1678. edebatur ab *Ælfredi* in Collegio magnæ aulæ Universitatis Oxoniensis Alumnis *Ælfredi M. Anglorum Regis via* à *Jobanne Spelmanno, Henrici filio, pri-*
*mmum Anglice conscripta, dein Latine redi-
 ta & annotationibus illustrata, in cuius
 calce habentur Praefatio *Ælfredi R. ad
 Gregorii Pastorale* à dicto Rege Saxonie.*

ver-

Versum & Fragmentum Historie Regum
 West-Saxonum nec non Otheri atque Ul-
 stani Periplus in Praefatione ad Orosum
 ab Ælfredo Saxonice redditum descri-
 ptus. Anno 1686. decessit Angliae de-
 cus Jo. Fellus, Episc. Oxoniensis, qui non
 solum de Junianis MStis Oxoniam
 translatiſ, ſed etiam de Anglo-Saxonica
 literatura, prædicantibus hoc Hickesio &
 Thwaithesio, meritus eſt optimè, una
 cum viriſ maxime Reverendis Jo. Millio
 & Guil. Nicolsono adhuc ſuperantibus, &
 Eccleſia Reipublicæque eruditæ ſedulo
 inſervientibus. Henricus Whartonus
 anno 1690. Londini edens Jac. Uſſerii
*Historiam dogmaticam controverſia inter
 Orthodoxos & Pontificios de Scripturis fa-
 cris vernaculis*, illi auſtarium plurimo-
 rum testimoniorum ex Anglo-Saxonis
 Monumentis depromptorum adjunxit.
 Edmundus Gibson anno 1692. edidit *Chro-
 nicon Saxonum seu Annales rerum in
 Anglia pricipue gestarum, à Cbr. N. ad an.
 usque 1154. deductos ac jam demum Lat-
 nitate donatos; quibus accedunt Regulae
 ad inuestigandas nominum locorum origi-*

nes, & nominum locorum ac virorum in
Chronicomemoratorum explicatio. An-
 no 1699. Edwardus Twaites Oxoniæ Ju-
 nianis typis nobis è MStis obtulit *Hepta-*
teuchum, librum Job, & Evangelium Ni-
codemi Anglo-Saxonice, & Historia Judith
fragmentum Dano-Saxonice. Anno
 tandem 1701. pariter Oxoniæ Thomas
 Bensonus *Vocabularium Anglo-Saxoni-*
cum Lexico Somneri magna parte auctius
emisit. Ut taceam, quid in editione
 MStorum Saxoniorum præstiterit Raw-
 linsonus. Nominandus mihi jam est *Geor-*
gius Hickesius, Wigorniensis Cathedræ
 Decanus, qui *Institutiones Grammaticas*
Anglo-Saxonicas & Mæso-Gothicas anno
 1689 Oxonii publicatas postea mire au-
 xit, atque 1706. splendidius multo è thea-
 tro Sheldoniano nobis donavit sub titu-
 lo *Thesauri Linguarum veterum Septen-*
trionalium Grammatico-Critici & Ar-
cheologici. Longum esset omnia hoc
 opere contenta recensere, quod jam præ-
 stiterunt Actorum Eruditorum Lips. Au-
 tores; sufficiat dixisse, virum diligentissi-
 mum nihil omisisse, quod Linguam Sa-

xonicam commendare aut illustrare pos-
sit. Nobis vero Germanis utilem ope-
ram reddidit in eo, quod præter Gothi-
cam, etiam *Grammaticam Franco-Theo-*
tiscam à se compositam inferuerit. Mo-
nendum tamen, in eo errasse Hicke-
sium, quod confuderit monumenta
Francica diversorum temporum, atque
e. gr. Otfridi & Willerami stylum unius
Grammaticæ legibus adstrinxerit. Qui
enim exercitati sunt in lectione horum
scriptorum facilè videbunt, pro singulis
ferè seculis mediæ ætatis singulas Gram-
maticas condi debere, ob diversissimas
declinandi, conjugandi, construendi-
que rationes, quæ subinde obtinuerunt.
Quod Anglo-Saxonica vero monumen-
ta attinet, ea nemo Hickesio studiosius
excussit, atque ut sciant, ubi MSta hujus
linguae lateant, qui ei operam tribuere
velint, longum satis catalogum eorum
confecit, & *Institutionibus Grammaticæ*
Anglo-Saxonicae subjunxit, quem Cl.
Tentzelius, amicus mihi, dum viveret,
charus, *Colloquiis Menstruis anni 1691. p.*
631. seq. inferuit. Plura MSta Anglo-

Saxonica recensuerunt *Thomas Smithus* in *Catalogo MStorum Bibliothecæ Cottoneanae* Oxonii 1696. edito; & *Catalogi librorum MStorum Academiarum Oxoniensis & Cantabrigiensis, celebrumque per Angliam & Hyberniam Bibliothecarum ab Edw. Bernhardo congesti*, atque Oxonii 1697. Tomis duobus publicati; nec non *Guilielmus Nicholsonus* in *Bibliothecâ Angliae Historicâ*, Anglicâ dialecto conscriptâ, cuius Tomus I. 1696. secundus 1697. & tertius 1699. Londini in lucem exivit. Hæc autem fuisiūs recensui, partim quia absque Saxonice linguæ, quæ tot nobis voces veteres & notabiles, in Teutonica dialecto deperditas, conservavit, nihil boni in re Etymologica præstare possumus; partim, ut hoc exemplo moniti Saxones mei majorem vulgaris linguæ curam habeant, eamque conservent, ne futuris temporibus fortè proles illa veteris Anglo-Saxonice unà cum matre sua penitus nostris in oris intereat. Meritò enim cum Clariss. Jo. Mollero in Isagoge ad Historiam Chernonnesi Cimbricæ cap. III. *ad fin.* miseram

lin-

linguæ Saxonicae sortem deploramus, quæ
cum omnium Germaniæ dialectorum ve-
tustissima sit, gravissima & incorruptissi-
ma, imo palmam etiam elegantiae cateris
reddat dubiam, idiomati tamen Misnico
sibilis suis & blanditiarum parum virili-
um lenociniis in animos se nostratum insi-
nuanti posthabetur, templisque ac curiis
imo ipsis pœne domibus exulat. Laudan-
dus ideo non uno nomine est Bernhar-
dus Raupachus, Tundera Cimber, qui
sub præsidio M. Franc. Alb. Æpini Exer-
citionem Academicam non indocte ela-
boratam de lingue Saxonice inferioris
neglectu atque contemtu injusto (von un-
billiger Verachtung der Platdeutschen
Sprache) Rostochii 1704. censuræ eru-
ditorum subjecit. Sed diu ante hosce
Albertus Crantzius Saxoniæ lib. I. cap. I.
ægrè admodum tulit, *Saxones nostros*
etiam studere stridores superiorum imita-
ri Germanorum. Atque ut aliquo mo-
do ab interitu vindicaret nostram diale-
ctum, & puerorum animis imprimeret
Nathan Chyraeus, bonarum literarum
Professor Rostochiensis, anno 1582. publi-

G 3 cavit

cavit Nomenclatorem Latino-Saxonicum
absolutissimum , cuius ego anno 1601.
Lemgoviae iteratam editionem habeo.
Dedicatio ad Duces Holsato-Gottorpian-
ses juvenes libro præmissa, lectu dignissi-
ma est, nec possum non quædam ex illa
huc afferre. Lingvam , inter cætera ait,
hanc, quâ vocabula latina hic interpreta-
mur , à Cimbris antiquis usurpatam esse,
quorundam etiam doctissimorum homi-
num constans est opinio : quam Goropius
ille Becanus, in suis originibus, variis ratio-
nibus & argumentis confirmare conatur:
imo lingvam Cimbricam seu Saxonicam
& Belgicam omnibus aliis linguis & anti-
quiores & artificio singulari planè admi-
rabilem esse , multis locis ratiocinatur.
Quibus equidem omnibus in medio relictis
hoc unum confirmo , talem hanc lingvam
esse, ut harum regionum ad trecenta ferè
milliaria se extendentium , incolas (una e-
nem Livonia , cuius inquilini magna ex
parte hac lingua utuntur , mill. CXX. lon-
ga esse perhibetur,) ejus pœnitere aut pu-
dere nequaquam debeat. Etiam si enim
ea nonnullis duriuscula videatur : qui pro-
pterea

pterea alieno ferè idiomate utuntur: aut
saltem idiomata misere commiscent: ta-
men certum est, si quis hac ipsa, de qua
jam agimus, lingua, rectè & concinne utar-
tur: & quidem, ut vox ipsa & pronunci-
atio suavitate sua non destituatur: hu-
jusmodi eam esse, quæ & cum plerisque
aliis Germanicæ linguae idiomatibus certa-
re, nonnullisque etiam non immerito possit
preferri. Quod ipsum, sat scio, omnes ii
verum esse unà mecum confitebuntur, qui
aliquando aut matronæ alicui, vel etiam
virgini nobili, hoc ipso idiomate, vel in
Cimbria, vel in Saxonia pure utenti, & de
rebus etiam quotidianis prudenter lo-
quenti, attente auscultaverint: & cum
eius oratione aliorum idiomatum vel sibi-
los, vel flatus, vel hiatus, vel nescio quas
alias ineptias contulerint. Quin etiam
grave illud & masculum, quod in virili
hujus linguae pronunciatione animadver-
timus, tale est, ut propter id lingua hac
nequaquam debeat contemni aut repudia-
ri, presertim cum id ipsum multis aliis
quoque linguis, satis præ nostra excutis,
insit: & cum videamus, apud Gracos quo-

que lingvam, que ceteris dialectis habita est elegantior, nimirum Atticam ratione littera Tau, quā illi pro Sigma utebantur, non parum cum nostra hac cognationis, aut saltem similitudinis habuisse. Laudatur sane à Plutarcho Homerus, quod, ut orationis u& varietatem conciliaret, omnis generis voces Græcas, omnesque adeo sermonis Græci diversitates seu dialectos operibus suis intexuerit: ex quo etiam manifestum esse ait, quod Homerus universem Græciam, omnesque illius nationes peragraverit: atque ita integrum perfectumque ejus linguae cognitionem sibi comparaverit: ita quidem, ut ea, nisi omnibus dialectis probè cognitis, mutila & manca fuisset futura. Ex quo ipso, si quis plenam & integrum linguae alicujus egregiae notitiam sibi arrogare velit: eum dialectos quoque ejus non ignorare oportere, prorsus verissimile est. Habet enim quilibet etiam cuiuslibet linguae dialectus suas quasdam concinnitates, sua peculia ria ornamenta, que sane accurate consideranda & colligenda forent ei, qui in natione Germanica, vel alia quacunque com mu-

munem aliquam, qualis in Gracia fuit,
linguam constitueret: eamque vocabulis
modis loquendi propriis & perspicuis; &
præterea figuris quoque tanquam gemmis
& flosculis cuperet exornare. Quam
ipsam in rem utinam nos quoque ad alia-
rum gentium imitationem, aliquantò,
quam hactenus factum est, studiosius in-
cumbamus. Quod certe si ab hominibus
idoneis serio fieret; aliquando linguam
Germanicam habituri essemus ita propri-
am, elegantem, & venustam, ita verbis
tam simplicibus, quam concinne & felici-
ter compositis copiosam & uberem, ut ea
multis aliis Europæ linguis plenior & præ-
stantior, nullisque omnino inferior aut im-
perfectionis esset futura. Certum equi-
dem est, & quilibet fateri id cogitur, Ger-
maniae superioris dialectos omnes, à voca-
bulis rei navalis, & instrumentorum nau-
ticorum, quibus ejus loci homines non in-
digent, plane inopes esse, sicuti ex adver-
so, barum regionum incolis rerum Metal-
licarum, & ad culturam vinearum per-
tinentia vocabula, quibus carent, ab aliis
sunt postulanda. Ex quo ipso quoque ma-

G 5 nife-

nifestum est, non plane inutilem aut aspernandam esse eorum industriam & laborem, qui diversorum idiomatum Nomenclatores conficiunt, cum nulla dialectus adeo sit perfecta, quæ non in quibusdam aliarum indigeat subsidio: ut ita, quod uni deest, id ex altera suppleatur. Verum nos, dum externa inquirimus; domestica interim ferè negligimus. Quod profectò genti nostræ parum videtur honorificum & decorum esse, quæ magnam etatis partem in linguis peregrinis addiscendis & excolendis fere consumit; & interim eam, quæ ipsi materna & vernacula est, maxima sui parte aut ignorat, aut saltem eam horridam, incultam & imperfectam relinquere non erubescit. Hæc sunt Nathanis Chyträi aurea monita; quæ tamen à nostris hominibus aut neglecta aut spreta fuisse videntur, cum ex illo tempore Saxonice linguae aut conservandæ aut excolendæ operam suam collocaverint admodum pauci. Unde jam gaudeo *Illustrem Leibnitium* hac etiam in parte boni publici causam agere, & plurimos *inferioris Saxoniæ dialecto*

CON-

conscriptos olim libellos inter Scriptores
 Brunsvicenses publicare, ut alios suo ex-
 emplo ad simile institutum invitet. Mo-
 verat ille olim *Gerardum Meierum*, The-
 ologum apud Bremenses celebrem, anti-
 quitatumque patriarcharum admodum gna-
 rum, ut componeret *Glossarium Saxonii-
 cum*, in quo voces plebejæ, rarò occur-
 rentes & obsoletæ Saxonie inferioris ex-
 ponerentur. Et apparatus non con-
 temnendum per aliquot annos conges-
 serat vir non parva laude dignus, jamque
 in ordinem pene opus redegerat, cum
 mors laudabile ejus institutum impedi-
 ret. Pervenerunt tamen operis reli-
 quiæ cum magna collectaneorum huc
 spectantium mole & *Grammaticæ Ger-
 manicæ* fragmentis in manus *Job. An-
 dersonii*, Syndici Reipubl. Hamburgen-
 sis, viri in his studiis insigniter docti, a
 quo lucem publicam expectant. Retu-
 lit amicus quidam, esse apud se *Glossa-
 rium MStum à Justo Johanne Kelpio*, Ot-
 tersbergæ quondam in Ducatu Bremensi
 præfecto Regio, nunc Canonico Rames-
 loviæ, viro eruditio, & rerum antiquarum
 in-

inferioris præcipuè Saxoniæ perito conscriptum, cui Titulus : *Verzeichniß alterhand Nieder-Sächsischer oder Plat-Teutscher, theils in denen Hertzogthümern Bremen und Vebrden fast allein gebräuchlichen, oder auch aus der alten Run-Scyth-Scand-und Gotbischen Sprache uhrsprunglich herkommender Wörter.* Multo autem plures voces provinciales Criticis nostris utilissimæ haberi possent, si ministri Ecclesiarum, qui in pagis vivunt, Præfectique, quibus semper cum rusticis nostris res est & otium suppetit, censum Etymologicum pendere, quæ in agro audirent vocabula una cum significacione propria annotare, nobisque communicare vellent.

CAP. XI.

De iis, qui in origines linguæ Belgicæ inquisiverunt.

SAxonicæ, Anglo-Saxonicæque Dialecto affinis admodum est Sermo Belgicus, unde non possum non hic mentionem injicere Joannis Goropii Becani Medici

dici & Philologi, qui eodem tempore,
 quo Matth. Parkerus in Anglia Anglo-
 Saxoniam linguam resuscitabat, patriæ
 antiquitates evolvendi gratia veterum
 scriptis perlectis & ruminatis, tandem
 in eam delapsus est opinionem, *lingvam*
Belgarum, quam *Cimbricam* vocat, esse o-
 mnium primam, Hebræam ipsam supera-
 re, Adamumque non aliâ locutum. Quic-
 quid eruditionis antiquariæ fuit, ad hoc
 demonstrandum contulit, ut lector ferè
 invitus in ejus sententiam ire cogatur:
 attamen cunctas alias linguas ex idioma-
 te Belgico sive velint sive nolint, dedu-
 cendo, & quicquid ubique egregium est,
Cimbris suis affingendo, viris doctis pas-
 sim vapulavit, fecitque, ut eum virum
 magni ingenii, nec minoris doctrinæ,
 sed mediocris judicii, vere appellarent.
 Operi, in quo haec asseruit, primario titu-
 lum Βεκκεσεληνων sive *Originum Antwer-*
piensium fecit; eadem tamen inculcat
 in *Hermathena Hieroglyphica*, & adjun-
 ctis, quæ post eum an. 1572. demortuum
Levinus Torrentius, cui res suas moriens
 commendaverat, Plantino Antwerpiaæ
 publi-

publicanda dedit. Idem Torrentius etiam Goropianæ linguae Cimbricæ apologiam contrainvectivas Jof. Scaligeri conscripsit. Alio furiarum genere vexatus fuit Adr. Scrickius Rodornius Principibus Belgicis à consiliis, qui anno 1615 Ypris *Libros XXIII. Originum rerum Celticarum & Belgicarum* edidit, in quibus docuit, linguam Celticam (quam & Japheticam vocat) Latinā, Græca & Chaldæa antiquiorem esse, adeoque has ab illa ortas: Celticam vero ab Hebraica primogenia secundam esse & sola dialecto distare. Eandem sententiam in *Monitis secundis & Adversariis* stabilire voluit. Modestius paulo dialectus Belgicæ origines & antiquitatem prædicavit *Abraham van der Mylius*, Theologus Batavus, in Tractatu eruditio de *Lingua Belgica sive de lingvæ illius communitate tum cum plerisque aliis, tum præsertim cum Latina, Græca, Persica; deque communis illius causis; tum de lingua illius origine & latissima per nationes quam plurimas diffusione, ut & de ejus præstantia, qui Lugduni Batavorum 1612. impressus est.*

est. Ejusdem *van der Mylii Glossarium Teutonicum* citat Jo. Pet. Ericus in Humanæ Linguæ Geneseos Præfat. Sed illud ego nunquam vidi aut alibi adductum recordor. Multo vero his maiorē laudem meritus est *Cornelius Kilianus* Duflæus Brabantus, edito Antwerpiae 1599. tertia vice *Dictionario Teutono-Latino*, in quo omnes Belgii voces ad radices suas ingeniose & doctè dedit. Optima tandem & reliquis locupletior editio Ultrajecti 1632. excusa est. Dendum tamen, postea hunc eximium Belgarum omnium thesaurum ab avaris typographis nomine quidem in cæteris editionibus auctum, at re ipsa etymologiis mutilatum, & variè corruptum manibus juventutis obtrusum fuisse; de quo etiam graviter jam conqueritur Franc. Junius in *Dedicatione Observationum in Willeramum*. Origines linguæ Belgicæ scrutanti proderit quoque *Cornelii Giselberti Plempii Ortographia Belgica* Amstelodami 1637. edita, quæ doctissimis observationibus repleta est.

CAP.

CAP. XII.

*De peregrinis vocibus in lingua
Germanica, & de Societati-
bus eruditis variis, quæ pur-
gandæ linguae nostræ causâ in-
stitutæ fuerunt.*

Lingua apud Germanos sic satis pura & peregrinorum vocabulorum commixtione non fuerat turbata usque ad tempora bellorum transmarinorum & torneamentorum in Gallia repertorum, quibus ab iis, qui artes palæstricas ibi discebant, uti postea ab illis etiam, qui studiorum gratia Parisios adibant, non pauca Gallica ad nos delata sunt. Et Imperatores nostri saepius in expeditiones Romanas cum militibus suis eentes subinde verba quædam Italica vel non cogitantes referebant. Iudeorum pariter gens per totam Germaniam dispersa avos nostros pecunia emungebat, & pro illa quædam ipsis verba dabat. Carolo vero V. Hispaniarum Rege ad imperium Germanicum evecto, & varia deinde

inde bella in Italia gerente multo plures Italorum & Hispanorum quoque voces ad nos transierunt. Hæc vero annotasse videtur *Simon Rotius* in libro Augustæ Vindelicorum 1571. evulgato & à Lippenio atque aliis citato, cui titulus: *Sim. Roten Deutscher Dictionarius, das ist Ausleger, schwerer, unbekannter, Deutscher, Griechischer, Lateinischer, Hebræischer, Welscher, Frantzæsischer, auch anderer Wörter, so nach und nach in Deutsche Sprache kommen sind.* Dicitur etiam post hæc Bernb. Heupoldus edidisse Basileæ 1620. *Dictionarium erklärent allerley schwere Wörter, so in der Deutschen Sprache eingerissen.* Florebat jam hac tempestate *Societas Frugifera Teutonica*, vulgo *der Fruchtbringende Palm-Orden* dicta, annoque 1617. instituta, primam ejusdem jungendæ occasionem præbente *Casper Teutlebio*, supremo Saxo-Vinariensis Aulæ Mareschallo, atque hoc unicum sibi negotium dabat, ut Germanicæ linguae præstantiam ligato & soluto sermone promoveret, puritatemque ejus re-

H stitue-

stitueret & conservaret. Sapientiores
 Germaniae Principes & illustres viri ma-
 gno numero huic Societati nomina tum
 quidem dederunt, & habuit illa præsides
 Ludovicum Principem Anhaltinum, cui
 suffectus est Wilhelmus Dux Saxonie &
 hoc demortuo Augustus Saxonie Dux
 & Archiepiscopatus Magdeburgensis
 Administrator. Inter ornamenta So-
 cietatis præcipua erat Divus A U G U -
 S T I U S Dux Brunsvicensium & Lüne-
 burgensium, heros immortalis laude di-
 gnus, cum tribus filiis Serenissimis, e
 quibus avitas terras feliciter adhuc gu-
 bernat ANTONIUS VLRICUS, to-
 tius Europaë Principum jam senior, qui
 Serenissimam neptem suam Carolo III.
 Hispaniarum Regi conjungendo bono
 omine illud effecit, ut gloriam Domus
 suæ potentissimæ per universum terra-
 rum orbem dilatatam solis jubar conti-
 nuum nunquam deserere possit. Utia
 tem per omnem vitam nihil non & scri-
 ptis & carmine perenni dignum patra-
 vit, ita etiam scribendi & carmina con-
 dendri artes studiosè foyit, atque ipsem
 non

non aspernatus est. Testes sunt elegancia Teutonica, eruditione omnigena, ingenio & judicio acri refertissima opera ejus, *Aramena & Octavia*, piusque labor, *Christ - Fürstliches Davids-Harfen-Spiel*, Norimbergæ 1667. editus, in quem & vena Conjugis Serenissimæ, *Elisabethæ Julianæ*, cuius memoria nobis sancta est, simul confluxit. Quod si pari modo ominia Fructiferæ Societatis membra officio suo satisfecissent, illa sine dubio vireret, fructibusque Germanorum Criticis profuturis adhuc abundaret. Historiam Societatis hujus docent nos libri Germanico sermone conscripti, ex quibus succurrunt *Der Fruchtbringenden Gesellschaft Nabmen, Vorhaben, Gemäblde, und Wörter nach jedes Einnahme ordentlich in Kupffer gestochen, und in achtzeitige Reimgesetze verfasset*, quem librum Matth. Merianus Francofurti ann. 1646. nitidissime imprimi curavit. Secuta est *Georg. Phil. Harsdörferi Fortpflanzung der Fruchtbringenden Gesellschaft* Norimbergæ 1651. edita; quam exceptit *Caroli*

Gustavi ab Hille Teutscher Palm-Baum & tandem Georg. Neumarkii Neusprossender Teutscher Palm-Baum, Norimbergæ 1668. ab ipso sub nomine des Sprossenden evulgatus. Addi his poterit *Jacchimi Felleri Oratio de fratribus Calendariis cum notis Christ. Francisci Paullini postea publicata.* Post Fructiferam nata est *Societas Argentoratensis*, Germanicæ linguæ cultui pariter intenta, sed quæ cum primis suis autoribus intercidit. Sequebatur paulo post *Hamburgensis Societas*, die *Hamburgische Deutschgesinnte Genossenschaft* vocata, cujus fundamenta anno 1643. *Philippus Cæsius*, variorum studiorum & fatorum vir, poetaque non contemnendus, Hamburgi cum sociis *Theoderico Petersohnio & Johanne Christophoro Liebenavio*, nobili Borusso, jecit. Divisit illam postea Cæsius in *Rosigeram*, *Liligeram*, *Caryophylligeram* & *Rutigeram*, cujus rei rationes ipse affert in tribus schediasmatibus Germanicis, quorum inscriptiones hæ sunt: 1. *Das Hoch-deutsche Heliconische Rosenthal, oder, der Teutschgesinnten Genossenschaft erster und*

und neunstämmiger Rosenzunft Erzschrein, darinn derselben Anfang, Fortgang, Ausgang, Bewantnisse, Zunftsatzungen und Gebräuche, neunfaches Zunft- und Stamm Buch, zusamt ibrem gantzen Stifts-Schmucke aller und jeder Zunft-Genossen, Zunft Nahmen, Zunft-Zeichen und Zunft Sprüchen, mit derselben in kurtzbündige Reimen verfaßten Erklärungen, zu finden. Amstelodami 1669. II. Des Hochdeutschen Heliconischen Lilienthals, das ist: Der Deutschen Genossenschaft zweyter oder siebenfacher Lilien-Zunft Vorbericht, Amstelodami 1679. III. Des Hochdeutschen Heliconischen Nägelein-Thals Vorbericht, Hamburgi 1687. Societatem autem hanc aliquo modo hactenus autoribus supervixisse patet è M. Job. Peiskeri, Rectoris Wittebergensis & Socii Florilegi, libello, qui 1705. Wittebergæ recusus & continuatus est sub titulo: der Hochpreiswürdigen Deutschgesinten Genossenschaft Zunft Tauf- und Geschleches-Nahmen &c. cum Catalogi Collegarum vernaculi prius Hamburgi

H 3 an-

anno 1673. & 1676. nec non Wittebergæ
1685. prodijssent. Quando verò Socii
Cæsiani in Orthographia Germanica
plura immutarent, vocesque peregrinas
omnes, dudum licet civitate Germani-
câ donatas, aut etiam eas, quæ ipsis pe-
regrinæ saltem viderentur, eliminarent,
& noviter à se fabricatis commutarent,
idcirco eos falsè traduxerunt *Jo. Balth.*
Schuppius im *Teutschen Lehrmeister*;
Joach. Rachelius in *Satyrâ VIII.* & *Chri-*
ftianus Weisius in dramate vernaculo
peculiari, die zweifache Poeten Zunf*t* in-
scripto. Hanc excipiebat *Pegnesiorum*
Societas Pastoralis (die Pegnitzische
Schäfer-Gesellschaft) quæ à Georgio Phi-
lippo Harsdörfero, Patritio Norimbergen-
si, viro admodum eruditio, excitata est.
Ejus memoriam conservarunt, ut alios
taceam, *Johannes Clajus*, & *Sigismundus*
Betulius in quatuor partibus der Pegnitz-
schäferey ann. 1645. & sequentibus annis
impressa. Legi etiam de Pegnesia hac
Societate poterit ejusdem *Sigismundi Be-*
tulii liber, quem *Seiner Magdalens Lieb-*
und Lob-Andencken inscripsit p. 236, seq.

Or-

Ordinem Cygneum sive den Elb - Schwaben - Orden fundavit vir magnæ apud nos famæ *Johannes Ristius*, Comes Palatinus Cæsareus, Wedeliæ ad Albim Pastor, cui plures eruditæ nomina dederunt. Institutum hujus Societatis & fata enarravit Collega istius *Candorinus*, hoc est, *Conradus ab Hœvelen* in libro vernaculo, cui titulus: *Der Zimberschwan, darinnen des Schwäbischen-Ordens Anfang, Zunehmen, Bewandnis, Gebräuche, Satzungen, Ordens-Gefäße samt der Gesellschaft der Ordens-Nahmen sind entworffen*, Lübeckæ 1666. impresso. Idem etiam de eadem materia egit in dem *Thränfliessenden Zimberschwan*, welcher aller des Schwäbischen-Ordens zu des Uhrhebers Lebzeitt gevoßenen Mitglieder Ordens-Nahmen, nebst sonderlichen Merckvürdigkeiten und andern Ordens-Bevvantissen eröfnet ; Lubecæ 1669. Post hæc *Christianus Franciscus Paullinus*, Medicus & Philologus Isenacensium doctissimus, ut lingua & poesis Germanorum magis magisque excoleretur, *Consilium edidit fundandi Ordinis Columbini*

laureati, atque id deinde Memorabilium
 suorum sacrorum & profanorum sive der
 Zeit verkürzenden erbaulichen Lust To
 mo II. cap. no. inferuit; sed succe
 su hactenus caruit, nec fuere, qui nomi
 na huic Ordini darent. Quamvis au
 tem omnes haec Societates in eo se exer
 cuerint præcipue, ut linguam nostram
 emendarent, & puram inde fecatamque
 redderent, fato tamen nescio quo acci
 dit, ut finem optatum non fuerint conse
 cutæ. Iisdem enim, quibus fundatae
 sunt, temporibus, bello triennali fune
 stis, multus miles externus Germaniam
 nostram inundavit undique, ac bona
 verba plurima insolentibus & peregrinis
 vocibus commutavit. Quo de malo
Baptista Armatus Vates, Thalysus (sub
 quo nomine personato laudatus *Johannes Ristius* latet) graviter conqueritur in
 tractatu Germanico, qui inscribitur:
*Rettung der edlen Teutschen Haupt-Spra
 che, wider alle deroselben mutbvvillige
 Verderber und alamodisterende Aufschnei
 der in unterschiedenen Briefen, allen die
 ser prächtigsten und vollkommensten
 Spra-*

*Sprache auffrichtigen Teutschen Liebhaber
beren für die Augengestellet, Hamburgi
Anno 1642.* Post Monasteriem ver-
ro & subsecutam Pyrenæam pacem Gal-
lica potentia omnium mentes & linguas
occupavit, & tot ubique Gallicæ linguæ,
ex nostra & Latina licet corruptæ extite-
runt admiratores, ut jam à quibusdam
vix aliquid componi possit, quod lueat
hanc Gallicanam non redoleat. Quid?
quod & sunt, qui Gallicos lepores ab ore
Germano exprimi posse negant, & laudi
sibi ducunt, Germanicam orationem
comptulorum Gallorum centonibus
variegasse. Unde doctissimus Berneg-
gerus conquestus est, in sentinam durare
nosram lingvam, ad quam reliquarum
fordes torrente promiscuo deferantur, &
nos jam à Latinis, jam à Gallis, Hispanis
etiam atque Italiam mutuari, quod Domi-
nascatur elegantius. Doleo sane hoc et-
iam suis præcepisse Christ. Weisum, vi-
rum alias de re scholastica non male me-
ritum, & asseclam in ea hæresi habere di-
scipulum quandam, cui fama vulgaris
nomen aliquod fecit. Horum enim

rorum scriptis plebs in errore confirmata, & eō insaniae processum est, ut ante aliquot annos integrum *Dictionarium* ederetur *Vocabulorum Gallicarum*, quibus sermo *Germanicus exornari*, si Dīs placet, possit. Sed ego de elegantia, gravitate & copia linguæ nostræ certus cum omnibus bonis odi hoc profanum vulgus & arceo; quod & in Belgio olim fecit *Corn. Kilia-*
ni, qui *Dictionario patriæ Linguæ* ideo addidit *Appendicem peregrinarum, ab-*
surdarum, adulterinarumque dictionum, ut agnitæ eō facilius evitarentur.

CAP. XIII.

De iis, qui præterea sub finem se-
culi XVI. de originibus no-
stra lingua curiosi fuerunt.

Sed ad finem Seculi XVI. redeundum est, quo vivebant in republ. literaria, & quidem historiarum studiis celeberrimi viri, *Reinerus Reineccius*, *Henricus Meibomius*, Professores nostrates, & *Petrus Albinus*, Historiarum Professor Wittbergensis, qui in scriptis cedro dignis nullam

nullam studii Etymologici Germanorum bene constituendi & promovendi occasionem prætermiserunt : Albinus præterea in Progymnasmatisbus novæ Saxonum historiæ Wittebergæ 1587. editis p. 39. *commentarium de lingua Teutonica* se scripsisse testatur, qui si alicubi adhuc in Saxonia lateret (certe enim aliqua ejus scripta anecdota apud amicum latere scio) ut tandem in lucem prodiret, è re omnium literatorum esset.

In Batavis Bonaventura Vulcanius, Græcarum literarum callentissimus, aliquam pariter curam patriæ rebus adhucuit, & Lugduni anno 1595. *Paulum Warnefridi de Gestis Longobardorum* ad veteres codices emendatum, anno vero 1597. *Jornandem de rebus Geticis*, *regnorumque & temporum successione* nec non *Isidori Chronicon Gothorum, Vandalarum, Sueborum & Wisigothorum &c.* edidit una cum suis *notis & Tractatibus*, quorum paulo ante mentio facta, *de literis & lingua Getarum sive Gotborum & de notis Lombardicis.* His adjunxit *specimina variarum Linguarum*, ut *Gothica,*

thicae, veteris Teutonicae & Gallica, Anglo-Saxonica, Persica cum Germanica convenienter. Cantabrica, Frisia, Wallica, Islandica & Nubianorum.

Sub idem tempus *Justus Lipsius* è Jenensi Academia, ubi Professor Eloquentiae fuerat, profugus, Lovanii degit, atque ob profundam antiquitatum Romanarum scientiam, & stylum singularem, omnium eruditorum admirationem in se convertit. Neque tamen in iis adeo defixus fuit, ut non interdum etiam ad patriam linguam studium suum veriteret. Provoco ad elegantissimam ejus Epistolam XXXIII. Centuria III. ad Belgas, ubi Henrico Schotto Beganianam de lingua Belgica portentosa antiquitate sententiam ridendam propinat, & patrii sermonis mutationes per diversa secula attingit, eaque occasione utilissimum priscæ Germanicae lingue Glossarium è veteri Psalterio Wachtendonckiano interlineari. Caroli M. ævo scripto excerptum inserit, quod deinde *Olivarius Fredius* in Additionibus libri II. prodromi Historie Comitum Flandriae pag. 22. etiam recensuit.

CAP.

C A P . XIV.

De editione paraphraseos Teutonicae in Canticum Cantorum, que Willeramum autorem habet. Qua occasione variae Lectiones, ex Msto P. Scriverii inseruntur.

Paulus Merula Dordrechtanus, Jctus & Historicus non infimæ notæ, Lugduni Batav. tum Professor, sed deinde Lipsii successor factus, eximio beneficio philologos nostros demeritus est, cum edidit Willerami, qui circa an. 1070. Abbas Merseburgensis in Saxonia fuerat, *Paraphrasin geminam in Canticum Cantorum, quarum prior rhythmis Latinis, altera veteri lingua Francica concepta est:* Addidit Jani Houteni, Secretarii urbis Lugdunensis, versionem Batavam, & docti cujusdam anonymi notas in Francicum textum. Editio hæc Merulæ Lugduni Batavorum ex Officina Plantiniana apud Christophorū Raphelengium, Academia Typographum, M D II C. excusa est. Post-

ea

ea Franc. Junius *Observationes in Willerami Abbatis Francicam Parapbrasin Cantici Canticorum Amstelodami suis typis & sumtibus anno 1655. in lucem emisit.*
 Ubi notandum, hos duos diversos libros confusos esse in *Catalogo veterum librorum Septentrionalium Hickeſi, atque erronee etiam Willeramum a P. Merula sub Raphelengii nomine publicatum dici in Theatro Anonymorum & Pseudonymorum Placciano,* cum & editoris P. Merulæ & typographi Raphelengii nomen in titulo libelli sit expressum. Interim dolendum est, non adeo curatè descriptum & præterea mutilum fuisse exemplar, unde editio facta. Deest enim notabilis *Willerami Prefatio Latina à Mart. Opitio in Animadversionibus ad Rhythmam de S. Annone e MSto veteri Mich. Flandrinii Senatoris Wratislaviensis* (unde & textum se locis infinitis emendasse dicit) prolata. Servatur jam codex ille, quem ferme ob characterum formam antiquam authenticum dixerim, inter rarissima Bibliothecæ Reldigerianæ MSta; mihiique Wratislaviae à Clas-

à Clarissimo viro Gotlob Krantzio, Hist.
 & Eloqu. Professore ac Bibliothecario,
 benevole olim ad inspiciendum exhibi-
 tus est. Alius Willerami Codex MStus
 non minoris ponderis extat in Biblio-
 theca Vindobonensi, unde Lambecius a-
 liquot versuum lacunam explevit. Pa-
 gina enim 161. post versum,

*Omnibus in populis dignis habitanda
 colonis,*
 in Codice isto sequuntur hi quatuor in
 edito exemplari non comparentes:

*Hanc qui plantavit, custodibus ipse lo-
 gavit, et canticis canticis
 Ecclesie sponsus culturam impendere
 promptus.*

*Spiritibus superis Doctoribus atque
 prophetis.*

*Hanc defendendam contradidit atque
 colendam.*

Horum versuum translatio Germanica
 in eodem MSto extat hoc modo conce-
 pta: *Dér Hèrro dér dēn vwingarton
 pflanzhetz, dér hât imo vvinzburnelz
 gezetzbet. Min sponsus hât sine eccl-
 esiam biderben agricolis beuoleban, pro-
 phetis, apostolis, Doctoribus. Er hât iro-*

ouh

oub gescaffet diu Angelica præsidia, mit
den siu bewäret vvidit contra tentatio-
nes & dæmonum infestationes. Gerar-
dus Joh. Vossius de Vitiis Sermonis libro
II. c. 5. meminit alius in vetustissimis
membranis exarati codicis apud se ex-
tantis. Nuper etiam in Bibliotheca
Guelferbytana inveni editionem Canti-
ci Willerami, cuius margini manus e-
rudita, Petri, ut suspicor, Scriverii, varias
lectiones ex MSto bonaæ notæ addiderat.
Nec grave erit Lectori benevolo, si illas
hoc loco in gratiam Criticorum Germa-
nicorum excerptam.

Pag. 2. lin. 21. jugethet) MS. gejunget.

Pag. 6. l. 25. mer in sine genathema) MS.
 mich in sine gegathema. v. infra p. 42.

Pag. 8. l. antepenultima: getzheit) MS.
 gezélt. Sic etiam Junius in notis legit.

Pag. 9. l. 2. wildeshuda) vilzhus.

Ibid. l. 10. werthich) vvidig.

Ibid. l. 23. gelouuon) geloibon, id est, ve-
lante.

Ibid. l. 26. geburede) bürrete.

Pag. 12. l. 1. herdnisse) cörteron. Hæc vox
pro grege & infra pag. 65. occurrit.

Ibid.

- Ibid. lin. 20. gewelich) jegelich.
 Ibid. l. 21. herdnisse) cortere.
 Pag. 14. l. 3. herdnisse) cortere.
 Ibid. l. 5. herdon) birto.
 Ibid. l. 13. herdan) h̄uotent.
 Ibid. l. 14. herdnisse) cōtare.
 Ibid. l. 16. newerthen) ne wertben.
 Ibid. l. 20. friundin na min gemaazot mi-
 nemo reydewaganon) friundinna
 min gegebenmāzzo minemo reitgesin-
 de an den reydewaganon.
 Ibid. l. 30. samo turtulduuan) samo dero
 turtulduuan.
 Ibid. l. 35. 36. smithe scirethe) smidezie-
 reda.
 Pag. 15. l. 4. doychne) tōugene.
 Ibid. l. 12. lampreythe wise gebreyde)
 lantfride wise gebr̄chta.
 Ibid. l. 19. vurebringan.) vurebringan,
 quod per argentum figuratur.
 Pag. 16. l. 30. salfwerz) salfuurz.
 Pag. 17. l. 32. in thero douphe gereynet)
 in thero douphe iro sunton gereynet.
 Pag. 18. lin. penult. veychenes) feyche-
 nes.
 Pag. 21. l. 12. allizana) alliz ana.

- Pag. 23. l. 27. aphelder) *affaltera*.
 Pag. 24. l. 9. vana thiu then con) *vone*
dannen dingon.
 Ibid. l. 10. mer) *mich.*
 Ibid. l. 13. winkelnere) *winkellare.*
 Ibid. l. 32. verthruzet) *bedruozet.*
 Pag. 26. l. 29. bi then reion ande bi then
hirzon) bi then rehegeizzon unte den
birzon.
 Ibid. l. 31. noch wachan no doth) *nob-*
ne munteret.
 Ibid. l. 33. drephed) *treffet.*
 Pag. 27. l. 7. in slapho) *in slaffen.*
 Pag. 28. l. 26. huuela) *bibela.*
 Pag. 29. l. 7. houng) *bebig.*
 Ibid. l. 23. wardet van ten linebergon)
wardet uz van den linebergon.
 Ibid. lin. ult. sprechet ze mer) *sprechet*
sus ze mer.
 Pag. 32. l. antepenult. suor her) *besuor*
her.
 Ibid. l. penult. eynegemo ungestiuro)
decheinemo ungestiome.
 Pag. 33. l. 7. hinan) *bina.*
 Ibid. l. 12. Ter was) *E was.*
 Ibid. l. 17. heyderked) *biettere.*

Pag. 34. l. 34. ande vesto bin) ande din
vesto bin.

Pag. 35. l. 7. gethinga) gedinge.

Ibid. l. 26. luchent) lichent.

Pag. 37. l. 27. er sie) obe sie.

Ibid. l. 31. zueyuet) ze wérfe.

Ibid. l. 34. verwinnene) überwintene.

Pag. 39. l. 15. enquethen) enquédan.

Ibid. l. 19. 20. wereldliche thimsternisse)
werliche vinstre. Eodem modo in
hac pagina lin. 27. 28. legitur.

Pag. 40. l. 3. sido) sito.

Ibid. l. 7. gitthewanne) eteswanne.

Ibid. l. 9. gittheswilcharo) eteslichemo.

Ibid. l. 9. 10. doychene) böichene. i. nu-
tu.

Pag. 43. lin. 12. eynech) dechein.

Pag. 46. l. 15. riuchgerda) roubgerta.

Ibid. l. 16. wiroche) vibrouche.

Pag. 49. l. antepenult. thihe) diébe.

Ibid. l. penult. post verbum naghtu-
orgha, sequitur in MSto : Das bette
veri Salomonis, das ist Ecclesia, in iro
rouuet er, also der man in sinemo bet-
te.

Pag. 50. l. 1. thimsternisse) finstre.

Pag. 50 l. 9. 10. nu niwanne ne verthruzet)
nūmene bedrhuzet.

Ibid. l. 15. vúelo vorare , id est, Diabo-
lus) úbelo búorere, id est Diabolus mæ-
cibus.

Ibid. l. 17. thihe) diébe.

Ibid. l. 19. bethuwan) bedùban.

Ibid. l. 30. thiu was guldin.) thiu was
guldin unte diu stéga diu was rôtb.

Ibid. l. 33. gegradet) gesclichtet. v. p. 52
l. 6.

Pag. 52. l. 13. brothe) brode.

Pag. 55. l. 11. freuwe) fréwede.

Ibid. l. 16. wereldligh) wéhrlich.

Ibid. l. 18. thorninan) durninon.

Ibid. l. 25. unthankes) ingratiis.

Ibid. l. 29. withemo) widemes , i. dote.

Pag. 64. l. 29. inliche) in lachenes.

Pag. 65. l. 9. inlichenes) in lachenes.

Ibid. l. 16. scorenon) gescorenon.

Ibid. l. 17. Zuiñe lero) zuinelero.

Ibid. l. 19. unbarius) unbirig.

Ibid. l. 30. zu themon ewinlichon liue)
ze demo übt hüffen, id est , adme.

Pag. 66. l. 16. 17. lepphan) leffa.

Ibid. l. 23. also coccus) also der coccus.

Pag.

- Pag. 66. l. 33. inlichenes) *in lachenes.*
 Pag. 67. l. 1. guodlichant) *guotlichent,*
gloriantur.
 Ibid. l. 9. ouene gewrocht) *ouene anegewrocht.*
 Ibid. l. 19. doychene) *toügene.*
 Ibid. l. 25. armstrangigh) *armstrangir.*
 Ibid. l. 37. firmissima munimenta) *wábsen gescóz.*
 Pag. 68. l. 6. warningan) *árnungo.*
 Ibid. l. 12. reion) *réhegeisse.*
 Ibid. l. 26. clare) *wasse.*
 Ibid. l. 36. wereldthimstre) *wereldfinstre.*
 Pag. 69. l. 8. huuele) *bübele.*
 Ibid. l. 13. goden willon) *diemuotigen.*
 Ibid. l. 17. ze einer genodo) *zéinerguote.*
 Ibid. l. 29. legor) *luoger.*
 Ibid. l. 37. thurgnatigh) *durhnabtig i. perfecta.*
 Pag. 70. l. 21. hare) *vabsstrénen.*
 Pag. 71. l. 19. vure cument) *vurecumens.*
 Ibid. l. 21. ieer) *ie ér.*
 Pag. 71. l. 31. hunich) *wábo.*
 Pag. 72. l. 1. miloche) *lacte.*
 Ibid. l. 6. so wether) *suédir.*

- Pag. 72. l. 10. slozhaft) *slozhafter.*
 Pag. 73. l. 3. ze erist) *zéerist.*
 Ibid. l. 25. thinga) *gedinge.*
 Ibid. l. 26. mit rore gratia) *die werden*
mit rore gratie.
 Ibid. l. 31. thihent) *dibent.*
 Ibid. l. 36. alii genera linguarum) *alii
gratia sanitatum, alii genera lingua-
rum.*
 Pag. 74. l. ult. leuenda) *lēbentegaz.*
 Pag. 75. l. 8. stanches) *quekke.*
 Ibid. l. 12. geknisedon) *geséroton.*
 Ibid. l. 15. tiuhze) *tūchte i. döse.*
 Pag. 81. l. 2. smethelichon) *smeichli-
chen.*
 Ibid. l. 3. lisne futhene wind) *lindo sun-
dene wind.*
 Ibid. l. 4. mugadir) *mugat ir.*
 Ibid. l. 5. gederan) *getaren.*
 Ibid. l. 5. macho dir) *machot ir.*
 Pag. 82. l. 14. 15. sumestund mit duristor-
*mentis, interdum mollibus blandi-
mentis) sumstund mit ége forbta,
sumstunt mit smeiche.*
 Ibid. l. 18. slafsto) *slaffon i. pigresco.*
 Pag. 85. l. 19. slaftheyde) *slaftheite.*

Pag.

- Pag. 85. l. 20. scule dir) sculet ir.
 Pag. 86. l. 9. eine wiila) ettenwilo.
 Pag. 89. douwes) toiwes.
 Pag. 90. l. 22. wirthegaro ruowon trahene) wirdegero riuwon záheron.
 Ibid. l. ult. flagella) flagella, crucem.
 Pag. 92. l. 4. zerennet) zefloezet.
 Ibid. l. 16. erougade) oigte.
 Ibid. l. 17. niet sin. ande) ih nit erwerben.
Ih bat in.
 Ibid. l. 23. murhodela) mür húotera.
 Ibid. l. 31. scarph) wás.
 Ibid. l. 36. hardo geseret) hardo compuncta unte geseret.
 Pag. 93. lin. II. thar) thas.
 Ibid. l. 14. ouerthruze) urdrúzze.
 Pag. 95. l. 14. niudsamere) nieter.
 Pag. 99. l. 28. hominum. Peccatum) hominum. Er ist candidus & rubicundus. Candidus ist er von dero mágede gebórener, unte aller súnton ánig.
Peccatum &c.
 Pag. 100. l. 7. vupfela) wipfela.
 Pag. 101. l. 10. luzzeron) lüteren.
 Pag. 102. l. 22. sinowolde) sine wel.
 Ibid. l. 23. gethrat) gedrát.

- Pag. 102. l. 24. threxlere) *drehsel.*
 Ibid. l. penult. sinowolde) *sinewel.*
 Pag. 103. scundont) *scument.*
 Pag. 104. l. 7. houch) *heuig.*
 Ibid. l. 15. all) *aller.*
 Pag. 112. lin. 31. miteware bistu *samo Hierusalem*) *miteware bistu, quia fraternal pacem diligis; ziere bistu samo Hierusalem.*
 Pag. 113. l. ii. 12. mine hinan flught) *mih hine flukke.*
 Ibid. l. 17. 18. gethanko) *gedinge.*
 Pag. 115. l. 5. 6. hiro muoder) *iro muotir, unte erwelete iro muotir.*
 Ibid. l. 29. lucra,) *lucra, die sie von iro habont.*
 Ibid. l. 33. samo thiu wolegethrangoda zeltscara) *samo thiu sunnan, égelib samo thiu wolegethrangoda zeltscara.*
 Ibid. lin. ult. hoogh) *heuig.*
 Pag. 116. l. 1. 2. thihet) *dihet.*
 Pag. 118. l. 22. ande) *unte abo ne gratia ejus in me varia sit, al die wila so die fideles ejus hic sint circumdati testa corporis; unte.*
 Pag. 127. l. 7. scuohe) *gescuohe.*

Pag.

Pag. 127. l. 12. festinas) *wilt.*

Ibid. l. 20. Thaz geknuffe) *die gefuon-
gede.*

Pag. 128. l. 12. thraxlere) *drabsel.*

Ibid. l. 33. triticum. Wöllent, &c.) *triti-
cum. Wollent sie radicem mittere de-
orsum, so mugen sie facere fructum
sursum. Wollent, &c.*

Pag. 129. l. 31. mit acuta) *mit mundicia
mentis & corporis unte mit acuta, &c.*

Ibid. l. ult. elphandinin) *helfent beininaz.*

Pag. 130. l. 6. 7. doichene) *toigene.*

Ibid. l. 8. elphandinimo) *helfentbeinem.*

Ibid. l. 9. 10. auditoribus) *subjectis.*

Ibid. l. 15. ze Esebon, vore therò porte)
ze Esebon, dieder suébent vore therò
porte.

Pag. 131. l. 32. zuein trugelin) *zäuve tru-
geline.*

Pag. 132. l. 6. Carmeli, uor) *Carmeli.
Abo.*

Ibid. l. 28. 29. welelusten) *zartlusten.*

Ibid. l. 37. gewasduom) *gewast.*

Pag. 135. l. 26. zidech) *zideches.*

Pag. 137. l. 4. marthe) *máraida.*

Ibid. l. ult. truchenne) *zeitedrúkkene.*

- Pag. 138. l. 5. bilithlīh) *billib.*
 Ibid. l. 10. beuele) *beuēlebe.*
 Pag. 141. l. 9. ghie) *gen.*
 Ibid. l. 12. do) *tūon.*
 Ibid. l. 15. gescaphe) *scaffe.*
 Pag. 142. l. 14. vilothrado) *vilo dráho.*
 Pag. 143. l. 8. geartzatant) *gearzenont.*
 Pag. 146. l. 13. vorkuze) *vermáne.* v. infra
 p. 163.
 Ibid. l. 24. andethin) *ande ich thin.*
 Pag. 147. l. 4. gethingon) *spero.*
 Ibid. l. 11. gethruhtan) *gedúhtan.*
 Ibid. l. 30. garewa) *garéwō.*
 Ibid. l. 32. gesende) *jesende.*
 Ibid. l. 38. an slaphon) *in släfen.*
 Pag. 149. l. 8. ni wecchet , unzen &c.) *nicht*
 wecchet, noh ne münteret, unzen &c.
 Pag. 150. l. 7. 8. wolelust en ouerfluoien-
 de ande sich neigande) *zärtlichō ge-
 fuôretin ande sichleinente.*
 Ibid. l. 9. hough) *héuig.*
 Ibid. l. 15. reppromissionis , ande nendet)
 reppromissionis unte labet an iro die
 wâbe allir slakte tûgede unte nendet.
 Pag. 151. l. 26. thihet) *dibet.*
 Pag. 152. l. 9. niderenda) *nitáreta.*

Pag.

Pag. 154. l. 34. loghent) lobezent.

Pag. 155. l. 8. listeliche) lustlich.

Pag. 157. l. 19. rades) rates.

Ibid. l. 22. vougen) vioge.

Ibid. l. 28. thus) sus.

Pag. 160. l. 15. ouer drephen) ouerdrephent.

Pag. 161. l. 26. Ecclesiam in Judæa) Ecclesiam quæ est vinea sua. Ib ne meinon
nibt die Ecclesiam in Judæa.

Pag. 163. l. 28. verkiufest pro spe) verkiufest
unte vermanest prospe.

Ibid. l. 30. 31. cœlestium præmiorum glo-
ria) copia cœlestium præmiorum.

Ibid. l. 33. winnont) unte winnont.

Pag. 167. l. 9. 10. thie man sumestunde
sibet) thie man sumstund sibet , sum-
stunt niene sibet.

Hæ sunt variæ lectiones Willerami, qui-
bus uti poterunt aliquando, qui scripto-
rem hunc recudi curabunt. De cæte-
ro Paraphrasis Cantici Theotisca ab ipso
Willeramo etiam Latinis verbis conce-
pta est, & extat hujus Translationis Latini-
æ vetus exemplar in membrana exara-
tum inter Codices Gudianos, quos nuper
non

non parvo ære redemtos Guelferbytanæ
Bibliothecæ, Illustris Leibnitii hortatu,
addidit Serenissimus Dux noster. *Glos-*
sarium e Francica interpretatione Wille-
rami in Canticum Canticorum Olivarius
Vreedius confecit, additâ expositione
Flandrica & Latinâ & adnotatis singulis
foliis Raphelengicæ editionis. Extat id
in Additionibus ad Historiæ Comitum
Flandriæ librum prodromum II. pag.
30. sq.

CAP. XV.

De Helvigi, Freheri, Heni-
schi, Zinzerlingii, Fungii,
& Sviceri studio originibus
& Lexicis Germanicis colli-
gendis impenso.

ANNO 1611. *Andreas Helvius*, origine
Pomeranus, *Etymologiarum, sive ori-*
ginum Germanicarum librum instinctu
Laurentii Rhodomanni primum collec-
tum, *Francofurti* publicavit, in quo plu-
ra sunt, quæ eodem tempore cogitaverat
& ob-

& observaverat Mylius supra citatus.
 Anno 1614. res Germanorum literaria
 morte Marquardi Freheri JCTi & Philo-
 logi celeberrimi jacturam irreparabilem
 fecit. Neque enim ille solum edendis
 & explicandis *scriptoribus* medii ævi
Francicis, *Germanicis* & *Bohemicis*, va-
 riisque Juris publici materiis elaboran-
 dis incubuerat ; verum etiam rem no-
 stram Etymologicam ob singularem e-
 jus in studiis historicis usum tandem ali-
 quando bene constituere voluerat. Com-
 municavit mecum Vir maximè Reve-
 rendus atque omnis eruditionis pro-
 motor indefessus *Polycarpus Lyserus*, S.S.
 Theol. Doctor & Superintendens Gene-
 ralis Ducatus Luneburgici, exemplar Co-
 dicis Legum Heroldini, cuius margines
 Freherus notabilibus observationibus
 suis in loca legum difficultia passim imple-
 vit ; ibi ipse met sæpius allegat *Commen-*
tarium suum de veteri Germanica lingua
vel origine ejusdem. Opus egregium
 fuisse quis dubitet , cum doctissimus vir
 optima ad illa subsidia ex celebri Biblio-
 theca Palatina , quæ jam Vaticanæ pars
 est,

est, habere potuerit, atque ipse insignem
supellectilem librariam possederit, unde
quædam postea in Augustam Bibliothecam
Guelferbytum venerunt. Est in-
ter reliquias illas Codex MStus, qui
Chronicon ineditum ab initio mundi
ad annum 1162. progrediens complecti-
tur, in eo Freherus *volumen duodeci-
mum diplomatum* à se collectorum ali-
cubi ad marginem citat, ex quo de appa-
ratu ejus reliquo ad hoc negotium judi-
ces. Laudatae interim origines Germa-
nicæ linguæ, quæ tristia fata habuerint,
è Martini Opitii epistola ad Jo. Elich-
mannum anno 1638. data, quam nondum
editam Amplissimi Felleri, Secretarii
Ducis Saxo- Vinariensis, beneficio possi-
deo, patet. Ibi enim Opitius: *De
Glossario Freberi, quod queris, ait, vix
illud reperiri posse uspiam existimo. Vi-
dua enim illius Doctissimi Viri, ex equestre
apud Silesios Bochiorum familia, ut fame
ita bonorum negligentior, tantum non ma-
ture decoxit, & Bibliotecam insignem,*
*Lingelsheimio, Grutero, aliisque obstanti-
bus nequicquam, perire misere passa est.*

Vixit

Vixit tamen apud illum annos aliquot ho-
mo non ineruditus, qui origines Germa-
nicorum vocabulorum ad reprobensionem
usque rimari solebat & talia schedis vix
ingenti schista continendis mandaverat,
que forte latent Argentorati apud Berneg-
gerum illi familiarem. Ne tamen planè
nulla philologiae Freherianæ specimina
habeamus, faciunt eruditi ejus *Commen-*
tarii in Constitutionem Karoli III. de Ex-
peditione Romana; in Formulas Fœderis
Ludovici Germ. & Caroli Gallie Regum
anno 842. percussi; in Orationis Domini-
cæ & Symboli Apostolici Alemannicam ver-
sionem vetustissimam, in Decalogi item
Orationis, & Symboli Saxoniam vercio-
nem vetustissimam; atque dissertatio,
qua proprie lingua prisci Francorum Re-
ges usi; in quibus omnibus perite vetera
vocabula exponit, & quomodo na-
stra ex iis prodierint, ostendit.

Altero post Freheri obitum anno
Georgius Henischius, Med. Doctor, &
Mathematicus Augustanus, *Thesaurum*
lingue & sapientiae Germanice Augustæ
Vindelicorum edidit, in quo, ut autor
ait,

ait, omnia vocabula Germanica, tam rara quam communia cum suis Synonymis, derivatis, phrasibus, compositis, epithetis, proverbiis, antithetis continentur, & Latinè ex optimis quibuscunque autoribus redduntur, ita ut nova hac & perfecta methodo quilibet cum ad plenam linguæ utriusque cognitionem, tum rerum prudentiam facile & cito pervenire possit. Sed usque ad literam G. faltem opus laudabile impresum extat. Post eum *Job. Bernhardus Zinzerlingius*, Professor Rostochiensis, *Lexicon Germanicum* concinno quidem ordine digesit, sed immaturum illud reliquit autor præmaturè defunctus, cuius Morhofius Polyhist. liter. lib. 4. mentionem fecit. Voluit etiam *Joachimus Jungius*, Rector Gymnasii Hamburgensis, & Philosophus insignis, in hoc campo desudare, & recenset Martinus Vogelius in Vita ejus *Lexici Teutonici initia* inter schedas ab eodem relictas, quæ postea majorem partem igne sunt consumtæ. *Lexicon Germanicum* elaborare similiter voluisse *Jo. Caspar. Sickerum*, Theologum Tigruri-

gurinum ex Caroli Etzardi Bœdikeri Epistola ad Hier. Ambrosium Langemantelium Patritium Augustanum intelligo.

CAP. XVI.

De Cluveri & Pontani scriptis & disceptationibus, qua occasione etiam de præsca Britannorum & Gallorum lingua quædam afferuntur. De Broweri item libris, in quibus linguae Germanicæ antiquitates illustravit.

Eodem anno 1616. *Philippi Cluveri libri tres Germaniae antiquæ* Lugduni Batavorum lucem viderunt. In iis doctissimus autor, & Geographorum sui seculi Princeps, Germanorum veterum origines, migrationes, lingvam, consuetudines & mores, gesta denique & regiones ex ultima vetustate, stupenda diligentia eruit, exposuit, & decem linguas Europæas callens, quid nostris in studiis

K

Ety-

Etymorum scientia proposita, ubique selectissimis exemplis demonstratum ivit. Adversabatur ejus de *tribus Rheni alveis* sententiae *Jo. Isaacius Pontanus*, *Helsingorà Selandus*, *Historicus*, *Mathematicus* & *Medicus præclarus*, tum in *disceptatione de Rheni divortiis, ostiis & populis accolis chorographicarum partibus duabus*, tum in pereruditis *Originibus Francicis* Hardevici 1626. impressis, quarum libro primo ferè integro de hoc flumine agit, ut commodius ostenderet, quomodo Franci, Rheno transmissio, viciisque Romanorum præsidiis in Gallias irruperint, addita & descripta ex opposito universa propemodum Germania. De Lingua Francorum vetere ibidem sollicitè disquirit, de qua forte porrò quædam attigit in *Apologia pro Originibus Francicis aduersus antagonistas duos, Gallum alterum, alterum Leodicensem anecdota*, cuius mentio sæpius repetitur in Epistolis Boxhornianis. Idem Pontanus veras non minum rationes passim reddit in *Historia Danica & Geldrica*, atque etiam primus exactius voces veterum Gallorum in Au-

toribus antiquis extantes collegit, & inde *Glossarium priscum Gallicum*, Lugduni 1606. cum ejusdem *itinerario Galli & Narbonensis* excusum, confecit. In iisdem vocibus explicandis post Pontanum se exercuerunt Anton. Dadinus *Alteserra* in Aquitanicis, *Cambdenus* in Britannicis, *Vredius* in Flandricis, & cæteri, ut adeo nobis hinc jam satis superque constet, Tacitum in vita Agricolæ rectè judicasse, ab idiomate Gallico Britannicum sermonem haut multum esse diversum. Superat hæc vetus sive Cambrica sive Gallica lingua, corrupta licet aliquantum in Britannia Galliæ, & Wallia Angliæ provincia, & arctiorem cum Germanica connexionem habet, quam cum Hebræa, licet eam ab hac derivatam esse nobis persuadere velit *Johannes Daviesius*, Theologus Anglus, in *Lexico Britannico-Latino* Londini 1632. publicato, unde excerptis Marc. Zuerius *Bornius* *Antique lingue Britannica Lexicon Britannico-Latinum*, quo Gallicarum originum suarum editionem posthumam 1654. Amstelodami à Geor-

gio Hornio factam , illustravit . Da-
viesium secutus est *Samuel Bochartus*
Gallus , & veterum Gallorum voces in
suo *Phaleg* pariter à Phœnicibus suis pe-
tiit , cuius tamen opinioni Boxhornius ,
meliora edoctus , in citatis modo *Origi-
nibus Gallicis* quædam opposuit . Non
confundendus autem cum Jo. Daviesio
et *Johannes David* , Rhœsus Monensis ,
Medicus , qui *Cambro-Britannicæ lingua
institutiones & rudimenta* *Londini 1592.*
edidit , anno 1621. ibidem recusa .

Anno 1617. abiit ad Patres *Christopho-
rus Browerus* , Arnhemensis Gelder , S.
J. & Philosophiæ Lector Trevirensis ,
postea Fuldensis Collegii Rector , cui plu-
rimum debet antiquitas nostra . Edidit
ille *Venantium Fortunatum & Rabani
Mauri Poëmata* cum notis suis ; *Sidera
illustrium & sanctorum virorum* , qui
*Germaniam præsertim magnam olim re-
bus gestis ornarunt , e MStis eruit ; &*
Antiquitatum Fuldensium libros IV. pu-
blicavit , in quibus omnibus rei Germa-
norum etymologicæ , data occasione ,
vacavit . Magis tamen id sibi negoti
da-

datum creditit in *Antiquitatibus Annalium Trevirensium*, quas Archiepiscopi Trevirensis jussu opposuit *Gvilielmi Kyriandi Annalibus Augustae Trevirorum*, anno 1576. in Comitiis Ratisbonensibus Maximiliano II. oblatis & 1625. impressis. Browerianus vero labor, cui triginta annos integros impenderat, singuliari fato detentus, anno demum 1626. Coloniae per Bernh. Gualterum typis subditus est; & mox ab invidis & rei historicæ osoribus suppressus non ante comparuit in publico, quam hinc atque inde mutilatus, atque à Jacobo Masenio tribus libris non adeo magni pretii auctus ac passim interpolatus eslet. Hæc ultima editio duobus in majori forma Tomis Leodii 1670. in vulgus emanavit. Horum Annalium Parasceves capiti decimo Browerus *Dissertationem de veteris populi Trevirorum lingua non ineruditam* inseruit, eique Legem Ludovici Pii Imp. & Lotharii ejusdem filii, de homine libero, ut potestatem habeat, ubi cunque voluerit, res suas dare, in linguam Theotiscam eadem ætate translatam,

atque ex codice vetusto Bibliothecæ pri-
 marii templi Treverici de promptam ad-
 jecit. In Annalium quoque prioris E-
 ditionis libro octavo & passim voces in-
 simæ Latinitatis & Teutonicas in Char-
 tis, Donationibus, librisque bonorum
 Monasticorum Catalogos exhibentibus,
 obvias ex *Cæsarii Monachi Heisterbacen-*
sis & Ex abbatis Prumiensis Glossario Ma-
nuscripto declaravit. Hoc Glossarium
 ego jam integrum & reliquiis literariis
 Reverendi quondam Patris Gregorii O-
 verhami, Præpositi Monasterii Ludgeria-
 ni propè Helmestadium, beneficio R. P.
 Roberti Verbockhorst, qui eidem Mo-
 nasterio, dum hæc scribo, summa cùm
 laude præfet, accepi ac inter cimelia cri-
 tica asservo. Ut autem, quod res est,
 ex ipsius Cæsarii Præfatione ad Frideri-
 cum Abbatem Prumiensem exponam.
 Asservabatur Prumiæ liber antiquus, an-
 no DCCC XCIII. exaratus, jura & re-
 ditus Monasterii continens, hunc Cæsa-
 riuss descripts integrum, mutatis solum-
 modo nominibus villarum, quæ ex lon-
 gævitate barbara quasi videbantur,

Gram-

Grammaticæ verò stylum ob antiquitatis reverentiam retinuit illæsum. Vocabula tamen juridica & ex Theotisco idiomate descendantia atque obscuriora semper additis exposuit glossis, quæ Critics Germanicæ Studiosis usui non parvo esse possunt.

CAP. XVII.

De Lexicis & libris Juridicis, Germanorum verba obscu- riora explicantibus.

IN Legibus, Statutis & Constitutionibus Imperatorum, Regum, Principum, Populorum & Communitatum multa verba processu temporis rara, obscura & difficultia scitu fieri, manifestum est; cum tamen accurata talium scientia ad intellectum Legum pertineat omnino & à perfecto Jcto requiratur. Inde autem sequitur, bonum Jctum etiam debere bonum esse Criticum atque etymologum accuratum. Veteres Jctos Romanos hæc optime perspexisse ex Gellii lib. 13. cap. 24. discimus, ubi Phavorinus

K 4 com-

commemorat *libros rerum verborumque veterum*, atque ex iis explicat differentiam vocum *præde* & *manubiarum*. Labeo Antistius J^Cetus celeberrimus, eodem Gellio l. 13. cap. 10. autore, in Grammaticam fese atque Dialecticam literasque antiquiores altioresque penetraverat ; Latinarumque vocum origines & rationes percalluerat : atque ea præcipue scientia ad enodandos plerosque juris laqueos utebatur. Idem Gellius adducit *Verri Flacci* librum *de obscuris Catonis*, quem Macrobius ob singularem juris Pontificii scientiam extollit. Quid? quod omnes ferè, qui de Originibus Lingvæ Latinæ olim scripserunt, J^Cti professione fuerunt. Ac Duarenus, Cujacius, Budæus, Hottomannus, Godofredi, & reliqui Jurisprudentiæ restauratores sæpe nodos juris Gordios ope Criticæ artis secuerunt. In variis Germanorum Juribus patria lingua literis mandatis, quorum maximus usus est in foro nostro, non minore opus est curâ ad explicanda loca difficultia, & sæpius verbum male intellectum aut cæspitare

tare aut labi facit Jurisperitos etiam celebres. Sensit hoc *Paulus Matthias Webnerus*, JCtus non incelebris atque Episcopi Bambergensis Consiliarius, & inscitiae aliorum subveniens edidit 1619. *Observationes Practicas*, in quibus difficultaria & obsoleta verba Germanorum Juridica magna cura exposuit. Iterata vice prodierunt illæ Argentorati 1700. hoc sub titulo : *Pauli Matth. Webneri JC. & Comitis Palatini Cæf. itemque Job. Rudingeri JC. Observationum Practicarum editio novissima cum notis diversorum JCtorum accuratissimis, additionibus, indicibus & Præfatione Jo. Schilteri.* Wehneri exemplo *Christophorus Besoldus*, vir suo ævo doctissimus, Cæsaris & Electoris Bavari Consiliarius, & Professor Juris primum Tubingæ, deinde, ex Lutherano Romano-Catholicus factus Ingolstadii, anno 1629. Tubingæ in lucem emisit *Thesaurum practicum*, continentem explicationem terminorum atque clausularum in Aulis & dicasteriis Romano-Germanici Imperii usitatarum ; ubi simul quam plurima adsta-

K 5 tum

tum Reip. mores, historiam, linguamque
Germanicam pertinentia, variam pariter
rerum cognitionem suppeditantia, & tam
nova quam vetera documenta passim infe-
runtur. Recusus est saepius hic utilissi-
mus liber Norimbergæ cum Johannis
Jacobi Speidelii J.U.D. correctionibus
& ex Autoris autographis auctus & locu-
pletatus 1641. & 1643. cum additionibus
vero Christ. Lud. Dietberi 1659. 1666.
1679. Laudatus modo Speidelius ipse
quoque opus simile congesit ac aliquo-
ties edidit. Anno vero 1657. illud exi-
miè auctum iterum typis subdidit sub
titulo *Speculi Juridico-Politico-Philologi-
co-Historiarum observationum & nota-
bilium; verborum, rerum & antiquita-
tum Germanicarum, Clausularum item
& terminorum practicorum, nec non plu-
rimorum tam publici quam privati juris
Questionum & Decisionum.* Habet pro-
fecto in hac egregia collectione Etymo-
logus Germanus amplam messem para-
tam, & plura etiam bona ipsi dabit ele-
gans Justi Georgii Schottelii Tractatus
de singularibus & antiquis in Germania
juri-

*juribus observatis maximam partem ad-
huc usitatis, Germanica lingua conscri-
ptus & editus 1671.* Inter pia autem de-
sideria nobis est enasci viros eruditos,
qui majorem, quam hactenus factum,
curam impendant Provinciarum Ger-
manicarum & urbium statutis, in quibus
ritus veteres & antiquitates, verba quo-
que & alia notabilia recondita latent, qui-
bus ægrè admodum caremus. Magno
quidem studio hanc circa rem versatus
est *Henricus Gisebertus*, cuius *Justinian-
us Harmonicus* omnium fere provinci-
arum Germanicarum, vicinorumque
regnorum Statuta colligit, eademque
singulis paragraphis Institutionum jun-
git; *Periculum vero Statutorum har-
monicum & Deuteronomium harmoni-
cum*, pluraque hujus diligentissimi viri
alia Bibliopolarum incuria Hamburgi
adhuclatere dicuntur.

CAP.

CAP. XVIII.

De editoribus Glossariorum Latinorum & Gracorum, ex quibus non parum utilitatis in rem nostram etymologiam redundat.

Cum hæc in Germania agerentur, vires suas in editione Conciliorum Anglicanorum exercebat superius jam laudatus *Henricus Spelmannus*: Dum autem hoc ad opus Patres, Concilia, mediique seculi autores sedulus evolveret, incidit in plura peregrina vocabula Gothica, Vandalica, Saxonica, Teutonica, Longobardica, Normannica, &c. ignorantia item functionis officia, dignitates, magistratus, & infinita hujusmodi offendit, quæ neque in Lindenbrogii Glossario, neque ullibi aliàs, explicata videbat. Ipse itaque talia in unum collegit, & pro virili enodavit peculiari opere, cui titulum *Glossarii Archaiologici* fecit. Prima ejus pars prodiit Londini 1626. altera 1664. cum priore ibidem excusa; Ultima

ma vero integri operis editio Londini
1687. procurata est. Eodem tempore
Io. Lydius Lugduni Batavorum promul-
gavit *Glossarium Latino-barbarum voca-*
bolorum obscuriorum, que in Clemangio &
aliis sequioris ævi scriptoribus inveniun-
tur. Sic etiam *Heribertus Rosweydis*
S. J. cum *Vindiciis Kempensibus* anno
1621. Antwerpia adderet *Johannis Bu-*
schii Chronicorum Canonicorum Regula-
rium S. Augustini Capituli Windesemen-
sis & Thomæ a Kempis Chronicorum Montis
S. Agnetis, in calce dedit nobis Glossa-
rium rariorum & barbaricarum vocum,
que in his Chronicis occurunt. Ad-
ornavit etiam *Jo. Meursius*, vir Doctissi-
mus, *Glossarium Latino-barbarum*, illud-
que in *Glossario Græco-barbaro* pag. 94,
102, 505, 507, 596, 574. adducit, licet id
hactenus nondum prodierit. Illustra-
tum est deinde idem argumentum à
Critico eximio Gerh. Johanne Vossio in
libris de vitiis Sermonis & Glossematis
Latino barbaris Amstelodami 1645. &
Francofurti 1666. impressis, quos *Thomas*
Reimesius, eruditorum, dum viveret,
Prin-

Princeps plurimis in locis, teste Morhofio in Polyhistore, emendavit, interpolavit, & auxit. Servatur istud exemplar cum reliquiis cæteris Reinesianis in Serenissimi Ducis Saxo-Cicensis instrutissima Bibliotheca. Eosdem de vi-tiis Sermonis libros apud amicum Brunsvicensem cum MStis ipsius Vossii emendationibus & additionibus vidi. Sed cum quatuor tantum libri olim prodierint, in nupera operum Vossii editione Amstelodami M D CCIL absoluta quatuor his additifuerunt libri quinque ex MSto autoris. Quintus liber voces origine barbaras in media Latinitate, & voces Latinas quidem aut Græcas origine, sed in bonis autoribus non obvias expendit: Sextus recenset voces, quibus aliena significatio indita est: Septimus voces barbarie falso suspectas considerat: octavus voces, quas in aliena significatione positas esse falso crediderant eruditi, ab hac injuria vindicat: & nonus tandem de barbarismo vocum coniunctarum agit. Is quem paulo ante citavimus, *Reinesius*, in Vita propria Germanice

nicè descripta, quam in Musæo meo affer-
vo, testatur se etiam γλώσσας ξενικάς, si-
ve *Glossarium vocum barbararum apud
Autores tam veteres quam recentiores
repertarum* καὶ συχνῶν composuisse, quo
tamen opus hoc devenerit, ignoro. O-
mnium diligentiam superavit *Carolus du
Fresne Dominus de Cange*, Galliæ illud
singulare ornamentum, in duobus do-
ctissimis operibus, quorum unum *Glos-
sarium ad Scriptores mediæ & infimæ
Latinitatis* tribus voluminibus Parisiis
1678. editum ; alterum *Glossarium ad
Scriptores mediæ & infimæ Grecitatis*
duobus voluminibus Lugduni 1688. e-
ulgatum complectitur. Supereft ta-
men magnus obscurorum mediæ æta-
tis vocabulorum numerus, in his libris
non explicatorum, & ipse quotidie eo-
rum aliquid offendō ; non uno etiam in
loco ex Germanicæ & Septentrionalium
reliquarum lingvarum ignorantia erra-
vit Cangius ; unde reipubl. literariæ
valde proficuum esset, si aliquis vir do-
ctus ejus labores revideret, corrigeret &
augeret.

Ex

Ex veteri idiomate Germanico non pauca quoque in posteriorem Græcitatē irrēpserunt, atque à Græcis vice versa etiam quædam mutarunt medii ævi Germani, unde unā cum Cangio merentur evolvi, qui ante eum eodem in campo desudarunt, & Græco-barbaras voces exposuerunt. Id quod præstiterunt *Nicolaus Rigaltius, JCtus Parisinus, in Glossario Tactico μιζοβαρβάρω & Job. Meursius* in Glossario Græco-barbaro, cuius exemplari in Bibliotheca Gvelfica asservato *Matthias Berneggerus* selectissimas observationes & emendationes ex suggestione Metrophanis Critopuli Hieromonachi & Patriarchæ Cptani Protosingili, manu propria passim adscripsit.

CAP. XIX.

De Melch. Goldasti libris origines lingua Germanica inqui- renti utilibus atque de ejusdem veteribus quibusdame MSStis.

Circa annum 1635. gravem jacturam cres Critica Germanorum patiebatur

tur morte Polyhistoris eximii *Melchioris Haimensfeldii Goldasti*, qui non solum variis scriptis Antiquitates, jus publicum, remque literariam insigniter illustraverat, sed facem etiam accenderat lingvæ cultoribus, varia monumenta Teutonica stupenda assiduitate colligendo, & publicando. Extabat illo tempore apud Baronem Hohenfuxium in arce Forstecchia, ut Schobingerus indicat, venerandum antiquitatis monumentum, quod verè aureum rerum Germanicarum thesaurum continebat, tunc ante annos 450. & amplius scriptum atque ab Imperatore Heinrico, Conrado Rege, Juniore, aliisque Imperii Principibus Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, nobilibus aliisque poetis decantatum in certamine musico, ut conjicit Goldastus, qui sibi illud à Schobingero acceptum duobus tomis integrum descripsit, atque exinde *Tyrolis Regis Scotorum Winsbekiique Equitis Germani ad filios, & Winsbekie nobilis fæmina ad filiam Pareneses* anno 1603. publici juris fecit, additis notis eruditione singulari

L pl-

plenis, in quibus obscuriora verba exposuit originesque eorum quæsivit. Ut occasio conditorum poëmatum horum plenius cognoscatur, lubet ex Goldasti præfatione quædam in medium afferre.

A Graca, inquit, & Romana Lingua nullius Imperium majus atque diuturnius Teutonicæ fuit, quæ cum ipso quodammodo Tellure orta, gentibus diffitissimis, unde res significarent, & animi sui sensum, verba suppeditavit. Nam, si præscæ historie fides, à Suecis primò in Helvetiam, à Danis illata in Normanniam, in Belgium verò à Saxonibus, inde in Britanniam, porro à Gothis ac Vandalis in Italiam ac in Hispaniam, à Suevis ac iisdem Gothis, denique Gallia impacta à Francis. Verum istas apud Gentes diu non perficit, quæ excusso imperii jugo hodie vestigia tantum servant, eaque perpaucia. Nec mirum cum ipsi Sueci, Dani, Sarmatæ, populi continentes eò à nobis abierint, ut intelligi, nisi summa cum difficultate à nemine nostrum possint. Ast Germanis integra, incommissaque perennat, nec alio nunc sermone, quam majo- res nostri ante annos sesqui mille, utimur;

Quæ

Quia in re soli Germani habemus gloriari,
 emollita tamen pronunciationis asperitas,
 verba item partim antiquata, alia pror-
 sum obsoleta. Ipsa autem ratio dicendi
 vetus, aut, si mavis ita appellare, indigena
 atque auctoritativa, quæ ut singulis mutarit
 seculis primum est ostendere. Et vidimus
 nonnulla Carmina, quæ cum Eandrinis,
 ut sic dicam, atque Saliaribus in genere
 suo queant componi. Quippe par atque
 eadem Germanis, quæ Romanis quondam
 nitidanda lingua studium. Quod qui nu-
 perum ac procuratorum calumniantur,
 injurii sunt in diligentissimos nostros ma-
 jores. Longiora pono ad compendium,
 quinque proxime secula vide, in quibus tri-
 plex, more Romano, aulicorum exerciti-
 um, Equestre, Gymnicum, Musicum. In
 isto sermonis atque ingenii cura, quæ ad
 Oratoriam atque poeticam informaban-
 tur. Itaque viri Principes ac equestres,
 non nunquam etiam Imperatores, Reges,
 certamina instituere poetica, in quibus
 nobili familiâ Virgines offerebant victo-
 riā cantū, non secus atque in bastilu-
 diis. Contentio de præmis erat ab Im-

peratore propositis , aut quodam Princi-
pum Magnate. Rem non dubito fore, qui le-
vem & non satis dignam Principum viro-
rum Personis judicent. Sed bi erunt fe-
rè, qui contra Majorum laudabiliter insi-
tuta, Libero addictiores quam libro, corti-
ci quam codici , denti quam menti, nibil re-
ctum preter quod ipsorum ebriosis moribus
conveniant, putabunt. Qui si didicerint a-
nimi nos imperio, corporis uti servitio , non
admirabuntur majores ab exērcitiis cor-
poris ad animi translatos. Præterea non
tunc demum ad Germanos exercitatio ista
commigravit ; fuit eadem multis ante se-
culis in aula Caroli M. & ex gente Saxonum
Arturi Britannorum Regis. Sublata ite-
rum ante Rudolfi Habsburgensis ævum, da-
mno nobilitatis , quorum & mores cense-
bantur , & ingenia simul excolebantur.
Nam tametsi juvenes fermè èpwtia ,
ceteri tamen adultioris mentis, Heroum
gesta atque Ducum, alii Satyras in Princi-
pum atque Nobilium vitia, nonnulli admo-
xitiones, tanquam ad filios presentes, reci-
tabant. Exemplis non est necessum. Vi-
disti tūm alia, tūm illa aurei, quod Schobin-
ger

ger noster possidet, monumenti. Inde has
 juvit in anteceßum dare paræneses, dum
 caterorum deproperarentur. Quam ve-
 ro nos Goldastus beasset, si promissis ste-
 tisset, & reliqua hujus voluminis poëma-
 ta edidisset ! Bono-omine ego in Bre-
 mensi Bibliotheca incidi in primum A-
 pographi Goldastini tomum , cui præfi-
 xus erat index nominum Poëtarum, qui
 integrum opus composuerant , ex quo
 de præstantia ejus judicare licet. Ut au-
 tem eruditis innotescat , illum hic infe-
 ram iis ipsis , quibus conceptus est ver-
 bis : 1. Keiser Heinrich. 2. Kunig Chun-
 rat der junge. 3. Kunig Tyrol von Schot-
 ten und Fridebrant sin sun. 4. Kunig
 Wentzel von Beleim. 5. Hertzoge Hein-
 rich von Pressela. 6. Marggrave Otte von
 Brandenburg mit dem pfile. 7. Marg-
 grave Heinrich von Missen. 8. Der Her-
 zoge von Anhalt. 9. Hertzoge Jobanns
 von Brabant. 10. Græve Rudolf. von Nu-
 wenburg. 11. Græve Kraft von Toggen-
 burg. 12. Græve Chunrat von Kilchberg. 13.
 Græve Fridrich von Liningen. 14. Græve Ot-
 te von Bottenloben. 15. Der Marggrave

L 3 von

von Hosenburg. 16. Herr Heinrich von Veldig. 17. Herr Gotfrid von Nisen. 18. Graf Albrecht von Heigerlo. 19. Graf Werner von Honberg. 20. Herr Jacob von Wartel. 21. Herr Walther von Glingen, 22. Bruder Eberhart von Sax ein Breider. 23. Herr Rudolf von Rotenburg. 24. Herr Heinrich von Sax. 25. Herr Heinrich von Frauenberg. 26. Der von Kurenberg. 27. Herr Dietmar von Ast. 28. Der von Cliers. 29. Herr Wernherr von Tufen. 30. Herr Heinrich von Stretlingen. 31. Herr Kristan von Hamlei. 32. Herr Ulrich von Gutenburg. 33. Herr Heinrich von der Mure. 34. Herr Heinrich von Morungen. 35. Der Schenke von Limpurg. 36. Schenke Ulrich von Wintersteten. 37. Herr Reimar der Alte. 38. Herr Burkart von Hohenwels. 39. Herr Hesse von Rinach. 40. Der Burggrave von Lüns. 41. Herr Fridrich von Hüslen. 42. Der Burggrave von Rietenburg. 43. Herr Milon von Sevelingen. 44. Herr Heinrich von Ruggen. 45. Herr Walter von der Vogelweide. 46. Meister Heinrich Deschler. 47. Herr Hilbolt von Swani-göi.

göi. 48. Herr Wolfram von Eschelbach.
 49. Von Singebergen Truchseze zu S. Gal-
 len. 50. Der von Sachsendorf. 51. Wacbs-
 mut von Kunzingen. 52. Herr Wilbelm
 von Heinzenberg. 53. Herr Lutolt von
 Seven. 54. Herr Walter von Metz. 55.
 Herr Rubin. 56. Herr Bernge von Hor-
 hein. 57. Der Tanbuser. 58. Herr
 Nitbart. 59. von Buchhein. (Atque hi
 omnes extabant intomo, quem sedulus
 perlustravi, primo Bremensi; sequen-
 tia vero in Tomo secundo sive deper-
 dito sive alicubi, & forte Parisis, laten-
 te continentur: 60. Der von Johanns-
 dorf. 61. Endelhart von Adelnburg. 62.
 Herr Bligges von Steinach. 63. Herr
 Wabsmut von Mülhusen. 64. Herr
 Hartman von Owe. 65. Herr Reimar
 von Bremenberg. 66. Herr Jobans von
 Ringenberg. 67. Der von Wildonie. 68.
 Albrecht der Marschal von Rappeswile.
 69. Herr Otte von Turne. 70. Herr Göslī
 von Ehenheim. 71. Von Suneyge. 72.
 Von Scharpfenberg. 73. Herr Gunrat der
 Schenke von Landegge. 74. Der Wins-
 beke. 75. Die Winsbekin. 76. Klinso-

re von Ungerland. 77. Cristan von Luppin, ein During. 78. Herr Heinrich Hetzbolt von Wissensee. 79. Herr Ulrich von Liechtenstein. 80. Der During. 81. Winli. 82. Von Manegur. 83. Von Raute. 84. Herr Gunrat von Altstetten. 85. Herr Brune von Horenberg. 86. Herr Hug von Werbenwog. 87. Der Puller. 88. Von Troftberg. 89. Hartman von Starkenberg. 90. Von Stadegge. 91. Herr Brunwart von Ogbein. 92. Von Stambein. 93. Herr Göni. 94. Rost Kilchherre von Sarne. 95. Der Hardegger. 96. Von Wissenlo. 97. Der Schulmeister von Eslingen. 98. Meister Walter von Prisach. 99. Von Wengen. 100. Herr Pfeffel. 101. Der Taler. 102. Der Tugenthafe Schreiber. 103. Steimar. 104. Herr Alram von Gresten. 105. Herr Reimar der Videller. 106. Herr Hawart. 107. Herr Gunther von Vorste. 108. Herr Friderich der Knecht. 109. Der Burggrave von Regensburg. 110. Herr Nunu. 111. Herr Geltar. 112. Herr Dietmar der Setzer. 113. Herr Reimar von Zweter. 114. Der jung Missener. 115. Von Obernburg.

burg. 116. Der alte Missener. 117. Bru-
 der Wernber. 118. Der Marner. 119.
 Suskint von Trimberg ein Jude. 120.
 Der Gast. 121. Von Buwenburg. 122.
 Heinrich von Tettingen. 123. Herr Ru-
 dolf der Schreiber. 124. Meister Gottfrit
 von Strasburg. 125. Meister Johans von
 Hadeloub. 126. Der Regenbog. 127.
 Meister Chunrat von Würzburg. 128.
 Der Criger. 129. Chuntz von Rosheim.
 130. Rubin von Rüdgern. 131. Meister Fri-
 derich von Sunenburg. 132. Der Kol von
 Nussen. 133. Der Dürner. 134. Meister
 Sigeber. 135. Meister Heinrich Frowen-
 lop. 136. Der wilde Alexander. 137.
 Meister Rumslant. 139. Meister Spervo-
 gel. 140. Boppe. 141. Der Litschower.
 142. Der Kantzeler. Plurimos ex his
 autores allegat Goldastus in notis ad Pa-
 ræneticos nec non in Replicatione pro Im-
 perio contra Gretserum. Fuisse autem Poë-
 matia hæc, ut ille suspicatur, in certami-
 ne musico decantata, conjicias etiam ex
 his Indici MSto citato adjectis verbis:
 Die bie gesungen bant nu zemale, sind ir
 C. und XXXVIII. Attamen cum in Indi-

ce 142. Poëtæ nominentur, putarem e-
quidem quatuor coævos, qui certami-
ni forte non interfuerint, reliquis adje-
ctos. Habuit Goldastus alia plura mo-
numenta MSta, quorum usum nobis
denegari dolemus. Adducit sæpius
*Glossarium vetus in Bedæ artem metri-
cam*, quod Bremæ pariter vidi, vetustissi-
mo charactere scriptum; *Biterolfum
Poetam*; *Veteris Poetæ Historiam Gavani*,
Henrici de Gravenberg, *Equitis Suevi
poëmata*; *Christophori ab Helmsdorf*,
sive (ut ipse Goldastus se ex Bibliandro
& Flacio Illyrico Tom. I. Alamann. rer.
p. 253. & T. III. p. 105. ad marginem cor-
rigit) *Rudolphi ab Embi Compendium
Bibliorum metricum*; *Anonymi veteris di-
cta Catonis metro redditæ*, & plura alia,
quæ ubi invenienda sint, lubenter scire-
mus. In *tribus Alamannicarum Rerum
Tomis* Francofurti primum 1606. editis,
& postea 1661. reculis, Goldastus etiam
etymologicum studium egregie adjuvit,
non observationibus solum suis selectis,
sed etiam publicatione antiquissimorum
linguæ nostræ monumentorum, ex qui-
bus

bus in primis sunt Ruode perti Magistri S. Galli Epistolæ & in iis Glossæ; Hrabani Mauri Glossæ Latino-Barbaricæ de parti- bus humani corporis; Nomina mensum & ventorum secundum Thodiscam; Ker- ronis Monachi S. Galli interpretatio vo- cabulorum Barbaricorum in Regulam S. Benedicti Abbatis; & Catalogus nomi- num proprietorum, quibus Alamanni quon- dam appellati, ex vetustissimo codice mo- nasterii S. Galli ordine descriptus &c. In ejusdem viri collectaneis, quæ Bremæ, ut jam dictum est, custodiuntur, non dubium est plura contineri, nobis utilia, quorum communicationem benevo- lam ab Amplissimo Senatu nos aliquan- do impetraturos confidimus.

CAP. XX.

*De Lingua veteri Cantabri-
câ.*

OMnes linguae Celticæ veteris diale-
ctos sciri è re Criticorum Germano-
rum est; Cantabricam autem vete-
rem, per omnem Hispaniam usitatam
olim

olim linguam, quæ hodiè Vasconum & Biscainorum est, ad istam referendam esse non dubitant eruditii. Ignota illa exteris fuerat, usque ad seculum Johanna Albretanæ Reginæ Navarræ, cujus auspiciis, interprete *Johanne de Liçarrague de Briscous Novum Testamentum Cantabrica lingua politissimis typis Rupellæ 1571.* excusum est. Celeberrimus autem *Reinesius*, qui anno 1637. *isogymeva Lingue Punicæ errori populari Arabicam & Punicam esse eandem opposita Altenburgi ediderat*, ibidem eodem anno publicavit *Commentationem parericam de Deo Endovellico ex Inscriptionibus in Villa Vizosa Lusitanie repertis*, ubi linguæ Cantabrigiæ cognationem cum Germanicâ post Cluverum exemplis non unis confirmat. Deerat Grammatica istius linguae, cuius specimen non contemendum, una cum magno vocabulorum numero suæ *Notitiae utriusque Vasconia Parisiis an. 1638.* evulgatae inseruit *Arnoldus Oibenardus*, Gallus doctissimus.

CAP.

CAP. XXI.

*De iis, qui vetera monumenta
Danica, Islandica, & Nor-
wegica ediderunt ac harum
dialectorum Germanicæ lin-
guæ orgines quæsiverunt.*

Sed jam vocat nos Septentrio, cuius
linguæ Danica, Norwegica, Islandica
& Suecica pariter non nisi dialectus Germanicæ nostræ sunt, ut omnes Scandina-
viæ populi à Germanis sive Teutonibus
ortum suum trahunt. In his autem
partibus, & quidem primitus in *Dania*
hoc seculo studium Etymologicum ex-
coli cœpit, *Olao Wormio*, Medico & Phi-
lologo consummato, facem popularibus
suis accidente & anno 1636. Hafniæ
*Danicam literaturam antiquissimam, vul-
go Gothicam dictam luci reddente, unà
cum Dissertatione de prisca Danorum poë-
si*, qui liber deinde 1651. majori formâ
Hafniæ recusus est. Ibidem *Fastos Da-
nicos* 1626, & 1651. *Monumenta Danica*
1643. *Seriem Regum Daniae Runicè & La-
tinè*

tinè cum notis : *Lexicon vero Runicum*
 e Magni Olavii Pastoris in Islandia sche-
 dis congestum & propriis Observatio-
 nibus illustratum 1650. imprimi fecit.
Bertolus Canuti Aquilonius anno 1640.
 Hafniæ edidit *Diatribas de Danicæ lin-
 gue cum Græca & Latina mixtione*, in
 quibus vocabula recensuit, quæ ex diale-
 cto Danicâ in Græcam atque Latinam
 linguam commigrasse putavit. A *Chri-
 stiano Oftersen Weylle*, (sive, ut Albertus
 Bartholinus in Libro de Scriptis Dano-
 rum indicat, *Vedelensi*) Cimbro, Senato-
 re Roskildensi ibidem *Glossarium juridi-
 cum Danico-Norweticum*, b.e. explicatio
 vocum omnium forensium Danicarum &
 Norwicarum 1641. primum & repeti-
 tis vicibus 1652. & 1665. emissa est, in qua
 plurima optimæ frugis extant. Jam
 diu autem ante Oftserenium, anno nem-
 pe 1603. *Blastus Ekenberger*, Civis Flens-
 burgensis, *Libro Legum Juticarum in Ger-
 manicam lingvam translato*, & quidem
 in secunda editione, addiderat *Reperto-
 rium Alphabeticum*, in quo voces Dani-
 cas difficiliores in Legibus laudatis oc-
 cur-

currentes exposuit & cum Concordantias Thordonis Degbn., Regumque post Waldemarum omnium Constitutionibus, mandatis & privilegiis contulit. Anno vero 1645. Stephanus Johannis Stephanius, Histor. Professor Soranus, Saxonicus Grammatici Historiae Danicae uberes & doctas notas adjecit, quæ philologo amplam messem subministrant. Idem an. 1634. jam, & deinde 1638. ediderat Nomenclatorem Latino-Danicum bipartitum, quem postea vocabulis Islandicis auxit, teste Bibliotheca Resenianæ catalogo. Petrus Johannis Wandalinus catalogum 300. vocabulorum Danicorum ex Ebraea, ut putat, originem ducentium 1651. Sleswici excudi curavit. Succedente tempore veteris literaturæ Runicæ studiosis inservire voluit Thomas Bartholinus, Thomæ filius, evulgatis Hafniæ 1690. Antiquitatibus Danicis, in quibus multa veterum monumentorum loca adducuntur & illustrantur. Otto quoque Sperlingius, Consiliarius Regius & Hist. Prof. Publ. symbolam suam contulit anno 1694, quo Commentariolum de Dani-

et lingue & nominis antiqua gloria inter
Septentrionales; & anno 1707. quo com-
mentarium de summe Regio nomine & ti-
tulo Septentrionalibus & Germanis
omnibus & aliis usitato, RONNING, & e-
jus apud Danos origine ejusque potestate
& majestate Hafniæ publicavit, majora
longe sine dubio præstitus, si *Quinque*
volumina Septentrionalium Nationum
antiquitates edifferentia & diu jam pro-
missa, aliquando publico donaret. Quam
vellemus autem, ut Amplissimus *Fride-*
ricus Rostgardus, Consiliarius & Archiva-
rius Regius, cui Deliciae Poëtarum Danorum
lucem debent, Etymologico Danico ma-
nus admoveret, si quidem per negotia
graviora liceret. Apparatum enim in-
signem hanc ad rem concessit & omni-
um fere linguarum Europæarum cogni-
tione, judicioque perspicaci præditus,
cum videret Germanicam lingvam ad
Danicæ veteris intellectum plurimùm
conferre, ejus quoque monumenta se-
dulus conquisivit & rariora sibi descri-
psit. Quæ Viri doctissimi diligentia ut
Germanis meis innotescat, aliqua ex iis
com-

commemorabo. Extant autem apud ipsum (1) *Emendationes plusquam MM.* in *Otfridum*, Romæ 1699. ex *Codice Palatino-Vaticano*, qui ipissimus est, ad quem Flacii editio exarata fuit, collectæ. (2) *Cantilenæ veterum Germanorum* justo volumine in folio descriptæ juxta Codicem membranaceum maximi pretii & antiquitatis, qui in *Bibliotheca Regia Parisiensi* asservatur, & omnino per manus Goldasti vel Freheri ad Thuanum vel Puteanos & sic in Regiam pervenisse videtur. (3) *Notkeri Parapbrasis Psalmorum* ad exemplar, quod juxta principem Codicem Monasterii S. Galli exscriptum fuit, Parisiis an. 1696. exaratum. (4) *Omnia Francisci Junii vetera Glossaria* Oxonii 1694. descripta. (5) *Hymni veteris Ecclesiæ XVI.* ex *Schedis Junianis* ibidem descripti. (6) *Tatiani Harmonia Evangelica* è *Bibliotheca Oxoniensis* deprompta anno 1694. & postea à Cl. Palthenio edita. (7) *Tractatus Isidori Hispanensis contra Judeos* ante 800. annos in linguam Teutonicam conversus, Parisiis 1697. juxta Codicem Bibliothecæ

M

Col-

Colbertinæ descriptus & deinde ab eodem Palthenio publicatus. (8) Notæ Continuae in idem Isidori fragmentum, & reliqua.

Idioma autem, quod *Islandi* loquuntur, Dānico multo purius atque illud ipsum est, quo Runæ sive monumenta Daniæ vetustissima loqvuntur. Unde utilem operam harum linguarum cultoribus navavit *Runolphus Jonas Islandus*, qui anno 1651. Hafniæ emisit *Recensissima antiquissime linguae Septentrionalis incunabula, id est, Grammatica Islandica & rudimenta*. Neque minori beneficio philologos affecit *Petrus Job. Resenius*, quando Hafniæ 1665. *Eddam Islandorum Snorronis Sturlæ Islandicè, Daniçè & Latinè ex antiquis Codicibus MSStis edidit. Jonas Rugmannus Islandus Uppsaliæ 1676. Monosyllaba Islandica eum in finem emisit, ut Linguae Islandicæ, copia istorum aliàs excellenti, matris communis cæterarum titulum vindicaret. Catalogum Monumentorum Islandicorum, quæ vel impressa vel MSSta supersunt, exhibuit nobis Thormodus Torfæus in Serie*

rie Regum Daniæ lib. I. cap. I. unde eum
depromptum hic inferimus.

A.

Adonius saga. i. e. *Adonii vita.*

Alaflecks saga. *Alaflecki vita.*

Alexandri mikla saga. *Alexandri M.
vita.*

Amloda saga. *Amlodi vita.*

Andra rimur. *de Andrio carmina.*

Ans saga. *Ani vita.*

Asmundar oc Tryggva rimur. *de A-
smundo & Tryggvio carmina.*

Arna Biskups saga. *Armii Episcopi vi-
ta.*

Arons saga Hiorleifs sonar. *Aronis
Hiorlesi filii vita.*

Amicus oc Amilius rimur. *de Amico
& Amilio carmina.*

B.

Bandamanna saga. *Bandamannorum
(Confederatorum) vita.*

Bardar saga Snæfellz ass. *Bardi Nivei-
montis Deafstri vita.*

Barlaams saga. *Barlaamii vita.*

Befus saga. *Befi vita.*

Biorns saga Hitdæla Kappa. *Biorni Hit-dalensium pugilis vita.*

Blomstrvalla saga. *de Floridis (in Afri-ca) campis relatio.*

Bosa oc Herrauds saga. *Bosii & Her-raudi vita.*

Bua saga. *Buji vita.*

Bærings saga fagra. *Beringi venusti vi-ta.*

Broddhelga saga. *Helgii cum cuspide vita.*

Brandkrossa thattr. *de Brandkrosso (bove) narratio.*

Bodvars Biarka saga. *Boduaris Biarkii vita.*

Breta fogur. *Britannorum Historia.*

D.

Damusta saga. *Damustii vita.*

Droplaugar sona saga. *Droplaugis filia-rum vita.*

Dinus saga Dramblata. *Dionysii super-bivi vita.*

Drauma Jons saga. *Jonis Somniatoris vita.*

E. Egils

E.

Egils saga Einhendta. *Egillis Unimani
vita.*

Egils saga Skallagrims Sonar. *Egillis
Scallagrimi filii vita.*

Elis saga. *Elis vita.*

Erreks saga. *Errici vita.*

Eyrbyggia saga. *Eyrbiggiorum (i.e. Ey-
rensum) Historia.*

Eiriks saga Vidsforla. *Eirici Peregrina-
toris vita.*

Edda. *Edda (liber Poëticus.)*

Eiriks Rauda saga. *Eirici Ruffi vita.*

Edvardar saga hins helga. *S. Edvardi
(Angliae R.) vita.*

F.

Fertrams saga oc Plato. *Fertrami &
Platonis vita.*

Finnboga Ramma saga. *Finnbogii Ro-
busi vita.*

Flateyar Annall. *Flateyenses Annales.*

Floamanna saga. *Floannorum Histo-
ria.*

Flores oc Leo saga. *Floris & Leonis
vita.*

Flovents saga Fracka Konungs. *Flo-
ventis Francorum Regis vita.*

Fridthiofs saga frækna. *Fridtbiosi Ve-
geti vita.*

Flores Konungs saga oc Sona hans. *Flo-
ris Regis & filiorum illius vita.*

G.

Gibbons saga. *Gibbonis vita.*

Gaungu Hrolfs saga. *Rolfi pedestris
vita.*

Geiralldz thattr. *Geiraldi vita.*

Gisla saga Surs sonar. *Gislis Suris filii
vita.*

Grettis saga sterka. *Gretteris Robusti
vita.*

Gvimars saga. *Gvimiris vita.*

Gudmundar Biskups saga. *S. Gudi-
mundi Episcopi vita.*

Grænlendinga thattr. *Gronlandensi-
um Rerum historia.*

Gunnars saga thidrandabana. *Gunna-
ris Thidrandicida vita.*

Gunnlaugs saga Ormstungu. *Gunn-
laugi Ormstungae (i.e. lingua serpen-
tina) vita.*

Gullthoris saga. *Thoreris aurei vita.*
Grims

Grims oc Hialmars rimur. *De Grimo
& Hialmare carmina.*

H.

Halfsrecka saga. *Halfi Regis militum
bistoria.*

Halfdanar saga Bronufostra. *Halfdani
Brane Alumni vita.*

Halfdanar saga Eysteins sonar. *Halfda-
ni Eysteini filii vita.*

Haralld's saga Hringsbana. *Haraldi
Ringicidae vita.*

Hektors saga. *Hectoris vita.*

Hrolfs Kraka saga. *Hrofci Krakii vita.*

Hemings saga. *Hemingi vita.*

Hervavarar saga. *Hervare vita.*

Hialmthers oc Olvers saga. *Hialmtbe-
ris & Oliveris vita.*

Hogna oc Hedins thattr. *Hognii & He-
dini vita.*

Holmveria saga. *Holmensium bistoria.*

Hrafnkels Goda saga. *Hrafnkelis Cu-
rionis vita.*

Hrings oc Tryggya rimur. *de Hringo
& Tryggvio Carmina.*

Hrolfs saga Gautreks sonar. *Hrofci
Gautreci filii vita.*

Hrolfs saga skugga filis. *Hrolfi Skugensis fatui vita.*

Hromundar saga Grips sonar. *Hromundi Gripi filii vita.*

Hunrvaka. *Hunrvaca (Chronicon Episcoporum Islandiae.)*

Hænsa thoris saga. *Thoreris Gallinacei vita.*

Hrafns saga Sveinbiarnar sonar. *Hrafni Sveinbiarni filii vita.*

Hallfredar saga Vandræda skalldz. *Hal-fredi periculosi Poëtae vita.*

Hakonar Konungs saga Hakonar sonar. *Haconis Regis Haonis filii vita.*

Huga Skaplers saga. *Hugonis Scapula-rii vita.*

Hakonar saga Hareks sonar. *Haconis Hareci filii vita.*

Haralldz rimur Kvenngiarna. *de Ha-raldo Veneri dedito carmina.*

Hermodar rimur. *de Hermodo Car-mina.*

I.

Islendinga bok Ara froda. *Islando-rum liber auctore Ario Polybistore.*

Isfirdinga saga. *Isfiordensium historia.*

Jarlmanns saga. *Jarlmanni vita.*

Illu-

Illuga saga Gridarfostra. *Illugii Gridis
alumni vita.*

Jokuls saga Bua sonar. *Joc ullis Buji
filii vita.*

Jomsvikinga saga. *Jomvikingorum (Ju-
linensium) historia.*

Jons Biskups saga. *S. Jonis Episcopi
vita.*

Jvents saga. *Jventis vita.*

Jons saga Leiksveins. *Jonis Luforis vi-
ta.*

Jonatas rimur. *De Jonata Carmina.*

Jons saga Baptista. *S. Jobannis Bapti-
stæ vita.*

Jons saga Gudspiallamannz. *S. Johan-
nis Evangelistæ vita.*

K.

Karlamagnuss saga. *Caroli Magni vita.*

Ketils saga Hœngs. *Ketillis Hængi (i.e.
Esocts) vita.*

Knytlinga saga. *Knytlingorum (Canu-
tiorum) historia.*

Konrads saga Keysara sonar. *Conradi
Cæsaris filii vita.*

Kormaks saga. *Cormaki vita.*

Kroka refs saga. *Refi astuti vita.*

Klarus saga Keysara sonar. *Clari Caesaris filii vita.*

Kötlu draumr. *Catte somnium.*

Kristindoms saga. *Kirialacis* (i. e. Alexander's) *vita.*

Kallinius rimur. *de Callinio carmina.*

Kruks Spá. *Krucke (Jonis) vaticinium.*

L.

Landnama. *Landnama* (i. e. liber originum Islandie.)

Langfedgatal. *Langfedgatal* (i.e. Series Principum Septentrionis.)

Laxdæla saga. *Laxdalensium historia.*

Liosvetninga saga. *Liosvatnensium historia.*

Laurentius Biskups saga. *Laurentii Episcopi vita.*

M.

Mabels sterku rimur. *de Mable fortu carmina.*

Mariu saga. *Marie (virginis) vita.*

Margretar saga. *S. Margaretha vita.*

Mirmants saga. *Mirmantis vita.*

Magnus saga Orkneya Tarls. *S. Magni Comitis Orcadensis vita.*

Mot-

Mottuls saga. *De Pallio magico bispo-
ria.*

N.

Nials saga. *Nialis vita.*

Nikolass saga leikara. *Nicolai Iusoris
vita.*

Nitidafrægu saga. *Nitida Famosæ vita.*

Nornagestz thattr. *Nornagesli, vel Ge-
sti à Parcis denominati vita.*

Nikulass saga Erkibiskups. *S. Nicolai
Archiepiscopi (Lycæ) vita.*

O.

Orvarodds saga. *Otti jaculatoris vita.*

Olkofra saga. *Olkofrii vita.*

Olvers rimur. *de Olvere Carmina.*

Odda Annalar. *Oddenses Annales.*

Olafs saga Tryggva sonar. *Olafi Trig-
gvini vita.*

Olafs saga Helga. *S. Olafi Regis vita.*

Orkneyinga saga. *Orcadehsum rerum
historia.*

Orms saga Storolfs sonar. *Ormi Sto-
rolfi filii vita.*

Ormars rimur. *de Ormare carmina.*

P.

Pontus rimur. *de Ponto carmina.*

Petrus

Petr's saga postula. *Pestri Apostoli vita.*

Partalopa saga. *Partalopi vita.*

Polistutors rimur. *de Polistutore carmina.*

Philippi fagra rimur. *de Philippo venusto carmina.*

Pals Biskups saga. *Pauli Episcopi vita.*

Parcevals saga. *Parcevalis vita.*

R.

Ragnars saga Lodbrokar. *Ragnaris Lodbrochis vita.*

Remundar saga. *Remundi vita.*

Reinaldz oc Rosu rimur. *de Reinaldo & Rosa carmina.*

S.

Sigurdar saga thogla. *Sigurdi Taciturni vita.*

Stirlunga saga. *Sturlungorum (familiae Islandicæ) historia.*

Saulus saga oc Nicanors. *Sauli ac Nicanoris vita.*

Sorla sterka saga. *Sorlii Robusti vita.*

Sigurdar fotz saga. *Sigurdi pedis vita.*

Sigurdar saga Turnara. *Tigurdi Torneatoris vita.*

Sveins rimur Muk's sonar. *de Sveino Monachi filio carmina.*

Sigrgardz

Sigrgardz saga frækna. *Sigurgardi Vegeri vita.*

Skida rima. *de Skidio carmina.*

Sturlaug's saga starfssama. *Sturlaugi laboriosi vita.*

Sverris saga. *Sverreris Norveg. Regis vita.*

Stufs thattr Kattar sonar. *Stufi, Catti filii, vita.*

Skaldhelga rimur. *de Helgio Poëta carmina.*

Svarfdæla saga. *Svarfdalensium historia.*

Samsonar saga fagra. *Samsonis venusti vita.*

Stiornu Odda draumr. *Oddii Astronomi somnium.*

T.

Trojomanna saga. *Trojanorum historia.*

Thomas saga Erkibiskups. *S. Thomas Archiepiscopi (Cantuariensis) vita.*

Tyodels saga Riddara. *Tiodelis Equitis vita.*

Thialar sons saga. *Fonis Limatoris vita.*

Thi-

Thidreks saga af Bern. *Theoderici de Berna vita.*

Thordar hredusaga. *Thordi metuen-
di vita.*

Thoris Haleggs rimur. *de Thorere
Altipede carmina.*

Thorsteins saga siduhallz sonar. *Thor-
steinii Halli de Sidusfilii vita.*

Thorsteins saga Vikings sonar. *Thor-
steinii Vikingisfilii vita.*

Thormodar saga Kodbrunar Skalldz. *Thormodi Colbrune Poëta vita.*

Thorsteins saga Ulxafots. *Torsteini Tau-
ripedis vita.*

Thorlaks Biskups saga. *S. Thorlaci E-
piscopi vita.*

Thorleifs saga Jarlaskalldtz. *Thorleifi
Comitum Poëta vita.*

Thorsteins saga Bxiarmagns. *Thor-
steini Vrbis Roboris vita.*

V.

Vlfars saga sterka oc Onundar fagra. *Vlfaris Robusti & Onundi venusti vita.*

Vatzdæla saga. *Vatzdalensum historia.*

Valldemars saga. *Valdemari vita.*

Vallna Liots saga. *Lioti Vallensis vita.*

Vi-

Victors saga oc Blaus. *Victoris & Blai vita.*

Vigaglums saga. *Glumi occisoris vita.*

Viglundar saga. *Viglundi vita.*

Vilhialms saga siods. *Vilhialmi Siodi (i.e. thesauri) vita.*

Vilmundar saga. *Vilmundi vita.*

Vlfs saga Uggfa sonar. *Ulfii Uggii filii vita.*

Vemundar saga oc Vigaskutu. *Vemundi & Scute occisoris vita.*

Ulthams rimur. *De Ulfbamo Carmina.*

Valvers thattr. *Valveris vita.*

T.

Yngvars saga Vidforla. *Yngvaris multivagi vita.*

Norwegica Islandicis ferè convenientia & Dani & Suedi subinde nobiscum communicarunt. *Dictionarium vero Norweticum unà cum horologio rusticorum & Calendario cum notis & characteribus suis Hafniae 1646. editum Christiano Jani, Pastori Askewoldensi in Norwégia, debemus.*

CAP.

CAP. XXII.

*De antiquitatibus Svecicis ea-
rumque editoribus & illu-
stratoribus, de Svecica item
Finnonica, & Lapponica
linguae expositoribus.*

Cum Wormius lingvæ Danicæ ope-
ram daret, apud Suecos, æmulam
Danorum ab antiquo gentem, Christi-
na Regina rerum potiebatur & doctos
præmiis ad studia elegantiora promo-
venda provocabat, patriæ etiam anti-
quitatum & linguæ non oblita. Sub ea
enim *Collegii antiquitatum Upsaliensis*
fundamenta jacta sunt, quod postea au-
spiciis Caroli XI. Svecorum Regis à Ma-
gno Gabriele *Comite de la Gardie*, Regis
Regniq; Sveciæ Senatore & Cancellario,
occasione Codicis argentei redemti, an-
no 1666. stabilitum est, constituto præsi-
de certo atque Assessoribus, qui antiqui-
tates linguamq; Gothicam (sic Svecicam
veterem vocant) illustrarent. Et cum
patriæ antiquitates nonnisi ope MSto-
rum

rum veterum, quæ difficulter admodum
 comparantur, investigari atque explicari
 possint, laudatus Comes de la Gardie, ut
 summus erat Musarum patronus, *Dona-*
tione Testamentaria, à Joanne Hador-
phio Holmiæ 1672. publicata, libros,
 quos indefesso studio conquisiverat,
 MStos ad Historiam & antiquitates tri-
 um Regnum Septentrionalium per-
 tinentes, optimo consilio, Academiæ
 Upsaliensi & Collegio Antiquitatum in
 perpetuum legavit. Vivebat tum *Geor-*
gius Stiernhielmius, Præses deinde Colle-
gii Regii antiquitatum, qui explicata-
rum Runarum gloriam Wormio Dano
invidens, dicebat, Runas illas non esse
Danicas, sed Gothicas, h. e. Suecicas, &
Joannis Burei, antiquarii Regii, Elemen-
ta Runica usurpata à Sveo-Gothis vete-
ribus Upsaliæ 1599. edita primum erudi-
tionis Runicæ gustum Wormio instil-
lasse. Idem deinde popularis illius
Olaus Rudbeckius affirmavit. Ut vero
Stiernhielmius Svecicæ linguæ & gentis
antiquitates non modo supra Danos, sed
supra omnes præterea Europæ nationes

N

ex-

extolleret, majus opus molitus est, cui
titulum *Rune Svecicae* dare voluit. Cum
tamen illud impressum non sit, videtur
autor ipsi immortuus esse. Synopsis
tamen ejus prodiit, unde liquet, opus in-
tegrum in duo systemata distributum
fuisse, quorum prius sequentia compre-
henderit capita.

1. *Videri omnes Linguas, que in Orbe
cognito extiterunt, & bodie extant, ortas
ex una, & ad unam posse reduci.*

2. *Natura conveniens, imo omnino ne-
cessarium fuisse, ex una Lingua multos
oriri.*

3. *Ex confusione Babylonica nullam
novam Linguam exortam: & si qua exor-
ta est, momentaneam, & ad breve tempus
extitisse.*

4. *Hebream, Phœniciam, Chaldeam,
Syram, Arabicam, Ægyptiam, Æthiopi-
cam, Pbyrgicam, Persicam, Dialectorum,
non linguarum esse vocamina.*

5. *Temporum & Locorum intervallis,
Dialectos abire in Linguas.*

6. *Ex Scythica ortas Linguas Primas,*

73079

non minus Orientales, quam Septentrio-
nales, & Occidentales.

7. Thraces & Getas, fuisse Scythas.
8. Ex his projectos primos Populos, primamque Linguam Gracia, quam alias dictam Barbaram cultu novo politam, minime vero extirpatam, posterioribus tem-
poribus demum Hellenicam & Graciam nuncupaverunt.
9. Gracos cultum, elegantias, poësin, Musas, sacra, Deosque ex Thracia ba-
buisse.
10. Scytharum propaginem præterea esse Europæos; Germanos, Gallos, Iberos, Britannos, Aborigines, sive Umbros pri-
mos Italæ Incolas. Hisce omnibus unam Linguam fuisse Scythicam, in varias Dia-
lectos postmodum scissam.
11. Germania Caput & Principium, olim fuisse Scythiam Europæam Minorem, Pen-
insulam nimirum Scandinaviam, antiquissimi vero Scriptores Baltiam, Basiliam, Abalum, Bannomannam, &c. Hy-
perboreorum Insulam inditarunt.
12. Ex hac Insula (revera Peninsula) derivatos in Germaniam, & diversas Or-

bis Terrarum Regiones, non solum multos Populos; sed etiam Sacra, Ritus & Deos.

13. Peninsula ejusdem, & Hyperboreorum Gentem Principem fuisse Sueonas sive Suezios, quos hodie Suethos, Suecos, & Suedos vocant.

14. Gracis cum Hyperboreis ab antiquissimis usque temporibus communionem fuisse Sacrorum, Amicitiae, & mutuae Necesitatis; & quod magis est, Gracos Deos coluisse inter Maximos, apud Hyperboreos natos.

15. Suethis cum Thracibus & Byzantinis communes fuisse Deos; adeoque ipsos Deos Phrygios ad Hyperboreos migrasse.

16. Linguam Latinam ex tribus ortam potissimum; Aboriginem, sive Tbusca, Graeca & Phrygia.

17. Ciceronem & Varronem, qui propter peculiarem lingue Latinae peritiam, habitus fuit Romanorum omnium sapientissimus; linguam Latinam non intellexisse; nec Demosthenem, ipsumque Platonem lingue Graecae fundamentalem scientiam habuisse.

18. Linguam Hebream, non minus quam
Chal-

*Chaldeam, Chananaam, & Arabicam,
Dialectum esse linguae Prima, minime ve-
ro ipsam linguam Primam.*

19. *Indolem, & Proprietates vocum
linguae Hebræa veras impossibile esse, dari
posse, nisi ex radicibus linguae Scythicae.*

20. *Voces Adamaeas, cuius generis
sunt Adam, Eva, Cain, Seth, Noah, &c. quas
pro antiquitate linguae Hebræa vulgo ejus
Assertores adducunt; non minus Scythi-
cas, imo Suethicas esse magis, quam He-
breas.*

21. *Ex vocabulis prisca lingua, Gallice,
& Iberice, reliquiis, eas, probari, Scythicas
fuisse.*

22. *Antiquas voces Thuscas, quæ super-
sunt ex lingua Aboriginum, Scythicas esse.*

23. *Linguam Cambricam, quæ vetus est
Cimbrica, Dialectum esse linguae Scythicae.*

24. *Voces quæ supersunt, linguae ve-
teris Phrygiae, Scythicas esse.*

25. *Lingham Persicam hodiernam, ut &
Armenam, maximam partem constare ex
lingua Scythica.*

26. *Deorum Nomina, pleraque omnium
Gentium, origine esse Scythica, & in illis*

*Sanctum Dei Nomen Tetragrammaton
נְאָתָּה Origine esse Scythicum; nec ullum
hactenus Hebreum aut Cabalistam, veras
nominis istius proprietates, multo minus
mysteria, aperire potuisse. Qua Deo
dante reddet autor.*

27. Ultimo, Sermonem, Primo homini
concreatum, aut cum ipsa Ratione, cuius
character est, & index in sensum incur-
rens, infusum. Opus hoc principale se-
qui debebat *Systema secundum*, quod,
prout ipse Stiernhielmius illud delineat,
exhibitum erat.

1. Connubium & Nuptias PANOS & E-
CHUS, hoc est, Harmoniam & Analo-
giam Rerum & Verborum;
2. Observationes & Axiomata, que propriè
spectant ad Scientiam hanc novam Ety-
mologicam;
3. Certum numerum Radicum Universa-
lium.
4. Sigillatim singulas Radices, ex quibus,
certo ordine & methodo, in ipsa rerum
genesi fundata, Rivi & Flumina vo-
cum, in præcipuas & ex his ortas lin-
guas educuntur, & hoc est LEXICON,
seu

seu CLAVIS LINGUARUM PRIMARUM UNIVERSALIS, ab ipso promissus.

Plurima fateor hoc opere continentur bona, sed hoc nobis notandum, prærogativas, quasçunque demum Stiernhielmius & Sueci reliqui suæ linguæ tribuunt, matri illius ac Borealium reliquarum Veteri Germanicæ potiori jure adscribi, & (quæ sententia etiam doctissimi Joh. Moller, Rectoris Flensburgensis est) iisdem, quibus illi utuntur, argumentis haut difficulter posse vindicari. Stiernhielmius præter Runam Sueticam conscripsit *Magogum Arameo-Gothicum sive Origines vocabulorum in linguis pene omnibus ex lingua Suecica veteri*; sed ejus tantum prima litera Aleph, nec ea integra extat Upsaliæ impressa. Fecit & conditorum Lingue Suecice sive Lexicon vocabulorum antiquorum Gothicorum, cuius sola litera prima Holmiæ 1643. excusa, integrum vero opus MStum assertatur in Bibliotheca Collegii Antiquitatum Svecici, teste librorum Catalogo 1690. edito. Idem

N 4

Le-

Leges Westro-Gothicas antiquas è MSto
 veteri certo ordine digestas cum Præfa-
 tione & Indice vocabulorum obscurio-
 rum , eorumque explicatione Holmiæ
 1663, Uphilam vero , seu versionem IV.
 Evangeliorum Gothicam cum versionibus
 parallelis Suetica, Islandica & vulgata La-
 tina, nec non Præfatione prolixâ de lingua-
 rum origine & Glossario , in quo Gothicæ
 Uſſilæ cum aliis & hodiernis Gothicis con-
 feruntur. Holmiæ 1671. publicavit. E-
 jusdem Anti-Cluverius seu Origines Sueo-
 Gothicæ post fata autoris 1685. exiverunt
 in lucem. Latet vero adhuc promissa
 & fortè non perfecta est *Virgula divina*
 seu clavis linguarum generalis. In omni-
 bus autem his scriptis non vulgaris eru-
 ditio , at nimius etiam in patriam affe-
 ctus deprehenditur. Jo. Loccenius in
 Antiquitatibus Sueo - Gothicis Holmiæ
 1654. impressis, atque in aliis operibus
 moderatius paulo antiquitates Septen-
 trionales consideravit , quod & de Job.
 Scheffero, Critico eximio, dicendum , cu-
 jus Tractatus de Situ & vocabulo Upsaliæ
 1677. de tribus orbibus aureis in Scania
 eru-

erutis è terra 1675. de antiquis verisque
 regni Svecia insignibus 1678. ibidem pro-
 dierunt. Nobis proficuum esset, si
 Schefferi hujus *annotata nondum edita*
in Grotii Prolegomena ad Scriptores Go-
tbicos è propria experientia & medita-
 tione congesta, quorum Schubartus in
 literis ad Rudbeckium mentionem fa-
 cit, haberemus. *Olaus Verelius*, Regni
 Antiquarius & Stiernhielmii amicus, e-
 jusque opinionum fautor, linguæ vete-
 ris cultores sibi devinxit variis scriptis.
 Edidit enim *Historiam Gotrici & Rolfo-*
nis Westro-Gothie Regum 1664. cum suis
 & Schefferi notis; *Fragmentum Olaï Tryg-*
giasons eodem anno; *Herraudi & Bosæ*
Historiam 1666. *Historiam Herbaræ cum*
annotationibus prolixis 1672. *Manuduc-*
tionem ad Runographiam Scandicam
 1675. *Dissertatiunculam de voce Fanin*
 1674. *Lexicon Scandicum* 1691. omnia
 typis Upsaliensibus expressa. Post Ve-
 relium plurima quoque in edendis ve-
 teribus Sveciæ monumentis præstítit
Jonas Rugmannus paulo ante citatus.
 Præter enim *Monosyllaba Islandica*,

N 5 Scheff-

Scheffero teste, edidit *Klaugn-grat*, h. e.
 Threnodiam de morte Illustrissimi Co-
 mitis Magni Gabrielis de la Gardie car-
 mine *Drott-kuat* sive heroico lingua ve-
 teri Islandica ad imitationem veterum
 Skaldorum Upsaliæ 1664. *Fragmenta*
quædam LL. veterum collecta ex diver-
 sis Scriptoribus & Historiis lingua eadem
 ibidem 1667. *Versionem Sveticam Hi-*
storiæ veteris Islandica lingua scriptæ de
Regibus Norvagorum, quæ vulgo *Konun-*
ga Sagur nuncupantur, Wisingsburgi
 1670. *Hliods grein* s. artem poëticam
 veterum Skaldorum autore *Snorrone*
Sturlesonio Islando, versione Latina bre-
 vique indice illustratam prælo adorna-
 vit. Idein *Historiam Olavi Tryggonis*
Regis Norvagie lingua veteri Islandica
 per Oddum Monachum conscriptam
 vertit in hodiernum Sveonum idioma:
Havamat vero, sive sententias morales
 Regis Odini in Latinum translatas notis
 philologicis illustratam editioni paravit.
 Voluit etiam *Ligara liod*, Satyram Islan-
 dica lingua per Gudmundum Erlandi
 compositam cum versione Svetica e-
 vul-

evulgare: sed mors instituto laudabili
impedimento fuit. Eodem temporis
momento claruit *Job. Hadorpii*, Se-
cretarii Archivi Regii & Collegii Anti-
quitatum patriarcharum Assessoris, nomen.
Observationes illius de tribus Regni Svetici
coronis Schefferi libro de Insignibus Sve-
ciae subjunctæ sunt. Quæ præterea ille
publicavit, hæc sunt (1) *Anonymous de Vi-
ta Alexandri M.* rythmis Sveticis conscri-
ptus Wisingsborgi 1672. (2) *Chronicon
Rythmicum duplex minus & majus Sveti-
co sermone scriptum*, cum variis diplo-
matibus & instrumentis publicis ad id
spectantibus Holmiæ 1676. (3) *S. Olai
Regis Norwagie Historia*, rythmis Sveticis
cum quibusdam Diplomatibus & Instru-
mentis ibidem 1675. (4) *Codex Legum
Danicarum & Scanicarum ex antiquis Co-
dicibus exscriptus* ibidem 1677. (5) *Fæ-
rentuna Hærads Runesteener, med dheras
kortaschrift och uthydning*, i.e. *Explicatio
Lapidum Runicorum* ibid. 1680. (6)
*Leges antiquæ BierRœ, Metropolis olim
Svecia ex membranis* ibidem 1687. (7)
*Leges provinciales Gotlandia cum versi-
one*

one Svecica ibid. 1687. (8) *Leges civiles Wisbyenses* ex lingua antiqua Germanica in modernam Svecicam translatæ ibid. 1689. (9) *Leges maritimæ Wisbyenses antiquissimæ* e versione Svecica Mich. Agricolæ Episcopi Aboënsis cum veteribus Codicibus impressis collatæ & editæ Holmiæ 1689. Inter inedita ejus eminet *Opus de monumentis & lapidibus Runicis* ex omnibus Sveciæ provinciis sumtu regio collectis, numerumque, teste Rudbekio, millenarium excedentibus. Alia ejus anecdota recenset Jo. Schefferus in Svecia litterata & Jo. Mollerius in Hypomnematis ad eandem. Olaus vero Rudbekius, Medicinæ apud Upsalienses Professor, plerasque Stiernhielmii opiniones cum suis conjecturis ingeniosis sane, sed aliquando etiam audacissimis magno operi inclusit, cui *Atlanticæ & Manbeimi* nomen fecit. Ibi Gothicam, hoc est, Svecicam linguam gentemque antiquissimam facit, supra omnes attollit & origines omnium populorum Europæorum unà cum eorumdem sacris & moribus è Scandinavia sua

sua arcessit. Nec tantum Græcia mendax ausa est in historia , quantum ille in rebus patriæ attollendis sibi sumit. Argumenta tamen , quibus ad hæc adstruenda utitur , ponderosiora , non parum Germanos juvant ad demonstrandam suæ linguæ nationisque vetustatem , quam Svecicæ parentem esse doctissima & solida dissertatione , quam primum edi dignâ , Illustrem *Leibnitium* evicisse memini. Rudbeckii *Atlanticæ* prima pars anno 1679. altera 1689. & tertia 1698. Upsaliæ excusa est ; quarta vero imperfetta remansit. *Historiam Torstani Wikingsons* Anno 1680. Jacobus Rehnbielmus , Regni Antiquarius , atque anno 1691. *Historiam Olai Tryggwæ filii Regis Norwegiæ* Upsaliæ cum notis publico exhibuit. Ericus vero Aurivillius , Professor Upsaliensis , 1693. ibi de lingue Spino- nica recta scriptura & pronunciatione e- git. Gudmundus Olofz-son , Regius Trans- lator linguæ antiquæ sive Islandicæ , *Hi- storiam Sturlangii* sive *Sagann af Stiurlange binum Starf-sama* in dialectum Svecicam translatam Upsaliæ 1694. pu- bli-

blici juris fecit, in cuius Præfatione plura hujus farinæ scripta promittit, Anno 1696. Holmiæ prodiit erudita Nicolai Tiellmanni, ibidem ad S.Olaum Ecclesiastæ, *Grammatica Svecana*. Eodem temporis intervallo *Johannes Peringskioeldus*, Regis Sveciæ Secretarius, linguæ patriæ operam haud levem tribuit in *Historia rerum Septentrionalium Snorronis Sturlesonii*, quam ille cum versione Svecica & Latina anno 1698. emisit, atque in *vita Theodorici Regis Ostro-Gothorum & Italiae*, quam (à Jo. Cochleo conscriptam) cum annotationibus, *Sueo-Gothorum ex Scandia expeditiones & commercia illustrantibus* 1699. Holmiæ excudi sivit; & plura adhuc meditatur in publicum edenda. *Nicolaus Kederus*, Assessor Collegii Antiquitatum, Dissertationes duas, unam de *Argento runis, seu literis Gotbicus insignito* Lipsiæ 1703, alteram de *Nummis Runicis* ibidem 1704. edidit. Jam *Elias Salinus*, Cancellariæ Regiæ Actuarius, non solum *Promptuarium Juris Sveco-Gothici ex antiquis Regni Legibus & Statutis ordine Alphabetiz-*

co collegisse; sed etiam jam *Elymologium Linguae Sveo-Gotbicæ* condere dicitur, quod utinam brevi in usum publicum prodiret. Summatim vero & candidè in Autoribus Svecicis plerisque noto, eos ingénii plurimum ad investigationem antiquitatum suarum afferre; sed nimium Runis suis, quarum tamen ne unica quidem ultra Christianismum in Septentrionem illatum ascendit, tribuendo, & antiquitatis nostræ nostrorumque medii ævi Scriptorum studium insuper habendo, in graves nonnunquam errores incidere, qui, nisi ab erudito historico Germano, agnoscivix possunt.

Lingue Finnonice & cognatae Lapponicae mentio hic etiam fieri posset; sed quoniam illæ longiusculè à Germanica abeunt, paucis saltem & obiter refero, *Eschillum Petreum*, Episcopum Aboensem, anno 1649. Aboæ Institutionem *Lingue Finnonice*; *Ericum vero Scroderum* jam anno 1637. *Lexicon Latino-Scandicum quadrilingue*, b. e. *Latinum, Svecicum, Germanicum & Finnonicum*.

Hol-

Holmiæ edidisse. Publicavit quoque *Nomenclaturam Finnonicam* Henricus Florinus, Præpositus & Pastor Pæmariensis, quæ sub titulo *Vocabularii Latino-Sveco - Germanico - Finnonici* Holmiæ 1695. recusa est. Finnonicæ cognata est *Lingua Esthonica*, ad quam nobis *Manuductionem* dedit Henricus Gösekenius Hanoveranus, Pastor Goldenbecensis & Præpositus Wykensis, nec non *Consistorii Regii Revaliensis Assessor*. Specimen linguæ exhibuit Jo. Arnoldus von Brand in *Itineris Moscovitici Descriptione* pag. 264. seq. *Lapponicam* linguam cum Hebræa contulit jam supra adductus Olaus Rudbekius, Junior, in *Lappone Hebraizante* Upsaliæ 1703. excuso atque in *Epistola* peculiari de eodem argumento ad Jo. Wallisium Angulum data. Idem quoque de Lingua Lapponica quædam attingit in *Nora Samolad* sive *Lapponia illustrata*, cuius prima pars Upsaliæ 1701. prodiit.

CAP.

CAP. XXIII.

*De iis, qui Persicam linguam
Germanicæ affinem dixe-
runt.*

VEtustissimos vero Celtas & cum iis Germanos è Scythia Asiatica in Europam commigrasse multi statuunt, nec sine fundamento. Hinc Persica lingua magnum vocum cum nostris congruentium numerum nobis exhibere dicitur. E *Guilielmi Burtoni Lipsianis veteris linguae Persicæ quædam huc trahunt eruditæ, & convenientiam utriusque linguae Marc. Zuer. Boxbornius in Epistola ad Nic. Blanckardum 1647. scripta, & Taciti editioni anno 1661. subnexa demonstrare conatur.* Ante eum jam *Mich. Piccartus*, Altdorffinus Philosophus, *Germanos Persarum fratres esse peculia- ri Oratione adseruerat*, fassusque erat magnus Scaliger, cum ratione illos insanire, qui ita sentiant; E *Franciscus Rabbelengius, Bon. Vulcanius, Justus Lipsius,*

Georgius Richterus & Sam. Bochartus idem judicaverant. Quin & Claudius Salmasius in Libro de Lingua Hellenistica scripsierat, Persica seu Parthica, quæ & ipsa autores originis habeant Scythas, infinitas proferre voces, quæ eadem reperriantur in Graecapariter & Teutonica dialecto. Quam opinionem ipsi verosimiliorem reddiderat Job. Elichmannus, Silesius natu, Linguæ Persicæ peritissimus, qui multo studio tandem compenerat, ex eadem origine fluxisse Germanicam & Persicam lingvam, ad hanc conjecturam illum ducente infinita vocum copia utriusque linguae communium, sed & verbis similiter terminatis, eodem modo compostis, aliusque argumentis, ut de eo hoc ipse Salmasius in Præfatione Versionis Arabicae Tabula Cebetis ab Elichmanno elaborata testatur. Fundamentum hujus suæ sententiae nobis ipse Elichmannus libro peculiari exhibuisset, nisi immatura eum mors anno 1639. orbì literato surripuisse. Post hunc tamen Christianus Ravius, qui opima ori-

en-

entis spolia nostris terris intulit, eandem
linguarum Persicæ & Germanicæ con-
venientiam in Elementis linguae Persicæ
p.89. sensit. Interim opinio illa se nunquā
probare potuit *Andrea Mullero, Greiffen-
hagio, Christophoro Adamo Ruperto, atque
Augusto Buchnero*, viris in his studiis ver-
satisimis. Et hic quidem in Epistola ad
Andr. Tscherningium scribit: *Casū quo-
dam fit, ut diversarum linguarum voces
eadem sint & nihilominus tamen natæ
domi. Observarunt summi atque erudi-
tissimi Viri quasdam Persicas voces, quas
& Germani habemus, atque ejusdem signi-
ficationis. Quas si quis Persice Originis
aut illas Germanicæ statuere vellet, nonne
exhibilandus ille videretur?* Jam vellem
*Adrianum Relandum, Clarissimum Vi-
rum, qui linguas orientales apud Ultra-
jectinos profitetur, & plurimis hactenus
eruditis libellis, quantum in hoc argu-
mento possit, nos edocuit, persuaderi
posse, ut in eandem rem suo more cu-
ratiū: inquirat, & suam pariter senten-
tiā nobis dicat.*

*Descriptis Opitii, Grotii, Harsdorferi & Vredii origines
linguae nostrae explicantibus.*

Martinus Opitius, Germaniae Virgilius, & omnium elegantiarum poetarum apud nos parens, ut Lingvam patriam juvaret, 1639. Dantisci emisit Incerti autoris Rhytmum de S. Annone Colon. Archiepiscopo ante D. aut circiter annos conscriptum & animadversionibus eruditis illustravit. In Praefatione de antiquitate nostrae linguae & de significacione nominum quorundam proprietatum Germaniae eleganter pro more suo disserit. Diu etiam animo volverat Daciam antiquam & stupendum ad eam apparatus undique congeserat, sed de sultorio vita genere impeditus ultimam operi manum apponere non potuit, quod post Opitium anno 1639. peste sublatum plane periisse Morhofius putat. Neque inde nobis quicquam supereft præter ea, quæ in ejusdem Variarum Lectio-

ctionum libro Sarmatica præcipue comprehendente & 1637. impresso obiter commemorantur.

Annus 1645. abstulit nobis *Hugonem Grotium*, omnium scientiarum capaci ingenio præditum, qui studio etiam critico tantum inter reliquos eruditos eminuit, quantum lenta solent inter viburna cupressi. Ex *Historia vero Gothorum, Vandalarum & Longobardorum ab eo partim versa, partim in ordinem digesta*, & post obitum ejus 1655. Amstelodami demum edita, *Prolegomenisque Regum Gothorum ordinem & Chronologiam comprehendentibus elucet, eum & nostras & Septentrionalium res percalluisse*. Adjecta sunt *Nomina appellativa & propria, nec non verba Gotbica, Vandalica, & Longobardica, que in illo volumine reperiuntur*, cum solida explicatione.

Sequenti post *Hugonem Grotium* defunctum anno *Georgius Philippus Harsdorferus libellorum Germanicorum magno numero notus atque ob styli vulgaris elegantiam celebris*, cuius quoque jam supra

O 3 men-

mentio facta, Norimbergæ *Specimen Philologiae Germanicæ*, continens disquisitiones XII. de Lingue nostra vernaculae historia, methodo & dignitate, Serenissimo Augusto Duci Brunsv. & Luneburgensi, omnis eruditionis elegantioris tunc statori, sacravit.

Cum anno 1650. *Olivarius Vredius*, *JCTus Brugensis*, in eo esset, ut *Historiam Comitum Flandriæ* daret in lucem, præmisit illi Brugis eodem anno *Libros Prodromos duos*, in quibus quid sibi ve-
lint *Comitis & Flandriæ* voces explicavit. Versatus quidem ibi est in opinione er-
ronea, quod Franci, qui Galliam occu-
parunt, ejusdem generis & linguae fue-
rint cum Gallis veteribus & Flandrensi-
bus nostris, quodque a prima origine
suâ habitaverint eam, ubi nunc Flandria
sita est, regionem : nihilominus tamen
bona affert plurima, quæ Germanicæ
linguae cultor ignorare non debet. Scitu
certè digna sunt, quæ libro I. cap. 7. & 8.
de Francis linguae Latinæ Studiosis, &
cap. 12. & 13. de origine linguae Gallicæ
ho-

hodiernæ ex lingua Romana magnam
 partem corruptæ affert. Libro II. cap. 2.
 Catalogum vocum Gallicarum veterum
 exhibet ex autoribus antiquis , easque
 cum Flandricis suis confert. Cap. 20. in-
 tegrum vocum Francicarum Glossarium
 ex Historicis, Capitularibus, Legibusque
 vetustis & Diplomatibus Francicis colle-
 ctum inseruit atque ex patria lingua ex-
 plicavit. Cap. 21. specimina aliquot lin-
 guæ Francicæ veteris cum Flandrica col-
 latæ dedit. Cap. 23. Flandrorum Legem,
Keure-Brief dictam, cum Lege Salica
 comparavit & voces ejus difficiliores ex-
 posuit. In Additionibus operis pag.
 22. Glossaria, Lipsianum, Otfridinum
 Gassari, & illud, quod ipse ex Willeramo
 collegerat, recensuit atque cum Flan-
 dricis verbis contendit. Idem Vredius
 universam Lingam Latinam ad fontes
 Græcanicos, ingenti mole & volumine se
 reduxisse Libro I. Prodromo testatur,
 quod tamen opus haec tenus ineditum
 est. Obiter notandus est error Hennin-
 gis Wittenii, mortem doctissimi Vre-

dii in annum 1642. referentis , qui tam
men adhuc anno 1650. vixit , variasque
Historiæ Flandricæ partes Patronis suis
diversis eodem anno dedicavit.

C A P . XXV .

*De Boxhornii sententia, Euro-
- pæas lingvas e Scythica deri-
vantis.*

Qui anno 1653. vitam cum morte
commutavit *Marcus Zuerius Box-
hornius*, Eloquentiæ & Historiarum Pro-
fessor Lugduni Batavorum , nostris stu-
diis utilem operam navavit , quando non
solum *Historiæ sua Universali* notabiles
Glossas Theoticas inseruit , atque in Epi-
stola ad Nicolaum Blanckardum *Perſica
vocabula Curticum Germanicis* contu-
lit , sed etiam unà cum Haymonis Histo-
riæ Ecclesiasticæ Breviario *Prima Religio-
nis Christianæ monumenta Teutonica* Lu-
gduni Bat. 1650. edidit , atque *Origines
Gallicas* (post obitum ejus demum excu-
fas & supra à nobis citatas) exposuit . I-
dem in *Additionibus ad Chronicon Seelan-
di-*

dicum *Johannis Reygersbergii*, Middelburgi 1644. publicatum Nominum priorum etyma curiosè expendit. Majores autem ipsi gratias agendi causas posteritas haberet, si licuisset ipsi perficere opus diu meditatum, quo Gentium & Linguarum Europæarum Origines Scythicas nobis demonstraturus erat. Lubet sententiam ejus hanc circa rem ex *Georgii Hornii Præfatione in Origines Gallicas*, paulo fusijs explicare. Cum anno Chr. 1646. inquit Hornius, ex Anglia redux ipsum Boxhornium officii & honoris ergo salutarem, tum forte ex gravissimo convalescentem morbo reperi: cumque virium debilitas consuetos in Academia labores nondum ferret, neque tamen domi otiosus omnino desidere posset, ut longi temporis tædia falleret, *Origines vocabulorum Belgicorum* examinare cœpit. Vedit innumera vocabula, Germanis, Latinis, Græcis & aliis per Europam nationibus, communia esse. Inde conjiciebat à communi fonte eam similitudinem profectam, id est, eadem omnium illarum gentium

tium Origine. Displicuerunt Goropii & Schriekii conatus, neque satisfaciebant novæ Cl. Bochardi, pro Phœnicibus, machinationes. Quare alia via rem aggressus, communem quandam Linguam, quam Scythicam vocabat, matrem Græcæ, Latine, Germanicæ & Persicæ statuit, ex qua ille, velut Dialecti, proficiscantur. Non ergo vel Latinos à Græcis, vel hos à Germanis, quæ communia inter se habent, hausisse, sed ab eadem, id est Scythica origine. Hi ipsius conatus cum in publicum emanassent, multis ipsa novitate mirabiles videbantur. Quidam precipiti iudicio labores ejus in universum damnabant, quod vel nulla Lingua Scythica communis fuisset, vel saltem penitus oblitterata nobisque incognita esset. Hi dicebant eum novam Linguam, suo arbitratu, cedere. Alii fatebantur quidem ejusmodi olim linguam fuuisse; ceterum negabant inde Græcos vel Latinos sua vocabula acceptisse; nam de Germanis, utcunque id fieri potuisse, fatebantur. Quæ quidem præjudicia non absterruerunt Cl. V. ut vel ab

ab opinione semel concepta desisteret, vel
captum opus abrumperet: quin magis in-
flammatus fuit, ut cunctas Linguas ea-
rumque Lexica, cum cura & studio excu-
teret, unde silvam infinitarum vocum
concessit, ex quarum collatione suam de
Lingua Scythica opinionem sibi stabilire
posse videbatur. Et animum in proposi-
to ipsius obsfirmavit, quod magnum illum
Salmasium, nuper ingenti damno reip. li-
terariae ereptum, in eadem fere sententia
ex commentario de Lingua Hellenistica de-
prehendisset. Lingua igitur Scythica a-
pud antiquos notissima fuit, ut & ipsa
gens Scytharum, que Septentrionales Asiae
& Europe populos complectebatur. An-
tiquissima enim Orbis divisio in tres par-
tes fuit, quarum media Greciam, Italianam,
Asiam complectebatur; Septentrionalis
Scythia, Australis Aethiopia dicebatur.
Strabone teste. Scytharum iis genera A-
rimaspi, Sarmatae, Hyperborei, Sacae &
Massagetae, ut idem autor libro XI. refert.
Sub Hyperboreis Hispanus, Gallos, Germa-
nos, Illyricos, Britannos complectebantur,
que

que nationes in universum, Celtæ & vel
Celto-Scythæ. Nam vero omnes hos Cel-
to-Scythas, id est Illyrios, Germanos, Gal-
los, Hispanos, Britannos, Suecos, Norwagos,
una lingua usos, ex professo Vir diligens
Phil. Cluverius ostendit, ac tum autoritate
veterum, tum populorum appellationibus,
nominibus propriis & aliis, quæ communia
babebant, rerum vocabulis probavit. Alii
vero, quos inter etiam Salmasius, Germa-
nos à Getis & Dacis Ponticis ortos statu-
unt. Hi autem ipsissimi Scytha veterum
& ipsorum lingua ea quam Boxhornius
Scythicam vocabat. Sed quid post
mortem ejus laboriosis his Commenta-
riis acciderit, & quo devenerint equidem
nescio. Ipse interim Boxhornius suæ
sententiae fundamenta breviter propo-
suit in Libellis duobus de *Dea Nebalen-
nia* lingua Batavica publicatis. Prioris
titulus est: *Bediedinge van tot noch toe
onbekende Afgodinne Nebalennia ; over
ettelike honderd Jaren onder t' sant be-
graven, ende onlangs ontdeckt op het
Strandt van Walcheren. Tot Leyden*

1647.

1647. Posterior inscribitur : *Antwort
op de Vragen, voorgestelt over de bedie-
dinge van de afgoddinne Nehalennia, in
welcke de gemeine herkomste van de Grie-
ken Romeynen unde Duytsche tale uyt den
Schythen duydelick bewesen, ende verschey-
den out beden van dese volckeren ont-
deckt, ende verklaert worden.* ibid.
1648.

CAP. XXVI.

De Bellini, Tscherningii & Schottelii scriptis Criticis.

Anno 1657. *M. Job. Bellinus, Rector
Scholæ Wismariensis, in Societate
Teutonica der Willige dictus, Orthogra-
phiam Teutonicam, sive, ut titulus libelli
Germanicus habet: Hochdeutsche Recht-
schreibung, darinnen die insgemein ge-
brauchliche Schreib-Art und derselben in
vielen Stücken grundrichtige Verbäf-
fung unforgreiflich gezeiget würd, Lube-
ca evulgavit.* Ibidem anno 1660. pro-
diit

diit ejusdem autoris *Syntaxis Præpositivum Teutonicarum*; sive, ut vulgari idiomate inscribitur, *Deutscher Forwörter* kunstmässige Fügung, nebenst forbergesetzter notwendig erforderter Abwandlung der Geschlächt. - Nänn - Furnänn- und Mittel-Wörter. Utroque in opusculo quædam bonæ notæ cogitata occurunt & commendari mererentur labore: viri non indocti, nisi orthographica Cæsii hæresi infectus esset. Annus 1659. abstulit nobis par insigne Poëtarum Germanicorum, Opitiana vestigia arctè prementium, *Simonem* nempè *Dachium Regiomontanum*, & *Andream Tscherningium* Rostochiensem, Poëseos Professores, quorum ultimus hoc ipso mortis suæ anno Lubecæ emisit elegante atque etymologis utilem libellum; cui titulus est: *Unvorgreifliches Bedencken, über etliche Misbräuche in der Deutschen Schreib- und Sprach-Kunst, insonderheit der edlen Poëterey.* In Saxonie deinde nostra & quidem Brunsvici anno 1663. *Justus Georgius Schottelius,*

J. U.

J. U. D. & Serenissimi Ducis Brunsv.
 & Luneb. Consiliarius aulicus &
 Consistorialis emisit opus de Lin-
 gua Germanica partim renovatum
 & auctum , partim planè novum,
 quinque libris constans ; in quo linguae
 diujus origo , genuinitas, antiquitas, uber-
 tas, & in multis incomparabilitas ostendit-
 ur, linguaque ipsa à variis ineptiis vin-
 dicatur : in quo nec minus linguae ipsius
 fundamenta rectè structa, Grammatica
 nimirum & Poëtica in artis formam reda-
 ctis : Doctrina componendi, derivandi in
 Linguam introductio, tot vetustissima Cel-
 tarum nomina propria, Dialectorum va-
 riatio, Proverbia Germanica, modus inter-
 pretandi Scriptores rerum Germanicarum
 ut & de lingua ipsa, primitiva item scura-
 dice linguae Germanicae, plurimaque alia
 linguam, remque Germanicam concernen-
 tia, tam ex recentioribus, quam ex anti-
 quitate, integris tractatibus aut orationi-
 bus eruuntur, enarrantur, explicantur.
 Germanicè quidem, ita tamen, ut in toto
 opere lingua Latina sit simul explicatrix,

ut

ut ipsis autoris utar verbis. Oratione
 X. pag. 159. sq. optimum ille nobis *Con-*
silium de Lexico Germanico omnibus nu-
meris absolute confiendo exhibuit. In
 derivationibus tamen vocum , radicum-
 que inquisitione non admodum feliciter
 versatum fuisse virum cætera eruditum,
 nobis hic cum Morhofio notandum est.
Schottelii ejusdem brevis & fundamenta-
lis Manuductio ad Orthographiam & Ety-
mologiam in lingua Germanica , Brunsvi-
ci 1676. impressa, ex opere majore, quod
 modo nominavimus, excerpta est. Eun-
 dem quoque autorem agnoscit libellus
 Germanicus, qui Brunsvici 1673. prodiit,
 sub titulo *Horrendi Belli Grammaticalis*
Teutonum antiquissimorum, sive des Wun-
derbaren ausführlichen Berichts, welcher
gestalt vor länger als zwey tausend Jab-
ren in dem alten Teutschlande das Sprach-
Regiment gründlich verfasset gewesen:
bernach aber, wie durch Misstrauen und
Uneinigkeit der ubralten Teutschen
Sprach- Regenten ein grausamer Krieg,
samt vielem Unheil entstanden, daher gu-
ten

ten Theil noch jetzo röhren, die in unsrer
Teutschchen Mutter-Sprache verbandene
Mund-Arten, Unarten, Wort-mängel. E-
jusdem liber de singularibus & an-
tiquis in Germania juribus & obser-
vatis jam supra à nobis est com-
memoratus.

CAP. XXVII.

*De Specimine & regulis ety-
mologicis Claubergianis.*

Incerti hactenus erraverant etymologi
in derivationibus suis & modo ex He-
bræa, modo ex Græca, nonnunquam ex
Latina voces Germanicas arcessiverant,
ingenioque multum, rationi parum hoc
in negotio plerumque indulserant. Unde
etymologias quærendi labor otiosorum
hominum atque inutilis creditus est ab
iis, qui sibi prudentiores ceteris vide-
bantur. Occurrit tamen huic malo an-
no 1663. *Johannes Claubergius*, Theol.
& Philos. Doctor & Professor Duisbur-
gensis, vir undecunque profundè doctus,

P ety-

etymologisque viam certam & regiam,
 quam securi veras tandem radices invenire,
 studioque suo operæ pretium face-
 re possint, ostendit in elegantissimo li-
 bello, cuius inscriptio est: *Ars Etymolo-
 gica Teutonum è Philosophie fontibus de-
 rivata, id est via Germanicarum vocum
 & origines & præstantiam detegendi, cun-
 plurium tum harum VERNUNFT, SLL-
 CHEN, AUSSPRUCH exemplis, atque
 exinde enatis regulis præmonstrata.* Ut
 scias, quæ princeps ei sit sententia, indica-
 vit illam verbis his *Teutsch von Teut-
 schen* titulo subnotatis, quibus indicat,
*Voces Germanicas è Germanicis esse dedu-
 cendas.* Conspiravit olim hac in re cum
 ipso, ut reliquos prætermittam, *Bisterfel-
 dius*, qui in Epistola ad amicum ita scri-
 bit: *Post linguam Hebream non scio quæ
 subtilius felicitusque rerum naturas expli-
 cit Germanica &c. Sed paucis hac cognitis
 sunt, præfertim iis, qui miro ausu Germa-
 nicam linguam ex Latina derivare satagunt:* quod doctissimo Polyhistori Mat.
 Martinio accidisse obstupesco. Sorores
 linguas esse non negaverim, vel potius

COB-

consanguineas, Latineque aviam Teuto-
nicam. Ex accuratâ vero nostræ linguæ
consideratione Claubergio viginti qua-
tuor regulæ sunt enatae, quas si observes,
à vero in arte derivandi scopo vix aber-
rare poteris. Ut autem aureæ hæ re-
gulæ omnibus innotescant, placet eas
his excerptas dare. Prima, ut jam dixi,
& præcipua est: *Germanica vocabula*,
prins & *potius* è *Germanicis*, quam ex pe-
regrinis fontibus derivanda. II. Argu-
menta ab analogia perita sunt eò validiora,
quò major vocum, quæ inter se confe-
runtur, similitudo elucet. III. Cum ad
materialē vocum similitudinem accedit
formalis, b. e. cum non modo literæ & syl-
labæ respondent originemque patefaciunt,
verum etiam significatio apprime quadrat,
cum demum etymologia certa est. IV.
Dialectorum & antiquitatis consideratio
multum facit ad lingue Germanicæ origi-
nes inveniendas. V. Quoties in aliis e-
ruditis linguis similem quoad materiam
aut formam, maximè si quoad utramque,
conspicimus derivandi rationem, nova in-
de *Germanicis* originibus lux accedit. VI.

A sensibilibus ad intelligibilia quam plura
ma vocabula sunt traducta. VII. Voca-
bularum Teutonicorum major est quando-
que bonitas quam Graecorum, Latinorum
aliorumve peregrinorum. VIII. Voces
que à perfectione rei petitæ sunt, melius
eam exprimunt, quam que ab ejus defe-
ctu vel corruptione. IX. Veritas & ele-
gantia originationis Germanica & propriæ
ex oppositione originationis falsæ & alienæ
clarior elucet. X. Vocales omnes inter se
permutari possunt. XI. Nulla vocalis
tam est germanis familiaris quam E. XII.
Majores nominum vocales sunt è minori-
bus verborum, unde derivantur. XIII.
In aliarum vocum ab aliis deductione sæ-
pius magne vocales abeunt vicissim in-
parvos. XIV. Non omnes consonæ & quæ
facile jungi possunt, sed aliae magis aliis so-
ciari gaudent. XV. Ubi plures consonæ
ad unam syllabam conveniunt, quam ut
euphoniam salvavideatur permanere, ali-
quando una vel altera eliditur. XVI.
Consonæ lenes tantum cum lenibus, aspe-
ræ tantum cum asperis conjungi possunt
in pronunciando. XVII. Germani ad
for-

fortem potius quam ad mollem pronun-
 tiationem inclinant. XVIII. Sapius S.
 consona fortis est & fortibus jungitur.
 XIX. Nulla est magis amica consonan-
 tium societas, quam si plānē similes jun-
 gantur. XX. Sonus longus vocalium
 compensat geminationem consonantium
 & contra. XXI. Germani certas voca-
 les certis rebus per vocabula denotandis
 eleganter accommodant. XXII. Voca-
 bula diversarum linguarum synonyma non
 semper accurate sibi respondent. XXIII.
 Germani saepe diphthongos amant, ubi
 Græci & Latini vocalibus utuntur sim-
 plicibus. XXIV. Plurima Teutonum vo-
 cabula composita, ubi inversa fuerint, no-
 vas accipiunt significationes. Singulas
 hasce regulas selectis exemplis pluribus
 illustratas dedit. Confecit præterea
 majus opus de Causis linguae Germanice,
 cuius librum quintum in libello laudato
 citat, atque illud prælo paratum se habe-
 re innuit; sed morte præpeditus ad hæ-
 redes transmisit, qui magno sibi benefi-
 cio rempublicam literariam obstringe-
 rent, si quod superest in publicum emitt-

terent aut nobiscum communicarent.
Composuit etiam integrum *librum de
Sibilo Germanorum* ad exemplum Mes-
salæ Corvini, cuius mentionem ibidem
p. 32. facit, sed neque hic lucem hactenus
adspexit.

CAP. XXVIII.

*Descriptis Criticis Vorstii, Ju-
nii, Cesii, Lambecii.*

Anno 1669. *Johannes Vorstius*, Bibli-
othecæ Electoralis Brandenburgicæ
& Gymnasii Joachimici Præfectus, Bero-
lini *Observationes in linguam vernacu-
lam* edidit, in quibus vocabulorum
quorundam origines genuinas feliciter
detexit, atque ex antiquis monumentis
exposuit.

Anno 1670. decepsit *Balthasar Schei-
dius*, Græcæ & Orientalium linguarum
Professor Argentinensis, qui *Exodationes
Vocabulorum quorundam Germanicorum
in vulgus minus notorum, quibus B. Luthe-
rus in sua versione Bibliorum usus est, cum
ex ipsa Lingue Germanica origine & in-
dole, tum ex Hebreico Græcoque textu &
colla-*

collatione variarum Germanicarum
translationum peculiari dissertatione
dedit.

Sed graviorem postea jacturam passa
est res Germanorum Critica, cum anno
1678. *Franciscus Junius*, Francisci filius,
cujus jam supra aliquoties mentio a no-
bis facta est, Windesforii in Anglia, quo
ut eo commodius Anglo-Saxonica evol-
vere posset, se contulerat, in ædibus I-
saaci Vossii, propinqui sui, obiislet. Mul-
tum ille temporis insumerat studio
linguarum Septentrionalium atque un-
dique conquisiverat sibi ingentem ad il-
lustrandas illas apparatum. Præter Co-
dicem Argenteum *Ulfilæ* & magnum An-
glo-Saxonicorum monumentorum nu-
merum, plures Francicos sive Teutoni-
cos & Cimbricos (hoc est, ut ipse inter-
pretatur, Islandicos, Danicos Suecicos-
que) ut & Frisicos Codices veteres na-
ctus erat. Ex quibus alias luci publicæ
destinabat, alias ad exornandum *Lexicon*
illud grande *Linguarum Septentriona-*
lium, quod meditabatur, studiose serva-
bat.

Catalogum horum suorum Manuscri-
ptorum addidit ipse editioni Evangelio-
rum Gothicorum; multo vero auctior,
ille in Catalogo MStorum Bibliothecæ
Oxonensis atq; ad calcem Grammaticæ
Anglo-Saxonicae Hickesianæ extat. Con-
stituerat apud se Junius editionem *Har-
monie Tatiani Latino-Francicæ*, & selec-
tas in illam annotationes confecerat;
prælo item paratum habebat *Corpus
Glossariorum Francicorum veterum*, quo-
rum majorem partem è selectissima I-
saaci Vossii Bibliotheca depromserat.
Ne typi deessent, Gothicos, Anglo-Sa-
xonicos & Runicos suis sibi sumtibus
comparaverat, quos moriens unà cum
omni supellectile MSta, ne quid inde
periret, Academiæ Oxoniensi testamen-
to legavit, ubi in perpetuam ejus memo-
riam adhuc sanctè custodiuntur. Inter ea
etiam est *Glossarium quinque Linguarum
Septentrionalium*, in quo Junius illarum
origines ex vetustis monumentis inda-
gavit; hoc *Johannes Fellus*, Episcopus
Oxonensis, teste *Jo. Georg. Grævio*, in
vita Junii, XI. voluminibus nitidissimè
de-

describi curavit, ut typis mandaretur;
attamen illud hactenus nondum iis ex-
pressum fuit.

Claruit hoc temporis tractu *Philippus Cæsius* (vero nomine *Blau* vocatus) Prioraviensis Saxo, Comes Palatinus Cæsareus, Eques, & in Societate Fructifera *der Wohl-setzende*, in Collegio autem Rosigero à se fundato *der Fertige* appellatus. Totum hic se tradiderat linguæ & poesi patriæ excolendæ & reformatæ, quem in finem etiam Societatem literariam, de qua supra fusiùs actum, condiderat. Ipse multarum linguarum peritus & doctrina non vulgari insignis Carmina condebat & Latina & Germanica, quæ ingenio & suavitate sua se commendabat. Cum autem tandem singularem plane rationem scribendi introduceret, vocesque plures usu receptas suspectas redderet, atque insolentia & à se conficta vocabula iis substitueret; bilem eruditorum quorundam virorum eam ob causam in se commovit, & acriter reprehensus est ab *Augusto Buchnero, Andreä Tscherningio,*

P S Just.

Just. Georg. Schottelio, Herm. Conringio,
 Joach. Rachelio, Georgio Neumarkio, J.
 Pet. Titio, Georg. Dan. Morbosio, Erasmo
 Francisci, Christ. Weisio, Erdm. Neumei-
 stero aliisque. De cætero tamen Ger-
 manicæ linguæ proprietates ille intus &
 in cœte novit, & quando etymologicas
 disquisitiones suis opusculis interposuit,
 id quod Cæpius fecit, ingenium cum sin-
 gulari judicio in eo conjunctum depre-
 hendimus. Quoties vero, quæ, aliud
 quasi agendo, de terminis technicis ve-
 natorum, metalli fossorum, opificum
 & rusticorum *Hebdomados Roseæ* secun-
 da die quarto interspersit, studiosius re-
 lego; toties profecto virum eruditissi-
 mum *Lexico terminorum technicorum*
Germanico confiendo nullam operam
 impendisse doleo. Si enim hanc in
 aream descendisset, certissimè ibi omne
 punctum tulisset. Obiit Cæsius post la-
 bores multos exantlatos Hamburgi 1689,
 editisque libris pluribus memoriam su-
 am posteris commendavit, quos in des-
 ignatione *Cæsianorum Scriptorum* (*in den
 Verzeichnis der Zesischen Schriften*) re-
 cen-

censuit Heinricus Gablerus, J. U.D. & Syndicus Reipublicæ Francofurtanae, in Societate Rutigeræ der Stützende nominatus. Enumerat etiam scripta Cæsiana Hennigus Wittenius in *Diarii Biographici Tomo II.* pag. 171. quo Lectorem curiosum remittimus. Inter asseclas & defensores Philippi Cæsii præcipuos fuit Andreas Daniel Habichthorstius, Theologæ Professor Rostochiensis, qui orthographiæ & poeseos Cæsianæ apolo-giam Hamburgi anno 1678. edidit, eamque Germanice vocavit *Wohlgegründete Bedenk-Schrift über die Zessische sonderbare Art Hochdeutsch zu schreiben und zureden.* In ea non Cæsium tantum ab æmolorum calamniis vindicat, sed etiam quandoque ad criticas disquisitiones digreditur.

Sequenti anno fatis concessit Petrus Lambecius, S. Cæs. M. j. Consiliarius, Historiographus & Bibliothecarius, qui nullam unquam literas Germanicas promovenendi & illustrandi dimiserat occasionem. Habeimus ejus rei specimina non una in *Rebus Hamburgensibus* ab ipso.

ipso conscriptis & Hamburgi 1652. & 1661.
evulgatis, atque in *Tomo II. Bibliothecæ
Cæsareæ Viennæ* 1669. edito; ubi pluri-
mos rarissimos Codices MStos Teutoni-
cos ejusdem Bibliothecæ nobis detexit,
quos absque hac ejus opera plurimam
aliâ partem nescivissemus. Quod si
ipsi absolvere, quæ meditabatur, licui-
set, haberemus non solum accuratissi-
mum *Bibliothecæ Cæsareæ breviarium*, &
*Historiam Hamburgensis reipublicæ inte-
gram*, verum etiam *rerum Germanica-
rum scriptores varios*, *variaque acta publi-
ca*, quæ omnia fusius ipse *Lambecius in
Catalogo operum suorum enarravit*.
Qui anno 1672. rebus humanis exem-
ptus est *Job. Henricus Boëclerus*, linguae
nostræ intelligentissimus fuit, & licet ipse
ob aliâ negotia plura nihil ediderit, quod
huc pertineat, præsedidit tamen *Disputa-
tioni de lingua Celtica*, juvenis eruditus,
in qua de lingue Teutonicaæ antiquitate,
corruptione, restitutione, elegantia &
majestate non ineleganter agitur. Extat
illa *Tomo II. Dissertationum Academi-
carum Boecleri num. VIII. pag. 338. sq.*

CAP.

*De scriptis Criticis Voigti &
Kempii, ac commentatoribus
in Acta Sanctorum.*

Nec parva fuit jactura, quæ Criticos nostros afflixit, cum immatura morte decederet anno 1681. *Caspar Voigtus*, Wismariensis civitatis Consul. Summo ille studio congesserat nomina locorum Italæ, & cum iis populorum & locorum Cimbricorum, Gallicorum, Teutonicorum & Gothicorum vocabula diligenter contulerat, unde ipsi pulcherrimum *Opus Origines Italæ e Septentrione arcens* enatum fuit. Honorificam ejus mentionem Morhosius in Literis ad Rudbekium datis, atque in vernaculo de Lingua & Poesi Germanica libro cap. II. Tenzelius in Colloquiis Menstruis anni 1690. p. 174 & Wittenius in Diario Biographico fecerunt. Non dum tamen hactenus in lucem protractus est pulcherrimus hic ingenii Voigtiani foetus.

Eodem anno mortuus est Antwerpiae

piæ Godefridus Henschenius, S. J. qui ab Heriberto Roswido cœpta, & à Jo. Bollardo continuata *Sanctorum Acta* per menses Martium, Aprilē & Majum promovit, & annotationibus selectis exornavit. In his feliciter plerumque verba Scriptorum mediorum barbara explicat, & ex fontibus Teutonicis deducit. Imitati eum hac in re sunt, Daniel Papebrochius, Franciscus Baertius, Conradus Janningius & qui præterea ipsi successerunt.

Annus sequens nos *Martino Kempio* Electoris Brandenburgici Historiographo privavit, qui variis in libris Criticæ poeticæque Germanorum curam suam impendit.

CAP. XXX.

*De speciminibus etymologicis
Morhofii, Arnoldi, Ha-
chenbergii & Kirchmeieri.*

Lætiori tamen sidere illustrata fuit Leodem anno 1682. patria nostra Georgio Daniele Morhofio, pulcherrimum de

de lingua & poesi Germanorum Com-
mentarium Kilonii edente, sub titulo:
*Unterricht von der Teutschen Sprache
und Poesie, deren Fortgang und Lehrsä-
tzen*, qui postea an. 1700. præfatione e-
rudita auctus & Lubecæ recusus est. Ex-
tollit ibi præstantiam & antiquitatem
linguæ nostræ, atque ab ea Græcam La-
tinamque deducere nullus dubitat, ex-
emplis sententiam suam confirmans
pluribus, quæ inter tamen sunt quædam
Daumio, ut postea videbimus, se non
omnino probantia. Jam olim Mor-
hofius juvenis collegerat varia argumen-
ta, quibus demonstrare volebat præcla-
ra Græcorum omnia à nostris progeni-
toribus descendisse, sed edita à Rudbe-
ckio Atlantica manum de ista tabula tu-
lit, ut ipse de se in Epistola ad Rudbe-
ckium testatur. Titulus Operis in Ca-
talogo Nundinali Lipsiensi hic erat:
*Mysterium Septentrionis, seu Dissertatio
Theologica, Physica & Politica de terra
Septentrionali.* Paravit deinde Mor-
hofius librum de Cimbrorum Colonis in
Italiam, ante Urbem conditam missus,

CL-

cujus ipse in Oratione VIII. meminit,
 ac *Dissertationem de Linguarum Græcæ & Latine novitate* in Commentario de lin-
 gua & poesi Germ. Part. I. c. i. p. 4. pro-
 missam , & à Sam. Rachelio in Intro-
 duct. in Juspabl. p. 95. laudatam. Idem
 porro nos jubet à se expectare egregi-
 um & diffusum opus *Originum Germani- carum*, ad cuius elaborationem mate-
 riam copiosam jam conquisiverit , nec
 non *Dissertationem de Mannis Germa- norum* , & *Tractatum de Germanorum in rem literariam meritis* , cuius solum
 exordium superstes excusum est anno
 1699. in Dissertationum Academ. volu-
 mine. Editurus item erat *Dissertationem de Characteribus linguarum* , & a-
 liam de *Philosophia Alphabetaria* , in qua
 de literarum natura & varia apud varias
 gentes pronunciatione agere constitue-
 rat , nisi præmatura morte nobis anno
 1692. ereptus fuisset. Unde jam ex tot
 eruditis & lautis promissis solus nobis
Catalogus à Jo. Mollerio, Rectore Flens- burgensi, confectus, & recenti Polyhistoris Morhofiani editioni præmissus, restat.

Chri-

*Christophorum Arnoldum, Eloquentiæ,
Poeseos ac Græcæ linguæ Professorem
Norimbergensem, qui anno 1685. ad pa-
tres abiit, & variis eruditè conscriptis o-
pusculis famam sibi posthumam conci-
liavit, etymologiarum Germanicarum
curam habuisse patet ex Epistola prolixa
ad Georg. Richterum scripta, in qua Ori-
gines vocum quarundam Germanicarum
solicitus scrutatur. Extat ea inter Epi-
stolas Richterianas p. 99. & seqq.*

Anno 1686. Jenæ prodiit *Pauli Hac-
chenbergii Germania media*, in qua do-
ctus autor expendit, quæ Germanorum
vita, qui mores pace belloque observa-
ti, quæ imperia legum ac religionis post
Trojani ævum ad Maximiliani I. Imp.
Imp. Seculum usque fuerint. Differ-
tatione verò VII. integra *historiam lin-
guæ Germanicæ breviter & eruditè per-
sequitur. Recusus est nuper hic Hachen-
bergii foetus Halæ ex recensione Guiliel-
mi Turckii, qui Dissertationem de Geo-
graphia Germaniæ mediæ & vi adjecit.*

*Georgius Casparus Kirchmeierus, Ora-
toriæ Professor Wittebergensis, qui anno*

Q

1664.

1664. eruditum in Tacitum de Moribus Germanorum commentarium confecerat, hoc anno 1686. Wittebergæ exhibuit Dissertationem de lingua Europea vetustissima Scytho-Celtica & Gotica. Postea etiam anno 1697. de Origine, jure ac utilitate lingue Slavonica disputavit, ubi quasdam nominum proprietatum origines tangit. Eodem anno aliam De eo, quod RECTUM appellatur gentibus linguisque variis, & variorum hominum generibus disputationem publicavit; nec non iterum aliam, qua Paralelismus & convenientiam XII. linguarum ex matrice Scytho - Celtica, Europea, à Japheti posteris vindicatarum, exhibuit.

CAP. XXXI.

De Praschii & Daumii conaminibus etymologicis.

CIrca hæc tempora extulit Linguæ nostræ decus Jo. Ludovicus Praschius, Ratisbonensium Consul, vir probitate atque eruditione insignis. Conscripterat is elegantissimos libellos plures, quorum

rum *Catalogus* anno 1680. ab ipso publi-
 catus est. Sed huc pertinent præcipue
 ii, quos deinde confecit de nostris rebus.
 Et quidem anno 1686. nobis se stitit ejus
Prima dissertatio de Origine Germanica
Latinae Linguae Ratisbonæ impressa, in
 qua sententia ejus est ; Germanicam
 linguam habere instar matris, Lat-
 inam filiæ ; imo Germaniam esse,
 quæ radices veras Latinae linguae possi-
 deat. Putat ille, non Tuscos solum, à
 quibus Germanica vocabula in Latium
 transierint, sed Gallos quoque & Gala-
 tas, Hispanos, Britannos, Celtas & Scy-
 thas Germanicam originem habere : &
 bella Celtarum cum Italib[us] crebra, com-
 mercia, hospitia & colonias Germanicas
 voces in Italiam detulisse. Aliquas de-
 inde radices statuit, ex quibus plurima
 Latina & Germanica vocabula deducit.
 Tandem subjicit Postulata quædam, qui-
 bus concessis, ut in sententiam ejus eas,
 necesse est. Postulatum I. hoc est : *Quæ-*
*cunque vocabula Latina à probatis scri-
 ptoribus, à Latinis ipsis, barbara baben-
 tur, sive ortu peregrina, & attribuuntur*

Q 2 Cel-

Celtis aut Germanis, ea pro talibus merito accipiuntur, nec à lingua Græca debent repeti. II. Quæ res in Germanis atque Celtis natæ vel inventæ sunt, vel quæ ibi semper fuere, & necessario babuere nomen, earum nomina merito Germanica credimus. III. Quæ vocabula radices suas simplices ostendere possunt in Teutonica lingua, significantes aliquid, usitatas, & parientes derivata, composita, decomposita, (ut vocant) non spernendo numero, ea Germanica babenda sunt. IV. Quæ vocabula cunctis populis aut dialectis Germanicis, aut multis certè dudum cognita, ea similiter Germanica putabimus. V. Quæ vocabula in terris remotioribus, in recessu Septentrionis, quo Romani aut Germani Romanenses nunquam penetrarunt, aut infrequentius certe commearunt, pridem cognita, usitata vel exoleta; Germanica itidem fatenda sunt. VI. Quæ vocabula non tam civibus primariis, quam vulgo sordido rusticisque in ore sunt, ea, ut ut Latina videantur, sunt existimanda patria. Hæc postulata exemplis declarat, & tandem addit Germanorum

rum linguam non Græcæ aut Romanae deberi, sed ex eadem gente tanquam matre h. e. Scythica prodiisse has nationes, & earum etiam linguas dialecto tantum à Germanicâ distare. Eodem anno 1686. Praschius in publicum submisit typis Ratisbonensibus *Organon Latinae linguae*, hoc est, novam eamque perspicuam Didacticam, qua pure Latina lingua (una cum bonis moribus atq[ue] scientiis) justo ordine, ab initio ad summum usque fastigium doceri addiscique queat, idque facile & citra temporis sumtumque jacturam, imo cum voluptate & per ludum quasi, absque adminiculo Vestibuli, Janue, aliorumque omnium novorum librorum, una cum subsidiis eam in rem necessariis, vel triplici opusculo. Exhibitetur inter cætera hoc in opere *Onomasticon Germanico-Latinum*, quod vocum Latinarum plus quam octingentarum, quæ cum Germanicis evidenter convenient, catalogum continet. Hunc librum anno 1689. exceptit *Dissertatio altera de origine Germanica Latinae linguae*, qua dissertatio prior unâ cum Onomastico

Q 3

Ger-

Germanico-Latino aliquatenus suppletur & explicatur, adeoque via aperitur novo etymologico, cui *Glossarium Bavanicum* accedit. Ut vero constanter adhuc statueret Germanicam & Latinam linguas ejusdem esse originis, commovit ipsum 1. *Consonarum vocum multitudo maxima*, que casui adscribi negqueat. Jam mille admodum voces in *Onomastico Latine lingue producuntur*, non solum tantum sibi similes, sed ipsa quoque significatione quam intime conspirantes; 2. *Terminationes vocum Germanicarum*, que apparent in Latinis, ut pater *Vater*, Mater *Muter*, Magister, Meister, macer mager, Ager, Acker, &c. 3. *Comparationes*. Nam in utraque lingua comparativi sunt per R & superlativi per S, ut doctior, gelehrter, honoratissimus, geehrtest vel geehrtist. 4. *Conjugationes*, que in temporibus & modis & notatione apud Latinos eque ac Germanos mire conveniunt; ut & participia, ut legens lessend, legendus rulesend. 5. *Constructio*, que utique fere eadem, id quod peculiari quadam schedula Autor aliquando expouerat. Fuere quidem, qui Germanicas

cas voces à Latinis derivarent, sed Pra-
schius hæc invertenda, Latinarumque
vocum etymologiam è Germanica lin-
gua petendam esse non vanis argumen-
tis contendit. Qua ex causa Boxhornium
olim non inconcinne cecinisse agnosco:

*Barbara cur aliis Germania dicitur? isto
Gracia cum Latio noscitur ore loqui.*
Fuit etiam Praschius popularibus suis au-
tor erigendæ Societatis Teutopilorum, cu-
jus quæ debeat esse instituta delineavit
in Schediasmate vernaculo, quod inscri-
ptum est: *Unvorgreiflicher Entwurf der
höchstrübmlichen Teutschbliebenden Gesel-
schaft.* Quoniam enim satis jam de-
monstratum fuisse credit, Græcam &
Latinam linguas ex Germanicâ, Italicam
vero, Gallicam & Hispanicam ex Latinâ
& Germanicâ maximam partem descen-
dere, idcirco putat è re nostra fore, ut ta-
lia confiantur singularum harum lin-
guarum Lexica Etymologica, ex quibus
gens quævis origines verborum suorum
Germanicas perspicuè agnoscere possit.
Cum porro lingua nostra uno è fonte
quidem fluat, ast deinde in varios abeat

Q 4 ri-

rivilos sive dialectos ; ideo voluit, ut unaquæque Germanorum natio vocabula sua provincialia, plebeja & rara colligeret & in Lexica & Glossaria referret. Qua in re, ut exemplo suo alios incitaret, *Glossarium Bavanicum* collegit. Tertio debuit ab hac societate sedulo expendi & ostendi divinitas & præstantia in lingua vulgari se subinde exerens. Quar to conficienda fuit Grammatica omnibus numeris absoluta. Quinto Rhetoricam componi optavit, quæ in verum linguæ genium inquirat, & videat, quæ ornamenta illa commode admittat. Sexto in Poesi etiam multa adhuc & reformanda & constituenda esse duxit. Septimò tot veterum monumentorum & antiquitatum passim occurrentium illustrationem commendavit. Hæc vero aliave monita à Societate Teutophilorum erudita, cuius formam nobis pluribus depinxit, ut aliquando exequatur, etiam atque etiam desideravit. Sed post mortem viri cordati & docti, quæ in annum 1690. incidit, de consilio ejus salutari exequendo ne cogitatum quidem est.

est. Ipsa Societatis delineatio à Chrift.
Francisco Paulini, in der Zeitverkürzen-
den erbaulichen Lust Tomo II. cap. 16. con-
servata nobis superat.

Anno 1687. Christianus Daumius,
Scholæ Cygneæ Rector, Philologus ex-
cellens, terrenis rebus valedixit, unde
non parvum in rem Germanorum criti-
cam damnum redundavit. Egerat is
hoc per omnem vitam, ut *Indices Latinae
linguae analogicos & indagatorem radicum*
conficeret, ut vel ex Epistolis ejus ad Rei-
nesium datis perspicimus. Publicave-
rat etiam elegantem tractatum de causis
amissarum quarundam Latinae linguae ra-
dicum & multarum vocum derivatarum:
quod est, *Commentationum ejus de Latine
linguae analogia & usu apophasiatione*,
Cygneæ 1642. Complexus est hoc libro
fundamenta quædam magni operis,
quod moliebatur, *absoluti nimirum suis
numeris Lexici Latini, præcipue illarum
vocum, quæ ætate sequiore in usu fuerunt*.
Cum Morhofii & Praschii libelli de lin-
gua Germanica prodirent, applausit viris
his eruditis, sed quod aliquando illi solo

vocum sono consulto, Græca penè omnia è Germanis deduxissent, hoc improbavit valde. Scripsit hac de re sacerdoti ad discipulum & deinde amicum suum Joachimum Fellerum, Poëseos apud Lipsienses Professorem celebrem, & quoniam mihi jam ad manus sunt illæ epistolæ hactenus ineditæ, lubet ipsa Daumii verba inde excerpere. Anno 1682. itaque de Morhofii libro ad Fellerum hæc satut: *Miror tui nullam in Morhofii eruditissimo aliqui libello fuisse mentionem factam. Annihil tui unquam ad illum pervenit?* Miror & non meminisse D. Fischarti, cum plurima tamen de Johanne Sachsio proferat - - - Hic vero liber in infinitis meæ sententia faret & posset in multis à me vel augeri vel roborari, præsertim si otiosior essem - - - In nonnullis præsertim de lingua latina deductionibus ab ipso dissentio: sed otium nunc de eo differendi nullum est. In alia epistola an. 1686. scripta: *Præficio, inquit, & Morhofio, utut blandiantur, egerimè accedo, ipsique inflammabunt, si valetudo & otium permittet, ut indagatorem radicum tam*

tam Græcarum, quam Latinarum resumam. Ut à Germanicis deducantur, præsertim singula, impossibile mihi videatur. Miscent viri docti radicales & serviles literas, terminationibus nondum multis in locis constitutis, & sic pleraque confundunt. Eodem anno in alia Epistola: Annotavi, ait, nonnulla nescio an legibilia in Praeschii illud γεγματικονέντια. Bellini Epistola verè παράδοξη est. Quis homo est? Religiosus annon? Vix credo in Graeca lingua eum satis esse versatum, adeò putidè officio hic suo fungitur. Sed paulo post hæc mors illum cum conatibus intercepit. Reliquit tamen tractatum de causis deperditarum radicum secundis curis auctum, & bene longum Catalogum radicum Græcarum. Uterque libellus à me MStus asservatur; reliqui vero ejus labores unà cum libris, quos possedit, selectis in Bibliothecam publicam urbis Cygneæ translati fuerunt.

CAP.

CAP. XXXII.

De Bædikeri & Grubelii Criticis laboribus.

Anno 1690. *Johannes Bædikerus*, Gymnasii Suevo-Coloniensis Rector, quam diu desideraveramus, Grammaticam Germanicam Berolini publicavit, indito ei hoc titulo: *Neuvermebrte Grund-Sätze der Deutschen Sprachen in reden und schreiben, samt einem ausführlichen Bericht vom rechten Gebrauch der Vorwörter.* Aureus profecto libellus hic est & ab omnibus, qui accurate & dicere & scribere volunt, legi dignus. In Præfatione dicit, se concessisse magnam in linguam vernaculam observationum copiam, & proximè editurum *Lexicon Germanicum*, in quo voces Germanicæ omnes cum suis derivatis, compositis, phrasibus & elegantiis, synonymis, epithetis, proverbiis, sententiis, adagiis, non minibusque propriis inde formatis debeat comparere. Atque ut methodus molitionis hujus notior fieret Lectoribus,

bus, Grammaticæ suæ integrum caput p.
267. seqq. inferuit, in quo ordinem de-
lineavit, qui in componendo Lexico Ger-
manico sit observandus. In præfatio-
ne quoque de officio Lexicographi Ger-
manici docte differuit. Specimen item
pag. 277. seqq. in voce *brennen* ejusque
derivatis & compositis dedit, quale etiam
postea in vocibus *brechen* & *danck* publi-
co ostendisse dicitur. Nec dubium, la-
borem hunc aliorum omnium tentami-
na superaturum fuisse, si autori illum
perficere licuisset. Et habuissimus tum,
judice Illustri Cramero, cur Gallis Aca-
demicum Dictionarium, quod parturiit
seculum, peperit longa dies, non ma-
gnopere invideremus. Licet autem
Bödikerus maximas nostræ linguæ opes
sedulus, ut filius *Carolus Etzardus Bödike-
rus*, Pastor Wrizensis ad Oderam, testa-
tur, collegisset, & dijudicasset, radices in-
defesso studio sedens, ambulans, iter fa-
ciens, indagavisset, & in schedulis nota-
visset, omnes quoque Germanicorum
Scriptorum arculas excussisset; laudabi-
les tamen conatus mors inexpectata
suf-

sufflamiqavit. Apparatum filius aliis in rebus occupatus adhuc servat, qui in magna schedularum indigistarum farragine consistit, dignus nihilominus, quem redimat aliquando Academia Scientiarum Regia, & in usum publicum convertat.

Eodem quo Grammatica Bœdekeri comparuit, tempore, *Christianus Grübelius* Mindæ non inelegantem disquisitionem de lingua Germanorum veteri & hodierna in lucem emisit.

CAP. XXXIII.

De Spatenii Lexico Germanico.

Anno 1691. nova incrementa cepit lingua Germanica indefesso studio *Caspari Stileri*, qui se ex more Sociorum Fructiferorum vulgo *den Spaten* sive *Serotinum* appellat. Is cum antea variis in scriptis styli Germanici elegantiam ostendisset, hoc tempore tandem omnem linguæ hujus copiam & singularium verborum origines operi insigni-

inclusit, cuius Norimbergæ editi titulus
est: *Teutonicae linguae semina & germina*
sive Lexicon Germanicum, in quo vocabula
omnia Teutonica, tam antiqua quam no-
va, eorum radices & origines cum suis de-
rivatis & compositis, item phrasibus ele-
gantioribus & perpetua interpretatione,
Latina ex classicis Autoribus, ac observa-
tionibus Philologicis comprehenduntur. Un-
nà cum Grammatica linguae Theotisca seu
Imperialis Germanica, supplemento atque
indice Teutonico, opus, omnibus cum do-
centibus tum dissentibus utile & pene ne-
cessarium, accurante Serotino. Inst. tit
hoc in libro vestigiis præcipue Schotte-
lii, Harsdörfferi, Praschii & reliquorum,
eum tamen nimio in nostram linguam
patriam amore abreptum quandoque
vocibus è Latio ad nos certissimè delatis
& aliis peregrinis origines Germanicas
adsignavisse saepius animadvertisimus.
Quanquam hoc viro laborioso & tot
aliis negotiis districto facile condone-
mus. Addidit Amplissimus Serotinus
Brevem Grammaticæ Imperialis Germa-
nicæ delineationem; omnibus enim
dia-

dialectis aliquid vitiosi inesse rectè asseruit Harsdorfferus , atque agnovere id nostri antecessores , qui ideo commune quoddam dicendi genus in Scriptis eruditis, Literis , diplomatisbus, orationibus, concionibus & publicis negoriis aliis sequuti sunt, quod puritate sua se præcipue commendat , quodque non incongruè comparare posses cum Græcorum dialecto communi, aut cum illa Gallorum nostrorum, quam vulgò *la langue de la cour* vocant. Hujus dicendi generis regulas in delineatione Grammaticæ laudata autor noster tradidit, atque opere in partes quatuor distributo, in prima prosodiam , in altera orthographiam, in tertia etymologiam in quarta denique syntaxin proposuit.

CAP. XXXIV.

De Gravii, Bussingii, & Thomasi sententia, quod scientiae aptius lingua Germanica quam Latina doceantur.

Putaverant hactenus, qui sibi aliquid in literis fuerant visi, Latinis exercitationibus ali ingenia melius posse, quam Germanicis, nec fas esse patrio sermone loqui in scholis publicis. Hanc injuriam anno 1692. à lingua nostra amovit *Christianus Theoporus Gravius, Philosophiae Professor ordinarius in Gymnasio Herbornensi, edita Demonstratio paradoxa de nostra lingua vernacula in docendis discendisque artibus & scientiis possibili usū doctiore & publico*, ubi per omnes artes & disciplinas decurrens ostendit, eas multò majore cum fructu Germanicè quam Latinè tradi posse, partim etiam jam ista in lingua traditas esse. Idem eodem anno *Caspar Bussingius, Hamburgi in libello vernaculo proposuit, qui inscribitur Discours von*

R der

der Information, so des Verstandes als
des Willens, wie in allen Wissenschaften
insgemein, also in der Mathematic ins-
sonderheit, &c. Damnat hic pariter
pessimum morem, quo apud nos vul-
go tot anni Latinitati discendæ insu-
muntur, quibus in scientiis proficere
animumque instruere, & Deo patriæ-
que longe aliis & melioribus occupatio-
nibus inservire possemus. Concessit
totus in hanc sententiam *Christianus*
Thomasius, JCtus celebris, atque ipso
præcipuè auctore à plerisque Academiæ
Hallensis Doctoribus eadem approba-
ta fuit, ut jam ibi quicquid sciri potest,
Germanicis verbis audias proponi, lin-
guamque Romanam à clave sapi-
entia pene remotam
cernas.

CAP. XXXV.

*De Slavonica lingua dialectis
in Germania superstitionibus,
& de Scriptoribus hic spe-
ctantibus.*

Sed mentio etiam hic loci facienda est Linguae Slavonicae, quam Carolus IV. Imperator in extremo Aureae Bul- lae capite Illyricam vocat atque Electorum filiis, haeredibus & successoribus u- na cum Germanica, Latina, & Italica maximoperè commendatam dedit; ut scilicet cum gentibus sermonem com- municare ac in scientiam ingentium, ar- canarumque rerum ipsis, interpretibus & testibus, quorum fides sàpè vacillat, remotis penetrare possent. Verum alia præterea nobis Germanis est ratio, ob quam ejusdem notitiam magnificere omnes debemus. Non enim solum no- stro ævo adhuc durat usus hujus linguae, in Istria, Carniola, Carinthia, Bohemia, Moraviaque & Lusatia nec non in Sile- siæ partibus extremis, Luneburgici Du-

catus Præfecturis Luchoviensi & Danne-
bergensi, sed olim quoque per Stiriam,
Silesiam omnem, Misniam, Terram
Advocatorum, Marchiam universam,
Ducatum Mecklenburgicum & Lauen-
burgicum, Pomeraniam & Prussiam
Slavonici generis populi incoluerunt,
locisque huc usque superantibus nomi-
na dederunt, quorum significationem,
nisi linguae peritus fuerit, exponere po-
test nemo. Extant quoque in lingua
Germanica cultiori vocabula plurima,
quæ Slavis accepta ferenda sunt, ut ta-
ceam ipsius gentis historiam vix ac ne
vix quidem intelligi posse absque co-
gnitione accuratiori pristinæ dialecti.
Perspectum hoc fuit Thomæ Reinesio
qui Lection. variar. I. r. c. 14. *Slavicam,*
inquit, *seu Slavonicam linguam gentis*
Sarmaticæ Vinedorum, quæ in Germania
transmissò Vistula & Danubio è Scythia
in Illyrico Dalmatiaque latè habitavit o-
lim, hodieque plures ejus insidet provin-
cias, malo more seu rusticam, impexam,
sordidamque & indignam homine libera-
li dæmōnizaverat & polituli nonnulli deri-
dent:

dent: contra pro Jovis habent cerebro,
 si quid transalpinum, Gallicumque inter
 aequales tinnire norunt. Is neglectus
 quantum inscitiae & tenebrarum in rebus
 vicini, & Aquilas easdem nobiscum ve-
 nerantis populi objiciat Germanis, sero
 nimis, & cum deplorare solum possunt,
 sentiunt. Georg. Casp. Kirchmayerus
 eandem linguam peculiari dissertatione
 de origine, *Jure ac Utilitate illius Wit-*
tebergæ 1697. conscripta, commendava-
 vit. Neque parvam merentur laudem,
 qui aut patrocinio suo aut studio dignati
 sunt gentis olim celeberrimæ idioma,
 ex quibus nominandi sunt Magnifici Su-
 perioris Lusatia Status, quorum jussu
 anno 1693. in publicum prodiit *Catechi-*
smus Lutheri in Vandalicam linguam
translatus. Eodem anno M. Abraba-
 mus Frenzelius, Verbi Divini Minister
 Schonaviæ in Lusatia, emisit Budissæ
Librum primum de Ordinibus Lingua
Sorabica, in quo vocabula Sorabica ea
exposuit, quæ materialiter & formaliter
Ebræa putavit. Anno 1694. idem Sit-
 taviæ Caput primum libri secundi de-

Originibus ejusdem linguae publicavit, in quo vocabula ea, quæ per Metathesin ipsi Ebrææ visa sunt, explicavit. Anno sequenti prodiit ibidem *Caput secundum libri secundi*, in quo vocabula recensuit, quæ per antistoechon Ebræa existimavit. Anno 1696. Caput tertium libri secundi editum est, in quo expedit vocabula Sorabica, quæ per Aphæresin, Syncopen & Apocopen Ebræa esse duxit. Eodem anno *Caput quartum libri secundi* excudi fecit, in quo ejusdem linguae vocabula enumeravit, quæ per prosthesis, epenthesis, & paragogē Ebræa credidit; *quinq̄ etiam linguarum, Ebrææ, Græcæ, Latinae, Germanicæ & Sorabicæ vocabula harmonica in fine adjecta.* Elegans certè opus est & non vulgari eruditione refertum, quod alio nomine *Lexicon Etymologicum Sorabicum* dici meruisset, quandoquidem origines Sorabiorum ubique tradit, unde vim eorum accuratius intelligas. Exhibet etiam passim magnum locorum & familiarum Germanicarum numerum, quæ ex Slavonica lingua & nomen & si-

& significationem habent. Ne vero
rudiores Lectores tedium lectionis ca-
peret, Critica, Philologica, topographi-
ca, & historica varia Etymologicis mi-
scuit. Sed dolendum, meliorem ope-
ris partem ob typographorum nostro-
rum συμπλογιαν adhuc lucem expe-
ctare. Duobus enim editis libris autor
eximius addere volebat octo alios, ut in-
tegrum opus decem libris constaret. Ar-
gumentum horum ipse met recenset.
hoc modo: LIB. III. De Vocab. Sorab.
que secundum Tropos Rhetorices ad E-
braea referuntur. Cap. I. de Vocab. Sorab.
que per Metonymiam Ebraea. Cap. II.
De Vocab. Sorab. que per Antiphrasim E-
braea. Cap. III. de Vocab. Sorab. que per
Metaphoram Ebraea. Cap. IV. de Voc. So-
rab. que per Synecdochen Ebraea. LIB.
IV. De Vocab. Sorab. que mediantibus
Linguis aliis ad Ebraea referuntur. Cap. I.
De Vocab. Sorab. que mediante Lingua
Greca ad Ebraea referuntur. Cap. II. De
Vocab. Sorab. que mediante Lingua Lat-
ina ad Ebraea referuntur. Cap. III. de
Vocab. Sorab. que mediante Lingua Ger-

manica ad Ebraea referuntur. LIB. V.
De Diis Slavorum & Soraborum in specie.
 LIB. VI. *De Vocabulis propriis Sorabiciis
 Virorum.* LIB. VII. *De Vocabulis propriis
 Sorabiciis Mulierum.* LIB. VIII. *De Voca-
 bulis propriis Regionum, sive terrarum
 aut provinciarum & populorum è Lingua
 Sorabica vel Slavica acceptis.* LIB. IX. *De
 Vocabulis propriis Sorabiciis urbium.* LIB.
 X. *De Vocabulis Propriis Sorabiciis Pago-
 rum.* Post opus Frenzelianum publicata
 sunt Budissæ anno 1695. *Evangelia at-
 que epistola Dom. & Fest. Sorabice & inter-
 pretibus viris clarissimis M. Paulo Præ-
 torio, Archidiacono ad S. Petrum Budis-
 sino, Tobia Zschuderly, Pastore Lohsen-
 si, Job. Christophero Crugero, Pastore Mi-
 nakalensi, Georgio Matthæi, Pastore Col-
 mensi & Mich. Ræzio, Diae. ad S. Michaë-
 lis Budissino. Eodem tempore benefi-
 cio & sumtibus Illustrissimæ Dominæ
 Henriettæ Catharinæ de Gersdorff pro-
 dierunt Epistolæ Pauli ad Romanos &
 Galatas, translatæ à Mich. Frenzelio, Pasto-
 re Portwicensi, Patre Abrahami, quem
 modo laudavimus. Agenda quoque*

Ec-

Ecclesiastica in Marchia Lusatiae usitata
typis expressa sunt. Antea vero anno
1690. Venerabilis Decanus Budissinus in
Romano-Catholicorum usum *Evange-*
lia ac Epistolas Dom. & Fest., una cum *Cate-*
chismo Petri Canisti, Sorabicè excudi
fecerat. Anno 1689. Zacharias Bierlin-
gus, Pastor Parswicensis *Didascaliam sive*
Orthographiam Vandalicam Budissæ e-
vulgavit. Anno 1688. *Micb. Frencelius*
supra citatus *Concionem de Baptismo*
Germanicè & Sorabicè à se conscriptam
emisit, qui anno etiam 1670. *Evangelium*
Matthæi ac Marti publico usui Sorabicè
exposuerat. Anno 1679 *Principia L.*
Wendice edidit *Jacobus Ticinus*, Witt-
genaviensis, qui egit etiam de Lingua So-
rabica in *Epitome sua Historiæ Rosen-*
thaliensis Pragæ 1692. excusa. *Cate-*
chismum Sorabicum emisit in lucem Bi-
warichius, Pastor Godaviensis cum an-
tea *Psalmos septem pænitentiales* in ean-
dem linguam convertisse. Pastor quidam
Porschwicensis. Primus vero, qui post
reformationem B. Lutheri Sorabicæ lin-
guæ pretium posuit, fuit *M. Albinus*

R 5 Malle-

Mollerus, Pastor Straupicensis, qui anno 1574. Budissæ *Libellum Cantica continetem & Catechismum dialecto inferioris Lusatiae conscriptum imprimi fecit. Bohemica dialecto scripti quam plurimi extant libri, unde moneo saltem Grammaticas ejusdem, Georgium Nicolai, Pragæ 1569. Matth. Benesovinum 1577. Job. Drachovium, Brunnæ, Georgium Ferum, S. J. Pragæ 1642. Wenceslaum Johannem Rosam Micro-Pragæ, 1672. ut cæteros taceam, edidisse. Lexica ejusdem linguae, non parvo numero prodierunt. Mihi *Dictionarium Bohemico-Latinum*, Olomuci 1562. Lexicon Bohemo-Germanico-Latinum Pragæ 1586. & Caspari Wussini, Bibliopolæ Pragensis, *Dictionarium trilingue, Germanico-Latino-Bohemicum* Pragæ nuper excusum, innotuerunt.*

Dialectum Slavonicam, qua Carni utuntur, descripsit nostra ætate Illustris Vir Job. Weicardus Valvasor in libro insigni, quo *Gloriam Ducatus Carniolæ explicavit*. Jam vero Seculi Decimi tertii anno octuagesimo quarto Adamus

Bo-

Bohorizus Wittebergæ ediderat Arcticas borulas successivas de Latino-Carniolana litteratura ad Lingua Latinæ analogiam accommodata, in quibus de Sclavonici idiomaticis rebus Grammaticis & cognatione Lingua Moscoviticæ, Ruthenicæ, Polonicæ, Bohemicæ atque Lusaticæ cum Carniolana, Dalmatica, & Croatica tractavit. Paulo antea ibidem prodierat integrum S. Scripturæ volumen, in linguam Carnis, Croatis, & Dalmatis usitatam, translatum à M. Georgio Dalmatino & Primo Trubero, quorum ille Vetus hic Novum Testamentum interpretatus erat. Dalmatinus Pentateuchum Lublini 1578. typis commiserat. Königius in Bibliotheca testatur, Truberum Doctorem Slavonicum obiisse 1586. primum excogitasse artem scribendi linguam Vandalicam literis Latinis, & præter N. T. in eam linguam traduxisse Catechismum, Augustanam Confessionem, Examen Philippi, &c. qua ratione effecerit, ut non solum in Ducatu Carniolæ & Carinthiæ, sed & in ipsa Turcia Evangelii doctrina fuerit propagata. Habet tan-

tandem Venedica gens in Ducatus Luneburgici Præfeturis Luchoviensi & Dannebergensi habitans genus dicendi Slavonicum , quod considerationem nostram meretur. Derisi quidem homines hujus gentis quondam cum sua lingua à nostris Saxonibus habitu sunt , ac usu illius à Præfectis gravi sub pœna interdicto, plerumque ejus se gnosce esse negarunt, quo factum, ut ea inter seniores duntaxat ruricolas vigeat. Et brevi habuissimus gentem vernaculae suæ ignaram, nisi sub Georgii Ludovici Serenissimi Electoris nostri clementi regimine ad conservationem atque usum illius iterum excitati fuissent nostri hi Slavi. Dedit Wustroviae *Christianus Henning*, vir doctus , & Pastor Ecclesiæ illius loci , qui à multis jam annis in id incubuit, ut quæ de lingua Venedica ibi locorum superessent, colligeret, ac tandem *Glossarium Germanico - Venedicum* congettavit, in quo non voces solum sed formulas etiam loquendi plurimas annotavit. Specimen inde mecum communicauit jamdudum vir plurimum Reve-

ren-

rendus, & vellem ex eo quædam benevolo Lectori offerre, nisi integrum opusculum brevi editum iri, sperarem. Ut tamen ii, quibus nostri Venedi ignoti sunt, habeant, unde de lingua illorum judicare possint, lubet hic inserere Orationem Dominicam à laudato Hennigenio mihi transmissam, quæ his verbis concepta est:

Nös bôlya wader ta toy chiss wa nebisgáy. Sjunta woarda tugi geima. Tia rik komma. Tia, willya schingöt koke nebisgáy, kok kak no sime. Nörsfi wisse danneisna stgeiba doy nam dans. Un wittedoy nom nösse ggreis tak moy Witte-dogime nossim gresnarim. Ny bring goy nös ka warfikönge. Tay lósoáy nös witwissókak. Chundak. Idem Hennigenius me etiam donavit quadam Cantilena, quam in tabernis considentes Venedi nostri cantare solent. Est ea talis:

i) *Katy mës Ninka beyt?*

Teelka mës Ninka beyt:

Têlka ritzi.

Wapakka neimo ka dwemo:

Gos giss wiltge grisna Sena;

Ne-

- Nemik ninka beyt :
 Gos nemik Ninka beyt :
 2.) Katy mês Santik beyt ?
 Stresik mês Santik beyt :
 Stresik ritzi
 Wapak ka neimo ka dwemo :
 Gos giss wiltge mole Tgaarl ;
 Nemik Santik beyt :
 Gos nemik Santik beyt :
 3.) Katy mês Treibnick beyt ?
 Wörno mês Treibnick beyt ;
 Wörno ritzi
 Wapak ka neimo ka dwemo :
 Gos giss wiltge tzörne Tgaarl ;
 Nemik Treibnik beyt :
 Gos nemik Treibnik beyt :
 4.) Katy mês Tjauchor beyt ?
 Wauzka mês Tjauchor beyt :
 Wauzka ritzi
 Wapak ka neimo ka dwemo :
 Gos giss wiltge glupzit Tgaarl ;
 Nemik Tjauchor beyt :
 Gos nemik Tjauchor beyt :
 5.) Katy mês Czenkir beyt ?
 Sogangs mês Czenkir beyt :
 Sogangs ritzi

Wa-

Wapak ka neimo ka dwemo:
Gos giss wilege dralle Tgaarl;
Nemick Czenkir beyt,
Gos nemik Czenkir beyt:

- 6.) Katy mēs Spelmann beyt?
Bütgan mēs Spelmann beyt:
Bütgan ritzi
Wapak ka neimo ka dwemo:
Gos giss wilege dange Raath;
Nemick Spelmann beyt,
Gos nemik Spelmann beyt.

- 7.) Katy mēs Teisko beyt?
Leiska mēs Teisko beyt:
Leiska ritzi
Wapak ka neimo ka dwemo:
Ris pläst neitmo mia wapeis
Bungde, woessa Teisko:
Bungd wössa Teisko.

Cantilenam hanc in Germanicam Lin-
guam Hennigenius transtulit hoc mo-
do:

- 1.) Wer soll Braut seyn?
Die Eule soll Braut seyn:
Die Eule sprach:
Hinwieder zu ihnen den beyden:
Ich bin eine sebr gressliche Frau;

Kap

Kan die Braut nicht seyn,
Ich kan die Braut nicht seyn.

2.) Wer soll Bräutgam seyn?

Der Zaunkönig soll Bräutgam seyn:
Der Zaunkönig sprach
Zu ihnen hinwieder den beyden:
Ich bin ein sebr kleiner Kerl;
Kan nicht Bräutgam seyn:
Ich kan nicht Bräutgam seyn.

3.) Wer soll der Brautführer seyn?

Die Krähe soll Brautführer seyn:
Die Krähe sprach
Hinwieder zu ihnen den beyden:
Ich bin ein sebr schwartzter Kerl;
Kan nicht Brautführer seyn,
Ich kan nicht Brautführer seyn.

4.) Wer soll der Koch seyn:

Der Wolff soll der Koch seyn:
Der Wolff sprach
Hinwieder zu ihnen den beyden:
Ich bin ein sebr tückischer Kerl;
Kan der Koch nicht seyn
Ich kan der Koch nicht seyn.

5.) Wer soll Einschenker seyn?

Der Hase soll Einschenker seyn.
Der Hase sprach

Hin-

Hinwieder zu ihn den beyden:

Ich bin ein sehr schneller Kerl;

Kan nicht Schenker seyn.

Ich kan nicht Schenker seyn.

6.) Wer soll Spielmann seyn?

Der Storch soll Spielmann seyn:

Der Storch sprach

Hinwieder zu ibnen beyden:

Ich babe einen sehr grossen Schnabel;

Kan nicht Spielmann seyn,

Ich kan nicht Spielmann seyn.

7.) Wer soll der Tisch seyn?

Der Fuchs soll der Tisch seyn,

Der Fuchs sprach

Hinwieder zu ibnen den beyden:

Schlagt voneinander meinen

Schwantz,

So wird er euer Tisch seyn,

So wird er euer Tisch seyn.

Vides his verbis Slavonicis passim miseri quædam ex Germanico idiomatice corrupta, neque aliter fieri potuit in gente Germanicis populis undique cincta atque per novem ferè secula Germanis subjecta.

Quoniam autem hic in eo sumus,

S

ut

ut notitiam linguae Venedicæ, quæ
in Ducatu Luneburgico superat,
demus, non possumus non infere-
re, & quidem in gratiam Lectorum
exterorum, integrum vocabularium,
quod anno 1698. cum inter Venedos age-
ret forte, summo cum studio in pro-
priis usus sibi confecit *Johannes Fride-
ricus Pfeffingerus*, Equestris Academiæ
Luneburgensis Inspector, a quo *Institu-
tiones Juris publici Vitriarii, Historia
Seculi præteriti, Geographia & Mathe-
sis practica* hactenus non tralatitiæ ratio-
ne illustratæ fuerunt. Quod ad ortho-
graphiam attinet, in ea Gallo secutus est,
quemadmodum & Venedica verba Gal-
licis explicavit. Ut vero pronunciatio
sibi eo melius constaret, Græcos accen-
tus, ubi opus fuit, vocibus superimpo-
suit. Nos nihil mutamus, sed eodem,
quo accepimus, modo illud of-
ferimus.

VO-

VOCABULARIVM VENEDICVM.

CHAP. I.

*De Dieu, des Esprits & des
Choses Theologiques, Du
Ciel, &c.*

Dieu. Büfatz.

Un Ange, Inglic.

Le Diable, Scheudatsch.

Le Ciel, Nebüy.

L' Enfer, Smüla.

L' Ame, Deußcha, ou Deüsscha.

Le Battême, Tumbneizia.

La St. Cene, Büfateisko.

Nous irons à la Cene. Jütsan heytka Büfateisko.

Un sorcier. Töblatsch.

Un Pasteur, ou Maitre d' Ecole. Püp.

Un marguillier. Dshéster.

Un Livre. Bückwoi.

La Bible. Wildia Bückwoi. cela vent dire, le Grand Livre.

- 15 Un livre des Chansons &c. Mola Bückwoi. Cela veut dire, Le Petit Libre. Car les Vandales n'ont que cette difference, pour distinguer leurs livres.
- Un an. Liuteu.
- Un mois. Ziternideilla.
- La Nouvelle année. Nivaglutuf.
- Janvier, cela veut dire la même chose.
- 20 Fevrier, Rufatz.
- Mars, Surman.
- Avril, Chéudemon. C'est à dire, le mauvais mois.
- May. Leisten mōn.
- Juin, Pancjustemōn. C'est à dire, le mois de Pentecote.
- 25 Juillet. Seninic.
- Aoust, Haymōn.
- Septembre. Prégna Seine mōn.
- Octobre. Weiniamōn. C'est à dire, le mois du vin.
- Novembre, Seymemōn.
- Decembre. Trebemōn, où Trübne-
- 30 mōn. C'est à dire: le Mois de Noël.
- Un jour, Dan.
- Dimanche. Nidiglia.
- Lundy. Pnedigl.

Mar-

- Mardy.* Tōre.
Mercredy. Sréda.
Jeudy. Perendān.
Vendredy. Skúmpe.
Samedy. Süboida.
Une heure. Stund.

CHAP. 2.

*Des fêtes, & des parties du
Monde. &c.*

- 40* *N*oël. Trébe.
Pâques. Justrói.
Pentecote. Pancjustée.
La St. Jean. Sredügliat.
La St. Michel. Maichaléwa.
45 *Une fête.* Siuncteu.
Un jour de jeunes. Sádat.
Les Rogations. Bettag.
Le Monde. Nepù.
Le Soleil. Dépra Wédrü.
50 *Les Rayons.* Williéed.
L'ombre. Chlôd.
La Lune. Leýna.
La pleine lune. Moniapouñ.
La nouvelle lune. Neu mónia nenna.
55 *x Le premier quartier.* Erste vardäl.

- ✓ *Le dernier quartier.* Deuschia dō
 ✓ *Le Printemps.* Te Proilutū.
 L' *Eté.* C'est la même chose.
 ✓ *l' Automne.* Te Pregnia Seine.
 ✓ *l' Hyver.* Seyma.
Les Etoiles. Ghiūsda.
Le feu. Witchin.
L' air. Fiūder.
L'eau. Vóda.
 ✓ *La Terre.* Simia.
Une flamme. Jóskra.
La fumée. Dóim.
La füye. Sózey.
La Cendre. Poipöl.
 ✓ *Du Bois.* Trówa.
Une Buche. Draweneù. *Scheit Holz*
Une pierre. Kommói.
De la glace. Léed.
Le Broüillard. Miócla.
 ✓ *Une nuée.* Duntzneù.
La rosée. Rösa.
La Pluye. Dóst.
Il faut chaud. Deplū.
Il fait beau. Döbra wédrii.
 ✓ *Il fait villain temp.* Seyma.

Le

Le temp' est bien changeant. Cheúda wé-drii.

La saison. Wédrii.

Nous avons froid. Seyma jámme.

Il gèle, Seyma.

Il pleut. Pudaifa döst.

Il veut pluvoir. Nonnátsi döst haid.

Il tonne. Chrámat.

Il éclaire. Ninna Swéte.

Il veut neiger. Ninnátsi sneighaid.

Le vent. Viúder.

Le Vent d'Orient. Cheúde Viúder.

i.e. Le mauvais vent.

Le Vent du Ponant, est la même chose.

Le Vent du Midy. Dröge viúder.

i.e. Vent secant, où sec.

Le Vent du Septentrion. Nupalói. Viúder. *i.e. Vent à quartier, où un vent, qui est ni bon, ni mauvais.*

La neige. Ninnheit sneéc.

La Mer. Wildia vóda, où Wilka vóda, *i.e. la grand' eau.*

Une Rivière. Molaréka.

Un Ruisseau. Bec, ou Mola vóda, *i.e. petite eau.*

L' Elbe. Lobi.

Du Vin. Weyna.

- Du vin vieux. Stóra Weyna.
 Du vin nouveau. Fritschdia Weyna.
 ✕ Du bon Vin. Smúdia Weyna.
 Du Brandevin. Brandevignia.
 105 De la bierre. Peywò, ou Peywi.
 De la bonne bierre. Smúdia peywò.
 De la petite bierre. Peywò ne dóga.
 La bierre est bonne. Döbra peywò. ou
 dübra peywò.
 Un Cadran. Wíser. *Sommernah*
 110 Une Ville. Weytchey.
 Un Village. Wáas.
 ✕ Un fauxbourg. Kóreytz, ou Tschoreize.
 Un Royaume. Gantz Tschenangs Li-
 ungdù.
 Une contrée. Döbra Pöglù.
 115 Une ruë. Strotou.
 Un chateau. Gordeyde.
 Une Eglise. Zerckchey.
 Une Porte. Vónda.
 ✕ Un fossé. Grovò.
 120 Une tour. Tórn.
 Une maison. Wísa.
 Une chambre à fourneau. Dwarneízia.
 ✕ Une chambre à coucher. Kómer.
 Un fourneau. Kummanói.

La

- 125 *La paroy.* Skióna.
Une fenetre. Wócna, où Wacnú.
- * *La Cuisine.* Kákü.
* *Un grenier.* Ban. *Fréiche, Brod*
* *Une grange.* Góart. *Scheune*
- 130 * *La montée.* Treppói.
Une echelle. Ribére.
Une clef. Klóitz.
* *Un puits.* Wungwóol.
Un jardin. Wogáart.
- 135 * *Un pres.* Plóne. *pol. blonię n.*
Un four. Pitz.
Un moulin. Malneízia.
Un chemin. Punct.
Le grand chemin. Bréte punct.
- 140 * *Un sentier.* Stácia.
* *Un pont.* Brücca.
Un Etang. Roibedic.
* *Une prison.* Watúrna, où Watórna.
Une montagne. Tchióra.
- 145 *Un rocher.* Kómine tchióra.
Du sable. Piósac.
Une vallée. Tchörung ardől.
* *Du fumier.* Kneuf. *Mist gnoi*
Un batteau. Lúdia.
- 150 *Un charriot.* Tschüla.

- Une roue. Janütschülü.
 Le matin. Sojeydra.
 Le midi. Pülni.
 Le soir. Witseér.
 155 La nüit. Nüts.
 Au matin. Ronei.
 Le soir. Püsnü.
 ✗ Un marais. Pórou. *Pumpf*
 ✗ Un auberge. Warteywawüsa.
 160 Une lieue. Maillü.
 Un teet à pourceau. Chléve.
 Une cloche. Klatschüle.
 La Potence, Galchwói. *fritche*) Galgen

CHAP. 3.

*De l' Homme, de ses Parties,
 Fonctions & accidents.*

- ✗ UN Homme, Tscháriol.
 165 ✗ Un Enfant, Tschútga.
 Un Vieillard, Stora tscháriol.
 Une vieille, Stora Seéna, où Stora Bobò.
 La veue, Witsay.
 Louie, Sleisang.
 170 ✗ L' Odorat. Poiwúngsa. *vje wychae*
 Le gout, Tcheisóot.

La

La tête, Klóa, où Gláwa.

Le Corps, Seiwat.

Les Cheveux, Flasflói.

Le Cerveau, Müsdenüy.

Le front, Loiszeina.

Les Lèvres, Lippia.

Le gosier, Bröda. *Kehle*

Le Col, Wóju.

Un bras, Rúnca.

Un doigt, Póletz.

La jambe, Nücka.

La barbe, Wungs.

La langue, Jungsic.

Un oeil, Watgy.

Les yeux, Witfey.

Une dent, Sumb.

Les Dents, Sumbói.

Les joues, Zeli.

La Bouche, Wéilda.

La cuisse, Dicke mangsée.

Le cul, Peyfda, où Peyfediá.

L'Estomac, Tschésin.

Les tetons, Sóos.

Le nombril, Pump.

Le Cœur, Seywódac.

Le sang, Karói.

Le

- Le Poingt*, Pangst.
Les Ongles, Nütchit.
 200 *La main*, Rúnca, où Pangst.
La main droite, Réchtia runca.
La main gauche, Léva runca.
 ✕ *La verge*, Klinka. *Mane. Glid*
 ✕ *Les parties d' une femme*, Pingka.
 205 *La vie*, Seywaât.
 ✕ *Un flatteur*, Laseyka.
Un paillard, Seytcher. *Haus*
 ✕ *Un yvrogne*, Undéga vopeisa.
La mort, tóde.
 210 *L' Esprit*, Klówâ.
La toux, Kuschâl.
Un homme, Tscháriol.
Une garçon, Jungtschariol.
Une femme, Séna.
 215 *Une fille*, Junga Déefka.
Une jolie fille, Dóbora déefka.

CHAP. 4.

Des noms de quelques Villes.

- Wußtrow*, Wostrüwe.
 ✕ *Saltzwedel*, Lófdy.
 ✕ *Lüchau*, Lieuschü.

CHAP. 5.

285

CHA P. 5.

Des Couleurs.

280 **B**Lanc, Bióla.

Rouge, Tschelwein.

Jaune, Chále.

Noir, Tchiúrna.

Verd, Gröne.

285 Une couleur, Farbia.

Bleu, Blóa.

Gris, Chruwéna.

CHA P. 6.

Des Habits.

UN justaucorps, Rock.

La Culotte, Bruchúsa.

280 Des bas, Netnúsa.

Des souliers, Zriwéi.

Un chapeau, Klubuc, ou Klüpe.

Une chemise, Kortál.

Des pantouffles, Duffli.

285 Des gangs, Runcaweizia.

Un mouchoir, Naftúc.

Du Drap, Saúcnia.

De la toile, Zilói.

Des

Des boutons, Knöpü.

240 *Une brosse*, facit.

Un habit, Widdine.

Un habit neuf, neuwa widdine.

Un vieil habit, stora widdine.

✓ *Une epingle*, Kleibia steicia. *Kleibnase*

245 ✓ *Une aiguille*, Scheutneúcia. *Nähnadel*

✓ *Un crochet*, Okeidia. *Haken*

Une agraffe, Ozey.

CHAP. 7.

Du Boire & du Manger.

Du sel, Sugli.

✓ *Du poivre*, paprey.

250 *Du vinaigre*, Saurey.

De l' huile, Olája.

✓ *Un torreau*, Bóla, ou Bóala.

Un boeuf, Jeúnatz, ou Wóal.

✓ *Un nerf de boeuf*, Klinka. *Ochsenzehnw*

255 *Une vache*, Juliwéicia.

Une vache qui donne du laict, Korwò, ou Korwù.

Un veau, Tílang.

Un mouton, Szüb.

Un agneau, Wúcia, ou Wúzia.

Un

- 260 *Un cōchon*, Spetchai, où Schweinang.
De la viande, mangsée.
Du veau, Tilangsemangsée.
 X *La queüe*, Wapois.
Du boeuf, Woalmangsée.
 265 *Du cochon*, Schweinemangsée.
Du roty, Picina mangsée.
Du bouilly, wórina mangsée.
Un cerf, Deiwa Korwò, c'est à dire, une
 vache sauvage.
Un sanglier, Deiwa Schweinang.
 270 *Une lievre*, Soyánsky.
Un chevreuil, Tschüfa.
Un pigeon, Tschelumb.
Des pigeonneaux, Melo tschelumb.
Un coq, Schlépatsch.
 275 *Un Chapon*, out capūnt schlepatsch.
Une poule, Schlepeytschia.
Des oeufs, Juji.
Une caille, Wágala patinatz.
Une perdrix, Tscheirebótka.
 280 *Un oye*, Gongi.
 X *Un canard*, stricia.
Des petits poulets, mela tscheiran.
Une langue de boeuf, Wóal Jungsic.
 X *Des allouettes*, Ziúrnac.

- Un boudin, Pangstie, ou Worstiù.
 Du beurre, Móstie.
 Du frommage, sarouù, ou saróo.
 Du lait, Meláuca.
 Du fromage de brebis, Wüze saróo.
 290 Du fromage de chevre, Tschüsa saróo.
 Du lait de brebis, wiiz melaúca.
 Du lait beurré, móstie melaúca.
 De la salade, Saloot.
 Une boulie, Srapúnic, ou munica.
 295 Des pois, Górchey.
 Des fèves, Boipey.
 Du raifort, Chriün.
 Du Pain, Skiaÿbe.
 Du poisson, Reibó.
 300 Un Brochet, Skieykò.
 Une Carpe, Karpe.
 Une truite, Bundia reibò.
 Une anguille, Wunjür.
 Un saumon, Las.
 305 De la merlue, Rociára.
 Des barangs, Slickjou.
 Des solles, Scholiù.
 Des ecrevices, Krawáat.
 Des asperges, spärs.
 310 Du bouillon, Schemigl.
Hofen
Des

- Des prunes*, Schleiwenoi.
Des Cerises, Weysonoï.
Du raisin, Waineiza. *Franche*
Des Corintes, Rosingkiewy.
³¹⁵ *Des poires*, Greiswóy.
Des pommes, Júbka, où Jubtchiüy.
Des noix, Frighiey.
Des noicettes, Lesnefrig.
Des framboises, Moleyné.
³²⁰ *Des fraises*, Sauneiza. *Aventurier*
** Des pêches*, Perséi.
** Des prunelles sauvages*, Turnóglia.
Le noyau, Siurnù.
** Des groseilles*, Rüba jujadói.
³²⁵ *Des concombres*, Gurtchey.
Du miel, Medà.
De l'eau, vóda. }
** Du vin*, Weina. } voÿez cap. 2.
De la biere, peiwò. }

CHAP. 8.

Des Etats & Offices.

- ³³⁰ *L'E Pape*, Püp.
L'Empereur, Tscheisär.
Un Roy, Tschénangs.

T

Un

- Un Prince, Wowôda.*
- Un Gentilhomme, Tschêang;* *Les Vandales tiennent leurs gentilhommes, pour leurs Roys.*
- Un bourgeois, Barchir.*
- Un Soldat, Mosketéer.*
- Un Valet, Knêcht.*
- Une Servante, Deefa.*
- Un baillif, Hámman, où A bercheid.*

CHAP. 9.

Des Arts & Mestiers.

- Un marchand, Tschéipatz.*
- + *Un marechal, Smáde.*
- + *Un menuisier, Snitger.*
- Un Orfèvre, Smaja frébrü.*
- Un boulanger, Pizigungskie.*
- Un barbier, Puziarungsi, où Wunsey pútzkat.*
- Un chapellier, Klipoitznia.*
- Un vitrier, Saglinic.*
- Un pêcheur, Jaymói raibói.*
- Un Meunier, Málnic.*
- Un Tisseran, Tócatsch.*
- + *Un Berger, Schabar.*

Un

- * *Un voleur*, Dif, où Smácia.
* *Un sorcier*, Tóblatsch.
* *Un ennemy*, Tzeize.

CHAP. IO.

Des animaux Domestiques & Sauvages, des oiseaux & des Insectes.

Il faut repeter en partie icy, ce qui a eté
dit au Chap. 7.

355 *UN Cheval entier*, Engst, où Klípper.
Un Cheval châtré, Out capünt
Engst.

L' Etallon couvre, Engst Skúze.

Une Cavalle, Tschülpóglia.

Un poullain, Schribang, où Sríba.

Un chien, piös.

360 *Un chat*, Tschütóy.

Un asne, Afäl.

Un renard, Leiseitzka.

Un loup, Wútska.

Un rat, Wilca moüs.

365 *Une souris*, Möis.

Une grenouille, Subò.

* *Un crapaud*, Lofeyka, où Patten. *Nöck*

Eazic

T 2

Une

- + *Une chauve souris*, Meyziù.
Une Cicogne, Bütchan.
³⁷⁰ *Un rossignol*, Slowéidia.
Un corbeau, Tschorna vornò.
+ *Une bironnelle*, Lostoweizia.
+ *Un bibiou*, Tiilca.
Une corneille, Mola vornò.
³⁷⁵ *Un oiseau*, Patinatz.
Un ver, Gúdic.
Une chenille, Wufaneizia.
Un Colimaçon, Maus, où Mous.
Une mouche, Maichù.
³⁸⁰ *Un cousin*, Mafweicia.
Une mouche à miel, Dschéla.
+ *Un bourdon*, pampil.
Une araignée, Pójanc.
Une fourmi, Mórwe.
³⁸⁵ *De la Cire*, Wosca.
Un poux, Woös.
Une puce, blóca.
Un Ours, Báar.
Un Lion, Lóve.

CHAP.

C H A P. II.

Des Arbres, Plantes & Fleurs.

- 390 *UN arbre*, Tumb.
La racine, Tseurin.
Une branche, Röfeka.
Un Rosier, Rüfa.
Un sureau, Böse.
~~395~~ *Un orme*, Jülmeywa.
Une Saule, Farba.
Un sapin, Jödla.
Un aulne, Wilscha.
+ Un Cerisier, Woisoigna.
~~400~~ *Un Chene*, Dumb.
Un fraine, Joséna.
Un Pommier, Jüblün.
Un Poirier, Chreuc.
+ Un noyer, Loistpícia.
~~405~~ *Un tillet*, Leypò.
Un fau, Boic.
Un bouleau, Brësa.
+ De la sauge, Salvaja.
Du raifort, Chriün.
~~410~~ *De larüe*, Rüdia.
De l'orge, Janßmin.

De l'avoine, Wūas.

Du blé, Pasinaícia.

Du froment, Róse, ou Pasinaícia.

418 *Un espic*, Rüsa.

De la paille, Strau.

Du foin, Hay.

De l'herbe, Siglia.

Dulin, Lión.

CHAP. 12.

De la Parenté.

420 *Un Pere*, Eyda.

La Mere, Mámma.

Le fils, Sönka, ou Wódrúc.

La fille, Déefka.

Un frere, Brúdatz.

425 *Une Sœur*, Séstra.

Le grand Pere, Grote wóor.

La grand mere, Grótka.

Un epoux, Bréttegan.

Une eponse, Brüt.

430 *Les nôces*, Ródüst.

Un voisin, Nôber.

Un Etranger, Tojazeúza.

Un heritier, Dédan.

CHAP.

295

CHAP. 13.

De Metaux.

D^E Por, Seýma.

435 De l'argent, Silber.

De l'acier, Stohl, où Eycratina.

CHAP. 14.

Des Batiments & parties d'une maison. Conf. Cap. 2.

Une maison, Wifa.

CHAP 15.

Des Meubles & Utensiles &c.

Un puits, Wungwóol.

Une cruche, Kreúfska.

440 Un verre, Glosou.

Une table, Teísko.

Une chandelle, Suecia.

Un couteau, Nüs.

Une fourchette, Gobel.

445 Un plat, Platteeer.

Une assiette, taleer.

T 4

Une

- Une chaize, Steyl.
 Une decrotoire, Sazyt. Schreibstiel
 Des Ciseaux, Nüfaisé,
 450 Un livre, Poin.
 ✗ Une balle, Kuwöl.
 Un Chaudron, Tschütlig.
 Une tenaille, Kleesda. Zange
 Un marteau, Omaár.
 455 Un clou, Düst.
 Un chrand chaudron, Tschütschöol.
 ✗ Une poele, Schaubò, ou Schoubò, Pfanne
 ✗ Un panier, Tschütsför.
 Un seau, Wumberac.
 460 ✗ Une broche, Rusan. Bratspieß pol rozen
 De la braise, Fungley,
 Un balay, Mëtla.
 ✗ Une pelle, Sippia. Schaufel
 ✗ Une lampe, lampou.
 465 ✗ Une cage, Patinsneicia.
 ✗ Une bache, Sétjar.
 ✗ Une hachette, Neboizier.
 ✗ Une sie, Sojaydia.
 Etoupe, Dscholoe. Wöring
 470 ✗ Une Quenouille, Kundiglia. Spinnwatte
 ✗ Un rüet à filer, saccódle.

Un

- Un miroir, Serriūdle.
 Un sac, Mich.
 Un lit, Püftiglia.
 478 Un mortier, Stumpō.
 Une charrue, Rottū. *Pflug*
 X Un traineau, Sonay. *Scheide*
 Un carosse, Tschula.
 Une fourche, Weytloy.
 480 Du godron, Skorneicia, *Fäldereise*
 X Un rateau, Grubléi. *Brecher*
 X Une fauille, Sarpe. *Sichel*
 Une faux, Dschusa. *Sense*
 Un fleau, Zépoy. *Dreschflegel*
 485 Une boüe, Hacke.
 Une beche, Spode.
 Une perche, Stangiay. *Stange*
 Un rabot, Homār.
 Un filet, Vlooc.
 490 Un seran, facit. *Hecel*
 Une brosse, c'est la même chose.
 Du Papier, Papir.
 X Encre, lodò.
 Une plume, Pérü, ou Peréi.
 495 Une bague, Pórtin.
 Des Quilles, Tschagli.
 X Une epée, Dagò.

- Une canne, Chlund.
 Un sifflet, Fleutù.
 Une caisse, bumbõn.
 Un violon, Gigleikia.
 Une Cornemuse, Piblac.
 Une selle, Sedléi.
 La bride, Wéysda.
 Les fers de cheval, Pütchi.

CHAP. 16.

Des nombres.

- U**n, Janeù.
 Deux, Tawói.
 Trois, Tarói.
 Quatre, tschütwarù.
 Cinq, Pantarù.
 Six, Süstarù.
 Sept, Sütmarù.
 Huit, Smerù.
 Neuf, Diwangtarù.
 Dix, Disangtarù.
 Onze, Jadonadüste.
 Douze, Twénazté.
 Treize, Treinazté.
 Quatorze, Züternótzti.

Quin-

510 **Quinze**, Pangtnótzti.

Seize, Süstnótzti.

Dix sept, Sütémnótzti.

Dix huit, Wislemnótzti.

Dix neuf, Diwangtnótzti.

520 **Vingt**, Disangtnótzti.

Vingt & un, Janeù disangtnótzti.

Trente, Pültschübe.

Quarante, Tujan Ziternistich.

Cinquante, Panctisjunct.

530 **Soixante**, Schistisjunct.

Soixante & dix, Sibitisjunct.

Quatre vingt, Wissim disjunct.

Quatre vingt dix, Tewangtnótzti.

Cent, Panstüge.

540 **Mille**, Disant panstüge.

Premierement & premier, c'est la même chose que **un**, & ainsi des autres.

CHAP. 17. Des adverbes.

Alljord'buj,

Demain,

Apresdemain,

Hier,

Avan-

Avanthier.

Les Vandales expriment ces adverbes par le nom du jour, qui en est marqué, par ex. pour dire v. g. au Jeudy, *Hier*, il faut dire *Sréda*, c'est ce qui marque le Mercredy &c.

Il y a 8. jours, Sonidélang.

Il y a un an, Wadreutla jüdū.

Dans six jours, Süsdanū.

Tousjours, Immertū.

Un peu, Bátche.

Beaucoup, Vile.

Combien, Kuquiglian.

Assez, Tujandüst.

Rien, Tujannütz.

Pas beaucoup, Batchejan.

Mieux, Tejangúnt.

Assez bien, Zeiwohl.

Par raillerie, Tujan leubū.

D'où venez vous, WitKùm jis ēhr.

Où allez vous, Kùms is en haid.

Haut, Jo farang wóisic.

Bas, Jo farang Kasimái.

Fy fy, ne dóga.

CHAP. 18.

Des Adjectives.

Grand, wildia, où wilca.

Petit, móla.

~~A~~veugle, Sléeba.

~~B~~oiteux, Klangse.

~~S~~uant, Smarde.

Sauvage, Deiwa.

Mechant, Cheude.

~~H~~aleux, Chúrsdey.

Heureux, Dübretcháal.

~~M~~alheureux, Nimial, glíicò.

Heureuse, Dübraséna.

Paresseux, ne dóga.

CHAP. 19.

Des Verbes.

Nombrer, Tschedigne.

Danfer, Plusat, où Plungsat.

~~P~~arler, Goien, où tschedrún.

Babilliarder, Gornang.

Ecrire, Schribiudmùsch.

~~S~~habiller, Wesdéza.

- Laver les mains*, Runzéi moyd.
 575 *Boüillir*, Jistwore.
Rotir, Pitsenmangsei.
Aimer, Leibū.
Ouir, Sléiföt.
Voir, Sárat.
 580 *Dejuner*, Brütebûte.
Diner, Jeuseúna.
Souper, Witséra.
Cuire du pain, Skiaybon pitz.
Brasser de la bierre, Peiwi wóort.
 590 *Se baigner*, Kumbóza wowadung.
Baifer, Tschüber.
Dormir, Sapóteit.
Bruler, Tschürissa witchin.

CHAP. 20.

Des phrases. Conf. Chap. 2.

Sçavez Vous parler Vandale, Müses
Wénske góren.

595 *J'ay appris à parler vandale*, Jóos
woyek wénskia góren.
Mouchez le nez, Soipäl wois mórgat.
 Je veux lacher l'eau, Júzan haid pis-
fóot.

Je

Je veux aller à la selle , Júzan haid cucüd.

Je veux me promener à cheval , Júzan haid spazirjud.

⁶⁰⁰ Voulez vous vous deshabiller , Mosa fádad.

Qu'avez Vous songé , Treémesch.

Nous avons bu à votre santé , Póol Sábüüt góome.

A votre santé , Tsioól.

Je suis votre Serviteur , Dibrüjunc Kadiignigne.

⁶⁰⁵ Tu ne vaut rien , Tu ne dóga.

Comment vous va il , Kukeidjas.

Voulons nous nous marier ensemble ? Zime ródüst Zeit haid.

La bierre ne vaut rien , Peiwò ne dóga.

Je ry , Jo Schmianza.

⁶¹⁰ Tu es à pied , Stóje.

Nous avons froid , Seyíma jamíme.

Trouvez Vous cela bon ? Smacca smùc?

Il peut , Smárde.

Il sent bon , Rika smùc.

⁶¹⁵ Voulez vous vous baigner ? Tsis Kum-badeid.

Vou-

Voulez vous coucher avec moy? Jūs nitz
Soboot.

Mon petit cœur. Samet wa Seywat.

Dieu vous benisse, Treis büc.

Bon jour, ou bonsoir, c'est la même
chose.

620 Il a la fièvre, Seymióna.

Voulons nous aller au jardin? Ja judseid.
wa wógaart.

Voulez vous manger ? Júdsa Káje da-
jayd.

Je viens de manger, Joós pólá aviadey.

J'ay bu, Jóos pólá nayóome.

625 J'ay parlé, Joós dschédral al.

J'ay danse, Jóos plungsal al.

J'en pleurs, Jóos plokoól.

Nous avons sifflé, Jútsan fleutine.

Vous avez chanté, Jus' pióol.

630 Tu ment, Toilófest.

La bierre est bonne, Dübria paiwò.

Ou allez vous? Gums hen.

Grand mercy, Dansko, où Sabügóme.

Que faites Vous? Züt & jeûtes?

635 Avez Vous bien dormi? sapool gúut.

Apportez du sel icy. Bring juth fugli.

Je me porte bien, Ni püglie mnë nutz.

- Il est malade.* Nē dóga nütz.
Tu es mon ennemy. Nicha nōsine nütz.
 640 *Je feray cela,* Junitza négat.
Je suis avare, Ne main nitz Kavoidó-gnie.

Hæc sunt, quæ Amplissimus Pfeffingerus benevole mecum communicavit. De Bohemorum, Dalmatarum, Polonorum, Moscorum & cæterorum Slavorum Dialectis libri evulgati extant plurimi; sed eos recensere, nostri jam non est instituti. Omnibus Slavorum Lexicographis palmam facile præripiebat insignis vir *Job Gabriel Sparwenfeldius* in Reg. Maj. Svecicæ aula Ceremoniarum Magister, qui Orientalium linguarum cognitione excellit, atque a longo jam tempore in illud incubuit, ut conficeret *Lexicon Slavonico-Latinum*, cuius Specimen jam anno 1692. Innocentio XII. Papæ obtulit. Nicolaus Bergius in Exercit. Hist. Theol. de Statu Ecclesiæ & religionis Moscoviticæ pag. 91. refert, Pontificem cum vidisset hoc opus, illud vocasse thesaurum & jussisse hujus

U ope

ꝝ) 306 (ꝝ

ope Missale Romanum in linguam litteralem Slavicam transferri.

CAP. XXXVI.

De Eggelingii Scriptis critici-

SED tandem ad Germanos redeundum est, inter quos ab anno 1694. rebus philologicis curam impendit *Jo. Henricus Eggelingius*, Reipubl. Bremensis Secretarius primarius, qui antehac studiis antiquariis inclaruerat. Habeimus ejus *mysteria Cereris & Bacchi*; *Epiſtolas ad Patinum de Numismatibus quibusdam obscuris*; *Tractatum de Orbe stanneo Antinoi*. Et plura ex parvo quidem sed rarissimis nummis instruento nummophylacio dare potuifset, si per occupationes alias ipſi licuiffset. Anno vero laudato ille Bremæ edidit *De Miscellaneis Germaniae antiquitatibus Dissertationem primam*, que est ad locum Taciti Germ. cap. 2. de vocabulo Germania. Eodem anno prodiit *Exercitatio secunda*, que est ad loca Taciti Germ. c. 35.

& Pli-

Plinii lib. 16. Sect. I. de Caucis. Anno 1695. excusa est Exercitatio tertia, quæ est ad Cl. Ptolomæi Geogr. l. 2. c. 11. & Tabul. Europa 4. Phabiranum. Anno 1700. comparuit in publico Exercitatio quarta, quæ est de Wicbiletho, & eodem anno emissa est Exercitatio quinta, quæ est de statuis Rolandicis. Ex omnibus eruditio atque ingenium viri Amplissimi non vulgare elucent. Radices verborum ubique curiosè investigat, atque exulta-
ma antiquitate dedit.

CAP. XXXVII.

De Schilteri studio circa origi- nes linguae nostræ.

NON diu post hæc *Jobannis Schilteri*,
JCTi apud Argentinenses celeberrimi diligentia in conquirendis & expli-
candis monumentis, & legibus Germanorū enituit. Dedit is nobis non u-
nas difficiles locutiones expositas in *Pra-
xi Juris Romani in foro Germanico*, cuius
tertia editio novis accessionibus auctior
cura & studio Ephraimi Gerhardi cum

U 2 com-

commentatione de B. Autoris vita & scriptis tam editis quam edendis ab hæredibus Matthiae Birkneri Bibliopolæ Jenensis promittitur in Catalogo Nundinarum Vernalium Lipsiensi hujus anni 1710. Sed amplius lingue nostræ anno 1696. consuluit editione *Epinicij rhythmo Teutonico Ludovico Regi acclamati, cum Normannos an DCCCLXXX. viciisset,* quando istud ex Codice MSto Monasterii Elnonensis sive S. Amandi in Belgio per Jo. Mabillonum descriptum obtinuisset. Interpretatio Latina verba Germanica presè exprimit, & additæ notæ veras plurium vocum origines & significationes, ritus item veteres feliciter detegunt. Eodem anno Argentorati prodiit, cuius jam supra meminimus, *Codex Juris Alemanniæ feudalis, prout is in Comitiis Noricis anno 1204. auctoritate imperiali publicatus fuit, latinitate donatus à Job. Schiltero;* Accessit Præfatio de ejusdem origine, usu & auctoritate, itemque commentarius, quo hoc jus Feudale cum communi sive Longobardico & Saxonico confertur, expli-

plicatur, & rebus judicatis confirmatur. Anno deinde 1698. lucis auras adspexit Germanico pariter idiomate veteri *Chronicon universale & Alsaticum Jacobi de Konigshoven Presbyteri ad D. Thomae Argentorati, nunc primum editum, ex MStis & observationibus Historicis illustratum.* Utrique libro selectas, occasione data, notulas etymologicas interposuit. Eodem anno vir egregius, Specimine Argentorati edito, nobis promisit *Thesauri antiquitatum Teutonicarum tomos tres.* In quorum primo exhibitus erat Scriptores vetustos Ecclesiasticos, qui veteri idiomate Francico aut Alemanno de rebus sacris scripserunt, aut Scriptorum Latinorum translationes Teutonicas vetustas. Erant hi

Otfredi Volumen Evangeliorum: Circa A. C. 870. scriptum: a lacunis & innumeris mendis, quibus scatet Flacii Illyrici editio Basiliensis, liberatum. Translatione Latina & Notis illustratum.

Notkeri Paraphrasis Psalmorum circa A. C. 1020. Nondum edita, translatione Latina Notisque ornata.

Canticum Canticorum in utraque dia-
lecto, Francica & Alemannica, cum Para-
phrasi Willerami, &c. Circa A. C. 1070.

Fragmentum Translationis vetustissi-
me libri Isidori Hispalensis contra Iudeos.
Circa A. C. 700.

Translatio Epistole Rabbi Samuelis o-
riundi de civitate Regis Marochiani cir-
ca A. C. 1070. Ad Rabbi Isaacum, de Reli-
gionis Christianae veritate. Circa A. C.
1459.

Index Evangeliorum Dominicalium &
Festivalium Veterum Teutonum. Circa
A. C. 700.

Kalendarium Alemannicum Vetus.
Circa A. C. 1200.

Collectio Catechetica veteris Ecclesiae
Teutonica cum Latina translatione &
Notis diversa etatis.

Rhythmus colloquii Salvatoris cum Sa-
maritana. Circa A. C. 800.

Te Deum laudamus Teutonicum ve-
tus.

Rhythmus de S. Annone Archiepiscopo
Colonensi, cum Latina translatione &
Notis. Circa A. C. 1080.

Hi-

311 (25)

Historia Lombardica.

Rhythmus in Laudem B. Mariae Virginis.

Speculum Anima, Seelen-Spiegel.

Rhythmus de Verbis quae S. Maria ad Crucem dicere potuerit.

TOMUS II. continere debuit :

Legis Salicæ editionem priorem, ab Heroldo primò editam, nunc cum Codice MS. Biblioth. Regie collatam & prefatione atque Notis ornatam, quibus præsca lingue Francicæ vocabula contra Wendelini figura explicantur.

Jus Alemannicum Provinciale.

Fragmentum Capitularium Caroli M. que extiterunt in Biblioteca Trevirensi, inde translata adhuc integra inquiruntur.

Fragmentum de bello Caroli M. contra Saracenos in Hispania.

Poëma de eodem integrum, sed paulè recentius.

Ditrich von Bern.

Heldenbuch ex MS.

Parænetica à Goldasto edita, sed recensita & aucta.

Mandevit Itinerarium.

Melusinae Geschicht.

Vom Pfaffen Amis.

Thurnierbuch.

Carmen amatorium. Et si qua alia.

TOMUM III. confectum erat *Glossarium ad Scriptores Linguae Francicae & Alemannicae veteris, in quo, ut ipsa Schilteriverba habent, Vocabula & formule, obsoleta aut obscurioris significationis aut usus rareris, Alemannica & Francicae imprimis, sed & Gothica, Anglo-Saxonica, Cimbrica, Longobardica, ex vetustissimis, quæ haberipotuerunt, tam editis, quam MSS. libris, Legibus, Statutis, Chartis & Documentis, ad res divinas pariter & humanas pertinentibus, explicantur, origines & variae significationes reteguntur: Leges, Mores & Antiquitates Teutonicae recensentur & explanantur. Præmissa Praefatione de origine lingue Celticæ & discripantia ejus à Scythica: adductis eam in rem & illustratis præcipuis locis ex Scriptoribus Græcis Latinisque. Opus eruditissimum & nunquam satis deprædicandum nacti fuisset, nisi autorem de publico bono meritissimum*

mum, antequam typis illud subdi poterat, mors nobis surripuisset. Latet igitur quidem hactenus Thesaurus iste, sed spes est pace orbi restituta, fore aliquem, qui luci eum exponat.

CAP. XXXVIII.

De libris criticis Frischii, Meissneri, Palthenii & Hartii.

POST Schilteri obitum totum se Germanicæ linguæ Originibus investigandis concessit Johannes Leonhardus Frischius, Gymnasii Berolinensi Sub-Rector, vir in hoc studiorum genere non parum versatus, uti hoc nobis apparet è Specimine, quod Berolini hoc sub titulo prodire fecit: *Untersuchung des Gründes und Ursachen der Buchstab-Veränderung etlicher Teutschchen Wörter, welche denen hohen Besitzern der hierzu dienlichen Mittel, absonderlich der benötigten Bücher, auch andern Liebhabern der Sprachen, als eine geringe Angabe und Muster von einem großen vorhabenden Werk, zur gnädigen Beförderung und gelehrt*

Prüfung, demuthig und geziemend überreicbet. Idem Frischius eodem, quo h̄c edimus, anno, Miscellaneis Berolinensis pag. 60. sqq. Originem quorundam vocabulorum Germanicorum & cum aliis linguis affinitatem inseruit, ubi præcipue vocem adler sibi declarandam sumfit. Quod si majus opus Etymologicum, cui insudare eum intelligo, lucem aliquando viderit, maximo id usui esse poterit prudentioribus linguae cultori-bus.

Anno 1705. *Christianus Meißnerus*, Hernstadiensis Silesius, Wittebergæ Silesiam loquentem disputatione publica proposuit, in qua de Silesiorum veterum & hodiernorum loquela, deque Scriptoribus eorum Germanicis non ineleganter differit, & tandem peculiarem tabulam de singularibus dialectis Silesia, sive, ut vulgo loquuntur, de Silesias mis subjecit.

Sequenti anno Jo. Philippus Paltbe-nius, Regius apud Grypswaldenses Pro-fessor, quod Bonaventura Vulcanius, Franciscus Junius, Marquardus Freherus,

Jo.

Jo. Schilterus , aliquique sibi frustrà proposuerant, edidit Tatiani Alexandrini Harmonie Evangelice antiquissimam versionem Theotiscam è MSto Juniano , quod forte idem est, cum illo, quod possedit olim Jo. Isaacius Pontanus . Aliud exemplar vetustissimum apud Lingones in Bibliotheca Capituli asservatum fuisse Joh. Tilius in Gallico libro , cui titulus Recueil des Roys de France fol. 3. nobis indicat. Verba ejus sunt : En la librairie du Chapitre de Langres , il a un fort vieil livre des Concordances de quatre Evangelies , ayant en une page le latin & en l'autre la traduction en vieil bas Aleman , que les anciens François apporterent en la Gaule par eux conquise . Palthenius editioni suæ addidit præterea Isidori Hispanensis ad Florentinam sororem de Nativitate Domini , passione & resurrectione , regno atque judicio libri eadem lingua conversi fragmentum , quod ex Codice Bibliothecæ Colbertinæ ob antiquitatem venerando , seculo nimirum VII. seu Merovingico exarato , qui olim Petri Pithœi fuerat , ab illustri Baluzio ipsi concess-

cessum fuit. Ejusdem Fragmenti vetu-
 stissimi aliud apographum nitide descri-
 ptum, cum audivisset me quoque linguae
 Germanicae illustrandae operam dare, eodem
 quo à Cl. Paltbenio edebatur, tem-
 pore benevole ad me transmisit ó vñ c̄
 árijois Jo. Nic. Hertius, Jctus & Ante-
 cessor Giffenius celeberrimus. Differt
 hoc in locis non paucis ab Orthogra-
 phia Palthenianae editionis, ejusque et-
 iam quasdam lacunas feliciter explet.
 Exempli causa, quod paginâ 239. lin. 2.
 inter verba hæc *Dbuo ir - - - da dbar*
uuar ib, deest, ita redintegrat: *Dbuo ir*
bimilo garuuista, dbar uuar ib. Quo
 presse exprimuntur textus hæc verba:
Quando præparabat cœlos, aderam. Ga-
ruista est idem ac præparabat, nos Sa-
xones diceremus garuente, Germani su-
periores gerbete, a verbo garwen, gerben,
præparare, unde derivatur *ein gerber,*
coriarius, coriorum præparator, qui alias
 etiam apposite nobis dicitur *ein Leder-*
Bereiter. Pag. ead. lin. 13. *Suchbant* ve-
 teri orthographiae convenientius in no-
 stro Exemplari scribitur *suohbant*; litera
 enim

enim cānte h olim semper omitteba-
 tur. Pag. 240. lin. 20. pro nob legendum
 est job, quod est nostrum aub, atque,
 etiam. Pag. 243: pro sagheen scribitur
 sagheten. Eadem pag. lin. 24. pro suoh-
 ben dhea nu, ponitur suobben dbeti nu,
 rectius opinor. Pag. 244. pro huueo le-
 gitur huues. Pag. 246. lin. 6. pro samant-
 hapea Hertianum Exemplar habet di-
 stinctius samant batta. Eadem pag.
 lin. 15. pro chicomoda exaratum est chi-
 sameda, quorum tamen utrumque hic
 locum habere potest; prius enim signi-
 ficat venient, & posterius congregabun-
 tur; atque ex hoc corruptum est no-
 strum samlen, quod olim accuratius
 samnen pronunciatum est. Eadem p.
 lin. 17. pro dhir ponendum dbin. Pag.
 247. pro dbrio heideo extat dbrioheide.
 Ibid. lin. 9. pro dher melius dhes & lin.
 26. pro deile legitur dher. Pag. 248. 15.
 verbis Saar after offono inseritur dbar,
 hoc modo: Saar dbar after offona &c.
 Pag. 250. lin. 17 pro Zeruuia legendum
 est Zesuua, hoc est, dextra. Pag. 253. lin.
 12. pro untazs scriptum est llutazs, ex
 quo contractum est nostrum biss usque,
 uti

uti ex *untazz* ejusdem significationis,
 vocula *untz* apud Suevos adhuc usitata.
 Pag. 254. pro *Huuer extat Huues.* p. 259.
Lacuna illa endhi dhazs mit ang - - fir-
leizssi optimè sic suppletur: endi dbazs
mittingardi firleizssi; hoc est, *Et ut*
mundus omittat. Pag. 260. pro *uuedbe-*
ru invenitur huuer dberu. Pag. 262. lin.
 14. verba aliquot descriptori exciderunt,
 ex nostro Apographo ita supplenda: *dhaz*
ir in fines edbiles fleische quiboman scol-
da uuerdan. *In dbeobe ist chiuiissō zi*
firstandanne,&c. Latinè: *quod sit in car-*
ne sua venturus. *Per femur est certe*
intelligendum &c. Pag. 263. pro *bidinit*
legitur bident, h. e. *exspectans;* à verbo
biden, beiten, exspectare, manere, quod et-
iam in illis Cantici veteris verbis: *Und*
mag nicht langer beiten, occurrit. Unde
 derivatur *bidel* sive *büttel, mansio,* quæ
 vox supereft in *Wolfsbüttel, Eisenbüttel*
 (h. e. *Guelfonis, Isonis mansio*) & reliquis.
 Sed hæc de Lectionibus variantibus A-
 pographi Hertiani & Paltheniani in spe-
 cimen selegisse sufficiat. Versionis Ta-
 tiani editioni apposuit etiam Clarissimus
 Pal-

Palthenius *Fragmentum Veteris lingue
Theotisce*, quo continetur *Colloquium
Christi cum Samaritana*, à Lambecio in
Bibliotheca Vindobonensi productum,
& probabili doctissimi viri conjectura
restitutum atque emendatum. Omni-
bus vero veteribus his linguae communis
monumentis annotationes eruditas par-
tim ex Junianis schedis decerptas, par-
tim vero ex propria penu criticâ de-
promptas adspersit, eo consilio, ut gra-
tum ficeret iis, qui antiquitatibus Ger-
manicis oblectantur, tum etiam ut ver-
naculæ nostræ integritatem vindicaret.
 Benè enim ipsi est, quod tandem aliquan-
do Germanos peregrini sermonis, quo
exornare aut locupletare nostrum ne-
quicquā aggressi erant, tedium ceperit.
 Et statuit omnino eos, qui in opia nostræ
sensu id fieri putantes in effingendis no-
vis vocabulis operosè satis per aliquod
tempus elaboraverint, non potuisse non
ludibrium debere cordatioribus. Reli-
quum itaque ipsi videtur, ut antiqua pro-
bæ notæ vocabula, quæ in aliquam de-
suetudinem majorum oscitantia dedu-
xit,

xit, in usum revocemus; & vanum esse dicit, de ea, quam quærimus, dictionis Germanicæ elegantia cogitare, nisi de proprio verborum significatu certi simus, quod quidem rectius tutiusque quam in consilium adhibitis veterum scriptis fieri vix possit. Promisit nobis Clariss. Palthenius *Glossarium Vandalicum*, sive Lexicon vocum in Pomerania & vicinia ejusdem usitatarum; sed, ut invitus hoc ipso momento audio, huic aliisque utilibus laboribus immortuus est vir longiori vita dignissimus.

Anno 1707. *Hermannus von der Hart*, Præpositus Mariæbergensis & Linguarum apud nos Orientalium Professor, Collega meus plurimum honorandus, typis Helmstadiensibus edidit *Epistolam ad Mart. Luc. Schelium J.V. Doct. de Germania Polizzæ origine & sequenti anno Fabulas Phasianam, Noctuanque & Textorem*. In quibus omnibus ipsi etymologicæ rei, quam pleraque fabulæ matrem agnoscunt, vacare & quanto inge-
nio polleat, ostendere placuit. Quod si ea, quæ de linguarum cognationibus
gen-

gentiumque migrationibus jam diu meditatus est , aliquando prodibunt ; in his etiam plurima hactenus indicata fore dubitamus nulli. Exhibituit enim jam quoddam sententiæ suæ specimen in modò nominatâ Epistola de Polizza, dum ibi omnis Europa & incolas veteres & recentiores , Græcos etiam & Latinos à Scythis Celtisque & Gothicis generis hominibus deduxit. Addit porrò Scythes per Tanaitica ostia & Caucasias portas in Colchidem , Albaniam indeque Armeniam totamque ferè Assiam prorupisse , & semina generis sparisse : Quæ Celtarum Germanorumve veterum , peregrinandi & præ fœcunditate atque populosa progenie laborisque pertinacia longè lateque se diffundendi solers & armata consuetudo , omnibus tandem laudatis terris populisque linguam ingeneraverit Celticæ aut Germanicæ sobolem. Græcam certe, ipsius viri doctissimi verbis utor , ingentem copiam Celtis & Germanis debere , non solum res ipsa docet , sed & fusè prodidere viri incliti , qui omnem

X ferè

ferè Græcam linguam ex avita nostra,
 genuino velut fonte, derivare annisi.
 Longa vero ætas & agnatorum popu-
 lorum distantia, sensim difformem in-
 duxit sonum, miscuitque nova. Ut
 aliena videantur imperitis posteris, quæ
 proavis erant propria. Sic Itali, Cel-
 tica prisca seges, infinitas ut sanguinis
 ita oris Germani servarunt reliquias,
 quæ ex Græcia accendentibus novis co-
 loniis & Latinam Linguam Celtico no-
 vo semine locupletarunt, ut, sicut La-
 tina lingua Græcæ jure audit filia, ita
 utraque Germanicæ sit neptis. Quæ
 prædulcis illarum harmonia. Nec
 Hispanos, Latinis affines, à Celtico ore
 abhorrese, Gallos præcipue nobis pro-
 priores, Germanam matrem neuti-
 quam ignorare, illi fatentur, qui totius
 Galliæ oris formam primigeniam, ve-
 rè Celticam Germanamve asseverant,
 Latinæ farraginis expeditionibus Ro-
 manorum adspersæ, copiâ in-
 terpolatam.

CAP.

C A P . XXXIX.

*De Lexico linguae Germanicae
Etymologico, quod ipse mo-
lier.*

Hactenus vero recensui Scriptores, qui vel ipsi in eruendis Germanicarum vocum originibus desudarunt, vel etiam alia quæcunque cultoribus rei Etymologicæ apprime inservientia ediderunt. Apparet inde, ex tot eruditissimis viris, qui *Lexici Etymologici Teutonici* conficiendi curam in se suscepereunt, ne unicum quidem fuisse, qui colophonem cœpto operi apponere potuerit. Restat ergo, ut Rempublicam Literariam de meis quoque molitionibus certiorem reddam. Qui enim a primis pene ungaviculis me historiæ atque antiquitatum patriarchum disquisitioni totum addixi, ac studiis Academicis Lipsiæ absolutis, postea per decennium & quod superat Illustri Leibnitio in Historia Serenissimæ Domus Brunsvico-Luneburgicæ colligenda o-

X 2 peram

peram collocavi, tandem vero a Serenissimis Academiæ Juliæ Nutritori-
 bus, Dominis meis Clementissimis,
 nobili Historiarum Professioni ante hos
 quinque circiter annos admotus fui; ho-
 ris subsecivis hactenus hoc præcipue egi,
 ut ex veteribus chartis atque autori-
 bus, plurimam partem nondum editis,
 rationes Vocabulorum Germanicarum genui-
 nas investigarem. Neque operæ in-
 sumpta adhuc me poenitet. Hoc enim
 modo in historia & antiquitatibus no-
 stris observavi non pauca, quæ alias la-
 tuissent: rituum variorum, quorum
 Germania vetus & media tenax erat,
 causas hactenæ ignotas clarissimè per-
 spexi; & præterea de migrationibus
 gentium certior, quam alii, pronuncia-
 re potui. Patuerunt etiam mihi veræ
 difficiliorum verborum in Legibus vete-
 ribus & Capitularibus Francicis, nec non
 in Juris publici feudalis & statutarii scri-
 ptoribus passim obviorum significatio-
 nes, quas apud Cangium & cæteros Glos-
 sographos frustra saepe quæsiveram; &
 tantum non ubique offendit, quæ nostri
 ho-

homines magno suo cum damno hic usque non observaverant. Unde *usum & præstantiam Etymologicæ rei* non potui non peculiari dissertatione commendare. Et calcar addidit mihi hac in re occupato adhortationibus suis gratiosissimis Illustris atque Excellentissimus Dn. *Andreas Gottlieb de Bernstorff*, Serenissimi Electoris nostri Primarius Status Minister & Consiliarius intimus, bonarum artium fautor & promotor æterna laude memorandus. Nec Illustris item atque Excellerissimus vir, *Philippus Ludovicus Probst de Wendhusen*, Serenissimi Ducis nostri primarius Status Minister ac Cancellarius, institutum hoc meum improbavit. Illustris vero *Godofredus Gvilielmus Leibnitius*, Serenissimi Electoris nostri Consiliarius intimus atque Academiæ Scientiarum Regiæ Berolinensis Præses celeberrimus, cui Mathesis & historia media præcipuam fere lucem hoc tempore debent, & cujus effigiei ære expressæ hoc olim Epigrammatum subscripsi :

Aspice, quem nobis peperit Germania mater,

*Cui par viderunt secula nulla decus.
Nec tibi in immenso verum jam finge
profundo :*

*Nam tenet hic veri quicquid in orbe
latet.*

Illustris, inquam, hic vir non consiliis
tantum suis atque monitionibus, verum
etiam variis monumentis antiquis sup-
peditatis bene de me voluit mereri. Ma-
nuscriptos item codices & libros rario-
res nec non quasdam meditationes pro-
prias communicaverunt, & partim be-
nevolè promissa communicaturi adhuc
sunt mecum Viri summe Reverendi,
Amplissimi atque Clarissimi, quorum
nomina juxta literarum initialium se-
riem, ut speciem animi grati exhibeam,
subdere placet. Sunt autem illi: *Jo.*
Andersonius, Reipublicæ Hamburgensis
Syndicus; *Pancratius Bendlerus*, Cano-
nicus Regularis S. Augustini & Monaste-
rii Hamerslebiensis Cellerarius; *Otto Chri-
stianus Cocb*, Serenissimo Duci nostro à
Consiliis; *Jo. Henricus Eggelinus*, Pri-
ma-

marius Reipubl. Bremensis Secretarius ;
Jo. Fabritius, Abbas Regio-Lutheranus,
 Consiliarius Ecclesiasticus & Scholarum
 Serenissimi Ducis nostri Inspector gene-
 ralis ; *Jo. Albertus Fabritius*, SS. Theol.
 D. & Professor in Gymnasio Hambur-
 gensi ; *Laurentius Hertelius*, Sereniss.
 Ducis nostro à Consiliis & Bibliotheca ;
Nicolaus Hertius, Antecessor Gieffenus,
 è vñ cō dñjōis ; *Gerardus à Mastricht*,
 Reipubl. Bremensis Proto - Syndicus ;
Jo. Christ. Neu, Historiarum apud Tu-
 bingenenses Professor ; *Jo. Frid. Pfeffin-*
gerus, Academiæ Equestris Luneburgicæ
 Inspector ; *Diedericus von Stade*, Secre-
 tarius Consistorii Regii Stadensis ; *Eb-*
renfried Waltherus de Theschenhausen,
 Consiliarius Cameræ Regiæ Poloniarum
 Majestatis, cuius defuncti nomen Mathe-
 matum cultoribus perpetuo sacrum esse
 debet ; & *Rupertus Ver-Bockhorst*, Prä-
 positus Monasterii Ludgeriani prope
 muros nostræ urbis. Ex Collegis quo-
 que meis omni honoris & amicitiæ cul-
 tu prosequendis & libros non ubivis ob-
 vios & MStos quosdam Codices ex le-

Etissimis Bibliothecis suis subinde mihi
 concesserunt utendos Viri summè Reve-
 rendi atque Amplissimi, *Jo. Andreas
 Schmidius*, Abbas Marienthalensis &
 Professor Theologiæ Primarius; *Jo.
 Werlbofius*, Consiliarius Sereniss. Ducis
 nostri & Antecessor primarius; *Bran-
 danus Meibomius*, Medicinæ Professor;
Hermannus von der Hart, Præpositus
 Coenobii Marienbergensis atque Orien-
 talium Linguarum Professor; *Justus
 Christophorus Böhmerus*, Politices & E-
 loquentiæ Professor, & *Cornelius Diete-
 ricus Coch*, Logices & Metaphysices Pro-
 fessor. Ego omnibus & singulis hoc
 loco, mente devotâ, gratias, quas possum,
 maximas ago habeoq; relaturus easdem
 si quidem occasio faverit. Eosdem ve-
 ro nec non omnes alios, qui bonis studiis
 favent, oro atque obtestor, ut porro quo-
 que de promovendis hisce meis labori-
 bus cogitare benevoli velint. Utor ve-
 teribus Glossariis librisque Theotiscis, &
 Saxonics atque Septentrionalibus, hoc
 est, Islandicis, Danicis & Svecicis; Diplo-
 matibus item varii generis, Actis publicis
 & Sta.

& Statutis locorum antiquis. Et quicquid horum mihi fuerit transmissum, hoc nominatis semper Fautoribus meis suo loco citabo. Quodsi cogitationes quoque proprias de origine quarundam vocum Germanicarum mecum communes esse vellent Fautores optimi, hoc illi suum beneficium non in ingratum collocabunt.

De methodo, quam in concinando *Lexico Etymologico* observo, mea hoc brevibus teneas, Benevole Lector. Digesi omnia Germanicæ linguae vocabula usitatoria, quorum radices investigandæ sunt, secundum ordinem, quem vocant alphabeticum. Observe ex editis & MStis codicibus variam eorundem vocabulorum scripturam per secula diversa, à proximis semper ad remotiora adscendendo ; Deinde dialectos singularum provinciarum Germanicarum, nec non Belgicam, Frisicam, & magnæ Scandinaviæ, Anglo-Saxonicam item veterem & Gothicam in auxilium echo. Tandem, si opus est, confugio ad Celticam veterem, Græcamque & Latinam linguas, quas cum Germanica arcte

convenire , pluriimasque radices apud
 nos deperditas conservasse , viderunt
 jamdudum viri insignes , qui accuratio-
 rem de gentium migrationibus notiti-
 am sibi compararunt . Sub oculis etiam
 nunquam non habeo regulas Claubergi-
 anas & Praschianas supra laudatas , alias-
 que , quas mihi ipsi formavi , alibi com-
 memorandas . Atque ita genuinæ vo-
 cum origines plerumque se ultro mihi
 offerunt , non ex ingenio , qui mos vete-
 rum Etymologorum fuit , effictæ ; sed
 ex ipsa rerum naturâ (quam pleræque
 Germanicæ voces exprimunt) necessa-
 rior fluentes ; quarum ope deinde non
 parva , uti jam monui , antiquitatibus &
 ritibus historiaeque cum veterum , tum
 mediorum Germanorum , juribusque
 nostris publicis & privatis lux infertur .
 Debebunt autem mihi non parum Itali ,
 Galli atque Hispani , qui plura vocabulo-
 rum millia à populis Germanicis , terra-
 rum istarum quondam Dominis , tenent ,
 quorum post tot secula mirè deformato-
 rum proprium sensum ii hactenus non
 intellexerunt atque ob ignorantiam lin-
 guæ

331

guæ nostræ in Græcis Latinisque scholis
& errore & frustra quæsiverunt. Quo
autem lectu non jucundior solum, sed
etiam utilior fiat liber meus, eidem co-
piam rerum selectissimarum ex historiæ
antiquæ & mediæ penti de promtuarum
passim interspergo, quibus verba ipsa il-
lustrantur atque explicantur. Neque
occasione data prætereo verba veterum
Legum, Capitularium & Statutorum
provincialium urbanorumque difficultia,
sed omnia ita explico, ut nemo pru-
dens de vera eorum significatione dubi-
tare possit amplius. Licet vero voces in
Germania usitatas ex Germanica lingua
derivare prima mihi lex sit, non tamen
omnes sine discrimine ex eadem arcessu.
Transferunt enim ad nos quædam a Ro-
manis & Græcis, aliæ ab Italib⁹ & Gallis,
nonnullæ a Slavonicis populis, Germaniæ
olim magna ex parte cultoribus, quas o-
mnes diligenter a se invicem distinguo &
quilibet sua ex lingua deduco. Nomina
hominum & locorum propriæ initio re-
rū appellativa, ut vocant, fuisse, certa vi-
rorum doctorum est sententia; unde &
ho-

Horum significaciones pro viribus e nostra, ut & Slavonica Lingua in medium affero. Quod si omnia in summam colligas, magnum opus est, fateor, quod paro: Sed vegeta mihi adhuc necdum tot curis ac laboribus fracta valetudo: & supellex litteraria ad hanc rem necessaria talis, qualem apud paucos fortassis reperias. Exerior Mæcenates Sere-nissimos patriæ Patres & favebunt quos patrii decoris & honestorum studiorum amor tangit: tandem

Nil desperandum Jovā duce & auspi-ce Jovā.

F I N I S.

26021

ULB Halle

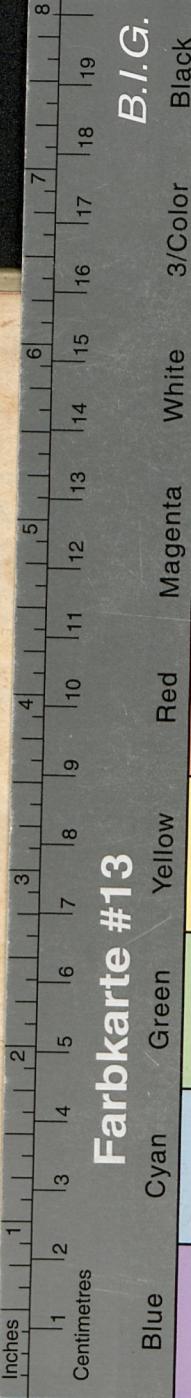
3

004 185 692

n.c.

B.I.G.

IO. GEORGII ECCARDI,
HISTORIARVM IN ACAD. IULIA PROF.
PVBL. ET ORDIN.

HISTORIA
STUDII
ETYMOLOGICI
LINGVÆ GERMANICÆ
HACTENVS IMPENSI;
VBI SCRIPTORES PLERIQUE
RECENSENTVR ET DIVIDICANTVR,
QVI IN ORIGINES ET ANTIQUITATES LINGVÆ
TEVTONICÆ, SAXONICÆ, BELGICÆ, DANICÆ,
SVECICÆ, NORWEGICÆ ET ISLANDICÆ,
VETERIS ITEM CELTICÆ, GOTHICÆ,
FRANCICÆ ATQUE ANGLO-SAXONICÆ
IN QVISIVERNNT,

AUT LIBROS STUDIVM NOSTRÆ
LINGVÆ CRITICVM PROMOVENTES
ALIOS EDIDERUNT,
ACCEDVNT ET QVÆDAM

DE LINGVA VENEDORVM
IN GERMANIA HABITANTIVM
TANDEMQUE PROPRIVM

DE LEXICO LINGVÆ GERMANICÆ
ETYMOLOGICO COMPOSENDO
CONSILIVM APERITVR,

HANOVERÆ,
APVD NICOLAVM FOERSTERVM,
M DCC XI.